

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Σχολή Επαγγελματών Υγείας

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία:

ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ COVID-19 ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ
ΚΡΗΤΗΣ

Των

ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ

ΓΚΟΝΕΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΔΟΥΒΙΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ ΣΤΥΛΙΑΝΗ

ΝΑΣΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του πτυχίου Κοινωνικής Εργασίας

Φεβρουάριος 2022

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Οι υπογράφουσες φοιτήτριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ.
Αποστολοπούλου Φωτεινή
Γκονέτη Γεωργία
Δουβίκα Δήμητρα - Στυλιανή
Νάστου Θεοδώρα

Δηλώνουμε υπεύθυνα ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο: «Στάσεις και αντιλήψεις για τον covid-19 των νέων στο Ηράκλειο Κρήτης» είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μας δουλειάς και ότι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί αναφέρονται πλήρως. Επίσης δηλώνουμε ότι δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής ή στο σύνολό της.

Copyright@ 2021 Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο, Σχολή Επιστημών Υγείας, Κρήτης.
<https://www.hmu.gr/shs/8424>

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Π.Ε. αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία των συγγραφέων Αποστολοπούλου Φωτεινή, Γκονέτη Γεωργία, Δουβίκα Δήμητρα - Στυλιανή, Νάστου Θεοδώρα και της επιβλέπουσας καθηγήτριας Σφακιανάκη Ελευθερία και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και προστατεύεται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους τους νέους που συμμετείχαν στην συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών για την έρευνά μας και συγκεκριμένα τους φοιτητές όλων των τμημάτων του ΕΛΜΕΠΑ. Τους ευχαριστούμε θερμά για τη θετική ανταπόκριση και υποστήριξη που έδειξαν στην έρευνά μας παρά τις αντίξοες συνθήκες λόγω της πανδημίας. Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την υπεύθυνη καθηγήτρια μας, κυρία Σφακιανάκη Ελευθερία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία μελετά τις στάσεις και τις αντιλήψεις των νέων 18-30 στο Ηράκλειο Κρήτης. Η εργασία αποσκοπεί στην ανάδειξη των συμπεριφορών και των απόψεων των νέων που αφορά τις επιπτώσεις που επιφέρει η πανδημία σε προσωπικό, κοινωνικό και εργασιακό επίπεδο. Για την διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η εμπειρική - ποσοτική μεθοδολογία και η βολική δειγματοληψία. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 150 άτομα θετικής - τεχνολογικής κατεύθυνσης και 151 άτομα θεωρητικής κατεύθυνσης. Η λήψη των πληροφοριών της έρευνας έγινε με την χρήση ερωτηματολογίου, το οποίο στάλθηκε ηλεκτρονικά μέσω email. Θεματικοί άξονες του ερωτηματολογίου αποτελούνται από: α) κοινωνικά δημογραφικά στοιχεία, β) στάσεις και αντιλήψεις για COVID-19, γ) στάσεις των νέων για την εργασία, την πολιτική και το μέλλον τους εν μέσω και μετά την πανδημία, δ) το σύστημα αξιών των νέων. Μετά την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων από τους ερωτηθέντες, προχωρήσαμε στην ανάλυση των αποτελεσμάτων τα οποία και θα παρουσιαστούν στο αντίστοιχο τμήμα της παρούσας εργασίας. Τέλος, γίνεται η παρουσίαση των συμπερασμάτων στα οποία καταλήξαμε μέσα από την έρευνα και τα στατιστικώς σημαντικά αποτελέσματα που εντοπίστηκαν.

Λέξεις - κλειδιά: COVID-19, στάσεις, αντιλήψεις, επιπτώσεις, νέοι, αξίες.

ABSTRACT

This particular thesis studies the attitudes and perceptions of young adults (18-30 years old) about Covid-19 in Heraklion, Crete. This work aims to highlight the attitudes and views of young people concerned with the effects of the pandemic on personal, social and work level. For conducting the survey empirical qualitative methodology and convenient sampling was used. The research sample consisted of 150 people of positive- technological directions/studies and 151 people of theoretical directions/studies. The research information was obtained using a questionnaire which was sent electronically via email. The thematic axes of the questionnaire consist of: a) social and demographic data, b) attitudes and perceptions about COVID-19, c) young people's attitude towards work, politics and their future during and after the pandemic, d) the value system of young people. After completing the questionnaires by the participants, we proceeded to the analysis of the results which will be presented in the corresponding section of our work. Finally, the conclusions that we ended up with our research and the statistically significant results that were identified from it, will be represented in the next chapters.

Keywords: COVID-19, attitudes, perceptions, effects, young people, values.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.	2
Copyright@ 2021 Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο, Σχολή Επιστημών Υγείας, Κρήτης. https://www.hmu.gr/shs/8424	2
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	5
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: COVID- 19	11
1.1 Ορισμός Covid - 19	11
1.1.1. Μεταλλάξεις του Covid - 19	11
1.2 Ανταπόκριση της πολιτικής ηγεσίας ως προς την πανδημία	12
1.3 Οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης για την πανδημία	14
1.4 Ανταπόκριση των υπολοίπων Ευρωπαϊκών κυβερνήσεων ως προς την πανδημία	15
1.5. Επιπτώσεις Covid-19 στην Ελλάδα	20
1.5.1. Σύστημα υγείας	20
1.5.2. Ψυχική υγεία	20
1.5.3. Οικονομικός τομέας	21
1.5.4. Κοινωνικός τομέας	22
1.6 Εμβολιασμός κατά του Covid - 19	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΣΤΑΣΕΙΣ	24
2.1 Ορισμός των στάσεων	24
2.1.1. Θεωρίες των στάσεων	25
2.1.2. Βασικά χαρακτηριστικά των στάσεων	26
2.1.3. Διαμόρφωση των στάσεων	27
2.1.4. Σταθερότητα των στάσεων	29
2.2 Οι λειτουργίες των στάσεων	30
2.3 Στάσεις και συμπεριφορά	33
2.4 Από που προέρχονται οι στάσεις;	34
2.5 Παράγοντες που συμβάλλουν στην αλλαγή στάσεων	34
2.5.1. Δομή των στάσεων	35
2.6. Οι τρεις διαστάσεις των στάσεων	37
2.7 Θεωρία της γνωστικής συνέπειας των στάσεων	38
2.8 Η θεωρία της γνωστικής ασυμφωνίας	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ	40
3.1 Ορισμός αντιλήψεων	40
3.2 Παράγοντες που επιδρούν, επηρεάζουν και διαμορφώνουν την αντίληψη	41
3.3 Η διαδικασία της αντίληψης	44

3.3.1. Προβλήματα που σχετίζονται με την αντίληψη	44
3.4 Η θεωρία των αντιλήψεων για τα πρόσωπα	46
3.4.1. Αντίληψη κάτω από το απόλυτο όριο (Subliminal perception)	47
3.4.2. Η αντίληψη για το πρόσωπο και η αντιληπτική πλάνη	47
3.5 Στάδια αντιλήψεων	49
3.6 Προσωπική και κοινωνική αντίληψη	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ	51
4.1 Ορισμός νεότητας	51
4.2 Οι νέοι ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα γενεών	53
4.2.1. Χάσμα (ή διάσταση) γενεών:	54
4.2.2. Γιατί σήμερα το χάσμα γενεών είναι πιο έντονο;	55
4.3 Στάσεις και αξίες των νέων απέναντι στην εργασία, στο μέλλον και στην κοινωνία.	55
4.4 Κοινωνική προσαρμογή των νέων δια μέσου του καθορισμού επαγγελματικών στόχων και μακροπρόθεσμων στόχων για την ενήλικη ζωή.	56
4.5 Οι κατευθύνσεις σπουδών ως «πηγή ιδεολογίας» και γνωστικής επεξεργασίας πληροφοριών για την δημιουργία πεποιθήσεων, αξιών, στάσεων των νέων.	57
4.6 Η έννοια της ιδεολογίας σε σχέση με τις στάσεις και αξίες των νέων.	59
4.7 Η κοινωνική ταυτότητα των νέων	61
4.7.1. Θεωρία και τύποι της κοινωνικής ταυτότητας	62
Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	65
5.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας	65
5.2 Ερευνητικά ερωτήματα	66
5.3 Μεθοδολογία της έρευνας	66
5.3.1. Δειγματοληψία της έρευνας	66
5.3.2. Πεδίο έρευνας	67
5.3.3. Επιλογή δείγματος	67
5.3.4. Ερευνητικό εργαλείο – Τεχνικές συλλογής δεδομένων	68
5.3.5. Μεθοδολογία ανάλυσης των δεδομένων	68
5.4 Εκτίμηση δυσκολιών κατά τη διεξαγωγή της έρευνας – Ενέργειες για άρση των δυσκολιών	69
5.5 Περιορισμοί της έρευνας	69
5.6 Ηθικά διλήμματα	70
5.7 Χρονοδιάγραμμα Εκπόνησης της Έρευνας	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	88
7.1 Συζήτηση	88
7.2 Συμπεράσματα	89
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	91
Ξένη βιβλιογραφία	91
Ελληνική βιβλιογραφία	94

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα έρευνα στόχος της ομάδας μας είναι η διερεύνηση των στάσεων και των αντιλήψεων των νέων του Ηρακλείου Κρήτης για τον ιό Covid-19. Θα πραγματοποιηθεί μελέτη στην περιοχή του Ηρακλείου Κρήτης και στη συνέχεια τα ευρήματα που θα προκύψουν θα παρατεθούν στην πτυχιακή μας εργασία.

Η παρούσα έρευνα θα προσπαθήσει να αποτελέσει μέρος των ερευνών αναφορικά με τις ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας στην ζωή των Ελλήνων και ειδικά των νέων ανθρώπων. Εντάσσεται στο πλαίσιο των ψυχο-κοινωνιολογικών μελετών για τις στάσεις μιας ιδιαίτερης πληθυσμιακής ομάδας όπως οι νέοι.

Οι στάσεις αντιπροσωπεύουν τον κεντρικό άξονα της αντίληψης των υποκειμένων ομάδων ως προς τα κοινωνικά φαινόμενα από την πλευρά του ανθρώπου επειδή, όπως η προσωπικότητα, κατευθύνουν τη συμπεριφορά του ατόμου στις συναλλαγές του με τον συνάνθρωπο, με το χώρο εργασίας και γενικά με όλους τους φορείς της κοινωνίας. (Η ερμηνεία των στάσεων στην Κοινωνική Ψυχολογία, 2019).

Σύμφωνα με τον Aronson (2019), οι άνθρωποι δεν είμαστε ουδέτεροι παρατηρητές του κόσμου, αξιολογούμε ότι συναντάμε και διαμορφώνουμε στάσεις. Ο ιός Covid-2019 ήρθε απότομα και δημιούργησε μια καινούρια κοινωνική οικονομική πραγματικότητα και συνθήκες. Το lockdown ή αλλιώς ο εγκλεισμός δημιουργήθηκε για να προστατεύσει τους προσβαλλόμενους από τους υγιείς. Ωστόσο έφερε και δυσκολίες σε όλους τους τομείς. Η κάθε ηλικιακή ομάδα αντιλήφθηκε διαφορετικά τις επιπτώσεις της και η αντίδραση ήταν επίσης διαφορετική.

Βάσει ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, έχει διαπιστωθεί ότι “το ιστορικό παγκόσμιο συμβάν της πανδημίας του Covid-19” κατέστησε φανερό το γεγονός ότι ζούμε σε μία συνδεδεμένη παγκόσμια κοινωνία. Έτσι οι γνώσεις, οι πεποιθήσεις, οι συμπεριφορές και τα κυρίαρχα συναισθήματα των νέων θέτουν έναν σημαντικό ρόλο ως προς τον αντίκτυπο της πανδημίας σε όλους τους τομείς.

Η σημαντικότητα της παρούσας έρευνας βασίζεται στην αποκόμιση πληροφοριών και περαιτέρω γνώσεων από νέους και συγκεκριμένα φοιτητές του ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ. Κρήτης όλων των τμημάτων και κατευθύνσεων. Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των ατόμων ηλικίας 18-30 ετών θα αναδείξουν τις θετικές και αρνητικές αντιδράσεις που εκρέουν από την παρούσα κατάσταση.

Η εργασία αποτελείται από επτά κεφάλαια τα οποία χωρίζονται στο θεωρητικό και το ερευνητικό μέρος. Το πρώτο κεφάλαιο αφορά τον Covid-19. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται λόγος για την εμφάνιση του περιστατικού της πανδημίας (ΕΟΔΥ, 2021), έπειτα για την ανταπόκριση της πολιτικής ηγεσίας και τα μέτρα που έλαβε και τέλος τις επιπτώσεις στο σύστημα υγείας, στον οικονομικό - κοινωνικό τομέα, όπως και στην ψυχική υγεία.

Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά τις στάσεις και δίνεται ο ορισμός των στάσεων (Allport, 1968), οι θεωρίες, τα βασικά χαρακτηριστικά και η διαμόρφωση αυτών, η σταθερότητα και η φυσική προέλευση. Επίσης γίνεται παρουσίαση της θεωρίας της γνωστικής συνέπειας των στάσεων (Haider, 1946) και της γνωστικής ασυμφωνίας. (Festinger, 1956).

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά τις αντιλήψεις, όπου σε αυτό βρίσκουμε τον ορισμό των αντιλήψεων (Χουντουμάδη & Πατεράκη, 1997). Μελετάμε τους παράγοντες που επιδρούν, επηρεάζουν και διαμορφώνουν την αντίληψη. Έπειτα, η διαδικασία της αντίληψης, με την θεωρία των αντιλήψεων για τα πρόσωπα, την αντιληπτική πλάνη και τα στάδια των αντιλήψεων. Τέλος, η προσωπική και κοινωνική αντίληψη αναφέρονται στη διαδικασία που χρησιμοποιείται για τον σχηματισμό εντυπώσεων και γνωρισμάτων άλλων ανθρώπων. (Tagiuri, n.d.).

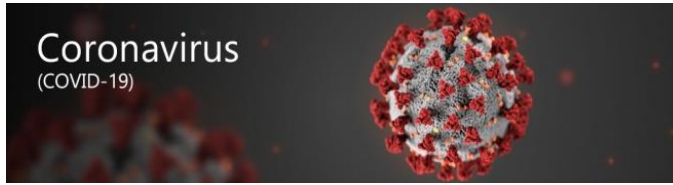
Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά τους νέους και τις αξίες. Ορίζεται η νεότητα και στη συνέχεια οι νέοι ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ερευνών (Largée, 1982). Έπειτα, περιγράφεται το χάσμα γενεών και γιατί αυτό σήμερα είναι πιο έντονο. Επεξηγούνται οι στάσεις και οι αξίες των νέων απέναντι στην εργασία, το μέλλον, την κοινωνία και παρακάτω κάνουμε λόγο για επαγγελματικό προσανατολισμό και την ιδεολογία. Τέλος, κλείνουμε την θεωρία με την κοινωνική ταυτότητα (Tajfel & Turner, 1979), τους τύπους αυτής, τις βασικές αρχές, την διαχείριση της από τα άτομα και τις τέσσερις κατηγορίες στρατηγικών (Blanz et al, 1998).

Το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται στο ερευνητικό μέρος της παρούσας πτυχιακής, γίνεται η περιγραφή της έρευνας, παρουσιάζεται ο σκοπός και οι στόχοι, τα ερευνητικά ερωτήματα οι μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε, η δειγματοληψία και το πεδίο μελέτης. Επίσης, αναφέρεται το ερευνητικό εργαλείο που αξιοποιήσαμε και ακολουθεί η μέθοδος ανάλυσης που επιλέχθηκε για την ανάλυση των δεδομένων. Κατόπιν, γίνεται λόγος για τις δυσκολίες, τους περιορισμούς, τα εμπόδια, τα ηθικά διλήμματα που συνάντησε η ερευνητική μας ομάδα και ο τρόπος αντιμετώπισής τους. Τέλος, παρατίθεται το χρονοδιάγραμμα της πτυχιακής εργασίας.

Το έκτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την παρουσίαση των δεδομένων τα οποία προέκυψαν μέσα από τις τέσσερις ενότητες του ερωτηματολογίου οι οποίες αναφερόντουσαν σε νέους του Ηρακλείου Κρήτης για τις στάσεις, τις αντιλήψεις και τις αξίες αυτών.

Το έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο εμπεριέχει δύο υποκεφάλαια. Στο πρώτο υποκεφάλαιο αναφέρεται η συζήτηση για τα δεδομένα που συλλέχθηκαν, ενώ στο δεύτερο υποκεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της εν λόγω έρευνας και οι προτάσεις της ερευνητικής ομάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: COVID- 19

1.1 Ορισμός Covid - 19

Ξεκινώντας με τον ορισμό και την ερμηνεία του όρου Covid-19

επιδιώκουμε να είναι σαφές το πλαίσιο αναφοράς μας, ώστε στην συνέχεια να γίνει η ανάλυση καθώς και η σύνδεση με τις στάσεις και αντιλήψεις των νέων. Γίνεται ακόμα αναφορά στην ανταπόκριση της πολιτείας, τα οικονομικά μέτρα που πάρθηκαν, την ανταπόκριση των υπόλοιπων Ευρωπαϊκών κυβερνήσεων ως προς την πανδημία , τις επιπτώσεις του Covid-19 στην Ελλάδα και τέλος τον εμβολιασμό κατά του κορωνοϊού.

Η αρχή της πανδημίας ξεκίνησε στην στην πόλη Wuhan, επαρχία Hubei, στην Κίνα, όταν ξαφνικά άρχισαν να εμφανίζονται μεγάλος όγκος κρουσμάτων πνευμονίας. Στις 9 Ιανουαρίου 2020 οι υγειονομικές αρχές της Κίνας ανακοίνωσαν ότι πρόκειται για ένα νέο στέλεχος κορωνοϊού (2019-nCoV). Οι κορωνοϊοί είναι μία ομάδα ιών που συνήθως επηρεάζουν με μεγάλη σοβαρότητα τον άνθρωπο και τα ζώα και προκαλούν αναπνευστικές λοιμώξεις. Εκτιμάται ότι περίπου το ένα τρίτο των λοιμώξεων ανώτερου αναπνευστικού στον άνθρωπο μπορεί να προκαλείται από κορωνοϊούς. (ΕΟΔΥ, 2021).

Ο κορωνοϊός που απομονώθηκε έγινε επίσημα γνωστός από τις 11 Φεβρουαρίου 2020 ως Severe acute respiratory syndrome (SARS) coronavirus 2 (SARS-CoV-2). Η νόσος μεταδόθηκε μέσω ταξιδιωτών σε άλλες περιοχές της Κίνας, της Ασίας, της Ευρώπης, της Αμερικής και της Αυστραλίας, με αποτέλεσμα ο Π.Ο.Υ. (WHO) να χαρακτηρίσει αυτό το φαινόμενο ως πανδημία. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι εντός 30 ημερών μια τοπική επιδημία κατέστη πανδημία. (Καφετζής, 2020) .

Τα κύρια συμπτώματα της νόσου είναι: πυρετός, ξηρός βήχας και καταβολή. Μερικοί υποφέρουν από πονόλαιμο, αρθραλγία/μυαλγία και ρινική συμφόρηση. Τα συμπτώματα είναι συνήθως σχετικά ήπια και περίπου το 80% των ασθενών αναρρώνουν χωρίς να απαιτείται ειδική θεραπεία. (ΕΟΔΥ , 2020).

1.1.1. Μεταλλάξεις του Covid - 19

Από τη στιγμή της εμφάνισής του, ο νέος κορωνοϊός SARS-Cov-2 άρχισε να μεταλλάσσεται όπως όλοι οι ιοί RNA. Αυτές οι μεταλλάξεις έχουν οδηγήσει στην εμφάνιση χιλιάδων

διαφορετικών παραλλαγών του ιού. Ορισμένες παραλλαγές έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν τη μεταδοτικότητα τους και να απειλήσουν περαιτέρω την ανθρώπινη υγεία. (Μαλισιόβας, 2021).

Στα τέλη του 2020, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ), μετά την εμφάνιση παραλλαγών, θα ορίσει ορισμένες παραλλαγές ως Παραλλαγές Ενδιαφέροντος (Variants of Interest, VOI) και άλλων ως Παραλλαγές Ειδικού Ενδιαφέροντος. (Variants of Concern, VOC). (Μαλισιόβας, 2021).

Οι παραλλαγές με τις πιο ανησυχητικές μεταλλάξεις ονομάζονται **ειδικού ενδιαφέροντος** και τις παρακολουθούν πιο στενά. Οι παραλλαγές ειδικού ενδιαφέροντος (VOC) είναι οι ακόλουθες:

- Alfa (Αλφα), Ηνωμένο Βασίλειο, Σεπτ. 2020.
- Beta (Βήτα), Νότια Αφρική, Μάιος 2020.
- Gamma (Γάμμα), Βραζιλία, Νοε. 2020
- Delta (Δέλτα), Ινδία, Οκτ. 2020
- Omicron (Όμικρον), Μποτσουάνα και Νότιο Αφρική, 2021. Το κύριο χαρακτηριστικό της παραλλαγής αυτής είναι ότι εμφανίζει ένα ιδιαίτερα ανησυχητικό και μοναδικό συνδυασμό 50 συνολικά μεταλλάξεων στο γονιδίωμα του ιού και για αυτό αποτελεί μια ανησυχητική μετάλλαξη και για αυτό μας απασχολεί ιδιαίτερα ακόμη και σήμερα. (Μαρουλίδης, 2021)

Εκτός από τις παραλλαγές που προκαλούν ανησυχία υπάρχουν και οι **παραλλαγές ενδιαφέροντος**, στις οποίες κατατάσσονται οι: Epsilon (Εψιλον) στις ΗΠΑ, Zeta (Ζήτα) στην Βραζιλία, Eta (Ητα) σε πολλές χώρες, Theta (Θήτα) στις Φιλιππίνες, Iota (Γιώτα) στις ΗΠΑ, Kappa (Κάππα) στην Ινδία, Lamda (Λάμδα) στο Περού. (Μαλισιόβας, 2021).

1.2 Ανταπόκριση της πολιτικής ηγεσίας ως προς την πανδημία

Από τις πρώτες μέρες, από τότε που εντοπίστηκε η επιδημία, η ελληνική κυβέρνηση έχει λάβει άμεσα μέτρα για τον περιορισμό της εξάπλωσης της επιδημίας, τόσο σε τοπικό όσο και στη συνέχεια σε εθνικό επίπεδο. Στις 27 Φεβρουαρίου 2020, όλες οι ελληνικές διαδηλώσεις ακυρώθηκαν μετά την επιβεβαίωση των τριών πρώτων περιστατικών στην Ελλάδα. Υγειονομικοί και κυβερνητικοί αξιωματούχοι έχουν εκδώσει συστάσεις και οδηγίες για την πρόληψη του πληθυσμού και τα πρώτα μέτρα που υιοθετήθηκαν είναι να κλείσουν ατομικά οι

σχολικές εγκαταστάσεις και να σταματήσουν οι πολιτιστικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις στις πιο δύσκολες περιοχές (τότε) Ηλεία, Αχαΐα και Ζάκυνθο. Ωστόσο, στις 10 Μαρτίου αποφασίστηκε να κλείσουν όλες οι εκπαιδευτικές δομές και όλες οι βαθμίδες, καθώς κρούσματα του ιού σημειώθηκαν σε διάφορες περιοχές της χώρας και οι πολίτες δεν συμμορφώθηκαν με τους περιορισμούς. Στις 13 Μαρτίου, η ελληνική κυβέρνηση ανακοίνωσε το κλείσιμο των καφέ, των μπαρ, των μουσείων, των εμπορικών κέντρων, των αθλητικών χώρων και των εστιατορίων, ενώ στις 16 Μαρτίου ανακοίνωσε το κλείσιμο των εμπορικών καταστημάτων. Οι μόνες επιχειρήσεις που παραμένουν ανοιχτές είναι φούρνοι, σούπερ μάρκετ, φαρμακεία, ιδιωτικές υπηρεσίες υγείας. Συνολικά, η κυβέρνηση έχει ανακοινώσει μια σειρά μέτρων ύψους περίπου 2,4 δισ. ευρώ με στόχο τη στήριξη της οικονομίας, των επιχειρήσεων και των εργαζομένων της περιοχής. Στις 17 Μαρτίου αποφασίστηκε η παράταση της ισχύος των αδειών οδήγησης και των δελτίων τεχνικού ελέγχου και η ακύρωση της υποχρέωσης επανελέγχου των οχημάτων έως τις 30 Απριλίου. Επιπλέον, έχουν ακυρωθεί οι θεωρητικές και πρακτικές εξετάσεις για όλες τις άδειες οδήγησης, ενώ τα θεωρητικά και πρακτικά μαθήματα έχουν διακοπεί για τους υποψηφίους οδηγούς. Από τις 6 το πρωί της 23ης Μαρτίου, έχουν επιβληθεί σημαντικοί περιορισμοί στη μετακίνηση πολιτών σε όλη τη χώρα, εκτός αυτών που ταξιδεύουν προς ή μακριά από την εργασία τους, που μετακινούνται για να προμηθευτούν αντικείμενα ή φάρμακα που χρειάζονται επείγοντως ή επισκέπτονται γιατρό ή άτομο που χρήζει βοήθεια ή σωματική άσκηση και βόλτα με το κατοικίδιο κοντά στην περιοχή όπου κατοικούν. Κατά την κυκλοφορία, σύμφωνα με τις παραπάνω εξαιρέσεις, οι πολίτες πρέπει να φέρουν ανά πάσα στιγμή αστυνομική ταυτότητα ή διαβατήριο και κάποιο είδος πιστοποιητικού ανάλογα με τον λόγο κυκλοφορίας και είτε να στείλουν γραπτό μήνυμα όπου θα κληθούν να το δείξουν στους αρμόδιους, είτε να έχουν μαζί τους μία έντυπη βεβαίωση κυκλοφορίας ή χειρόγραφο πιστοποιητικό κυκλοφορίας. Στις 4 Απριλίου αποφασίστηκε η παράταση των περιορισμών έως τις 27 Απριλίου και στις 23 Απριλίου ανακοινώθηκε ότι θα παραταθούν έως τις 4 Μαΐου. (Βικιπαίδεια, χ.χ).

Από τις 4 Μαΐου τέθηκε σε εφαρμογή το σχέδιο της κυβέρνησης για τη σταδιακή αποκλιμάκωση των έκτακτων μέτρων, με τη μερική άρση των περιορισμών στις μετακινήσεις να αφορά την επανέναρξη λειτουργίας των επιχειρήσεων. (Βικιπαίδεια, χ.χ).

Από τις 7 Νοεμβρίου του 2020 τέθηκε σε εφαρμογή το δεύτερο καθολικό lockdown στην Ελλάδα αφού ο συνολικός αριθμός των νεκρών ανήλθε στους 715 και καταγράφηκαν 2.448 νέα κρούσματα μόνο για εκείνη την ημέρα, αυξάνοντας τον συνολικό αριθμό των κρουσμάτων στα 52.254. (COVID-19: Δεύτερο καθολικό, 2020).

Τα μέτρα της ελληνικής κυβέρνησης δέχθηκαν πολλά θετικά σχόλια από τον ξένο τύπο, που ανέδειξε την Ελλάδα ως πρότυπο για τον περιορισμό της εξάπλωσης της πανδημίας στη

χώρα. (Βικιπαίδεια, χ.χ). Ο «φόβος» της Κίνας και τα εκατομμύρια θύματα στην Ιταλία και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, είχαν ως αποτέλεσμα έναν εξαιρετικά μεγάλο βαθμό υπακοής, υπομονής και κατανόησης των περιοριστικών μέτρων, κάτι που συντέλεσε στην επιτυχία του πρώτου lockdown (αποκλεισμού). (Λαμπρόπουλος, 2020).

Ορισμένοι αναλυτές πιστεύουν ότι το κλειδί για την επιτυχία της Ελλάδας είναι ότι η κυβέρνηση προχώρησε στα πρώτα βήματα για τον περιορισμό της πανδημίας νωρίτερα από τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Οι καρναβαλικές εκδηλώσεις ακυρώθηκαν στα τέλη Φεβρουαρίου, πριν ακόμη καταγραφούν θάνατοι από τη νόσο. Η χώρα είχε μόνο 31 επιβεβαιωμένα κρούσματα πριν από την έναρξη της έκρηξης και η κυβέρνηση έκλεισε σχολεία, καφετέριες, πανεπιστήμια και τις περισσότερες επιχειρήσεις στις 5 Μαρτίου. (Κορωνοϊός: Πώς η Ελλάδα, 2020).

1.3 Οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης για την πανδημία

Στις 9 Μαρτίου ανακοινώθηκαν μέτρα ενίσχυσης της οικονομίας, όπως η αναστολή καταβολής του ΦΠΑ για τέσσερις μήνες και τις ασφαλιστικές εισφορές, δόσεις και κάθε είδους ρύθμισης και βεβαιωμένων οφειλών προς τον ΔΟΥ για τρεις μήνες, από εταιρείες που έχουν πληγεί σοβαρά από την πανδημία, οι οποίες διέκοψαν τη λειτουργία τους. (Βικιπαίδεια, χ.χ).

Με 15 εκατομμύρια ευρώ για την προμήθεια αναγκαίου υγειονομικού υλικού ενισχύθηκε ο προϋπολογισμός του Υπουργείου Υγείας. Πρόσθετα μέτρα ανακοίνωσαν στις 18 Μαρτίου οι υπουργοί: Οικονομικών Χρήστος Σταϊκούρας, Ανάπτυξης και Επενδύσεων ο Άδωνις Γεωργιάδης, και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων ο Γιάννης Βρούτσης. Τα μέτρα αυτά αφορούσαν την οικονομία και την εργασία, ενώ ο Χρήστος Σταϊκούρας ενημέρωσε επίσης ότι δεν υφίσταται η ανάγκη για επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος 3,5% για την Ελλάδα, καθώς και ότι οι δημοσιονομικές ενισχύσεις και οι δαπάνες για τα μέτρα θα εξαιρεθούν από την αξιολόγηση, σύμφωνα με απόφαση του Eurogroup. Στη χώρα, αποφασίστηκε τον Μάρτιο η αναστολή των πληρωμών φόρων και εισφορών για όλες τις επιχειρήσεις για τέσσερις μήνες, με μόνη προϋπόθεση τη μη απόλυση εργαζομένων. Στο μέτρο αυτό συμμετέχουν περίπου 220.000 εταιρείες και 600.000 εργαζόμενοι. Επιπλέον αποφασίστηκε, μεταξύ άλλων, η αναβολή των φορολογικών υποχρεώσεων Μαρτίου για 4 μήνες καθώς και χρηματική ενίσχυση ύψους 800€ για ελεύθερους επαγγελματίες και αυτοαπασχολούμενους, η μείωση του ΦΠΑ από 24% σε 6% για ορισμένα προϊόντα υγιεινής και αυτοπροστασίας, η διατήρηση του ΕΝΦΙΑ 2020 στο καθεστώς του 2019, η άμεση αποπληρωμή ληξιπρόθεσμων οφειλών

έως 30.000€ η αξιοποίηση πόρων ύψους 1,8 δισεκατομμυρίων ευρώ από το ευρωπαϊκό ταμείο και η αποζημίωση ειδικού σκοπού ύψους 800€ των εργαζόμενων σε επιχειρήσεις των οποίων η λειτουργία αναστάλη. (Βικιπαίδεια, χ.χ).

Στις 19 Μαρτίου, ο πρωθυπουργός της χώρας, Κυριάκος Μητσοτάκης, ανακοίνωσε σε ομιλία του την αναθεώρηση του κρατικού προϋπολογισμού για τη διάθεση άνω των 10 δισ. ευρώ για τη στήριξη της οικονομίας. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με κοινή ανακοίνωση της 27ης Μαρτίου από τα Υπουργεία Οικονομικών, Εργασίας, Ανάπτυξης και Δικαιοσύνης, η ελληνική κυβέρνηση ξεκινά ένα πρόγραμμα παροχής και διαχείρισης υπηρεσιών εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης για 166.000 επιστήμονες από 6 κλάδους συνολικού κόστους 180 εκατ. ευρώ. Το πρόγραμμα είναι ανοιχτό σε δικηγόρους, γιατρούς, μηχανικούς, οικονομολόγους, λογιστές, εκπαιδευτικούς και ερευνητές και θα παρέχει στους συμμετέχοντες επιχορήγηση 600 ευρώ. (Βικιπαίδεια, χ.χ).

Στις 30 Μαρτίου, οι υπουργοί Οικονομικών Χρήστος Σταϊκούρας, Ανάπτυξης και Επενδύσεων Άδωνις Γεωργιάδης και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Γιάννης Βρούτσης ανακοίνωσαν το τέταρτο πακέτο οικονομικών μέτρων για τη στήριξη της οικονομίας, των επιχειρήσεων και των εργαζόμενων, συνολικής επιβάρυνσης του προϋπολογισμού 6,8 δισ. ευρώ. που αντιστοιχεί στο 3,5% του ΑΕΠ της χώρας. Τα μέτρα περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την επέκταση του αριθμού των δικαιούχων του επιδόματος των 800 ευρώ σε 1,7 εκατομμύρια εργαζόμενους, που συνιστούν το 81% του συνόλου στον ιδιωτικό τομέα, την κάλυψη των ασφαλιστικών εισφορών τους για 45 ημέρες και την αναστολή πληρωμής οφειλών προς την εφορία για 4 μήνες, καθώς και την επέκταση της οικονομικής στήριξης σε 800.000 επιχειρήσεις και 700.000 ελεύθερους επαγγελματίες, που αποτελούν το 76% και το 75% του συνόλου αντίστοιχα. Επιπλέον, αποφασίστηκε η παροχή έκτακτης οικονομικής βοήθειας σε 108.000 εργαζόμενους σε νοσοκομεία, ΕΚΑΒ, ΕΟΔΥ και Πολιτική Προστασία. (Βικιπαίδεια, χ.χ).

1.4 Ανταπόκριση των υπολοίπων Ευρωπαϊκών κυβερνήσεων ως προς την πανδημία

- Η Ιταλία ήταν η πρώτη χώρα που ξεκίνησε καραντίνα. Η χώρα που επλήγη περισσότερο από την επιδημία του κορωνοϊού, εκτός της Κίνας, υιοθέτησε τα περιοριστικά μέτρα στις 9 Μαρτίου 2020. Οι περιορισμοί, που διήρκεσαν έως τις 3 Απριλίου, στόχευαν στην περιογή της βόρειας Ιταλίας, από το Μιλάνο έως τη Βενετία. Οι μετακινήσεις τους περιορίστηκαν δραστικά. Τα σύνορα με τις γειτονικές χώρες έμειναν ανοιχτά όπως και τα δύο μιλανέζικα αεροδρόμια και αυτό της Βενετίας έμειναν επίσης ανοιχτά, αλλά με πολύ μειωμένο τον

αριθμό των πτήσεων. Μουσεία, γήπεδα, πισίνες, ντισκοτέκ, παμπ και άλλα νυχτερινά κέντρα, αίθουσες παιγνίων, κινηματογράφοι, εκκλησίες και άλλοι χώροι δημόσιων έκλεισαν. (Κοροναϊός: Η Ιταλία έθεσε σε, 2020). Οι αθλητικές διοργανώσεις είχαν ανασταλεί, όμως ορισμένες εξακολουθούσαν να πραγματοποιούνται χωρίς θεατές. Επίσης αποφασίστηκε το κλείσιμο των σχολείων και των πανεπιστημίων μέχρι τα μέσα Μαρτίου σε ολόκληρη την ιταλική χερσόνησο. (Ιταλία: Κλείνουν κινηματογράφοι, 2020). Στις 11 Μαρτίου ανακοινώθηκε πως κλείνουν, για δύο εβδομάδες, όλα τα καταστήματα της Ιταλίας εκτός από τα φαρμακεία και τα καταστήματα τροφίμων, από τον πρωθυπουργό της Ιταλίας Τζουζέπε Κόντε. Όπως είχε είχε χαρακτηριστικά ο Κόντε, θα κλείσουν μπαρ και κομμωτήρια σε όλη την Ιταλία. Επίσης, λουκέτο είχε μπει και σε εστιατόρια που δεν μπορούσαν να εγγυηθούν ότι θα τηρείται απόσταση ενός μέτρου μεταξύ των πελατών. (Ιταλία: Κλείνουν όλα τα καταστήματα, 2020).

- Η Ισπανία είναι η τρίτη περισσότερο πληγείσα παγκοσμίως χώρα από τον κορονοϊό και βρισκόταν από τις 14 Μαρτίου του 2020 έως και τις 9 Μαΐου του 2020 σε καραντίνα. Ο πρωθυπουργός της Ισπανίας Πέδρο Σάντσεθ ανακοίνωσε στις 14 Μαρτίου λόγω κορωνοϊού, σχεδόν ολική καραντίνα στην Ισπανία, οι κάτοικοι της οποίας δεν θα μπορούν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους μόνο για εργασία ή για βασικές ανάγκες, όπως το φαγητό. Η απαγόρευση κυκλοφορίας στους δρόμους ήταν υποχρεωτική από το ίδιο κιόλας βράδυ που ανακοινώθηκαν τα μέτρα. Οι Ισπανοί μπορούσαν να βγουν από τα σπίτια τους «για να πάνε στην δουλειά», «για να αγοράσουν ψωμί», «για να πάνε στο φαρμακείο» ή «να λάβουν ιατρική φροντίδα», αλλά όχι «για να πάνε για φαγητό σε φίλους». Ο Πρωθυπουργός είχε ανακοινώσει το κλείσιμο όλων των καταστημάτων σε όλη τη χώρα, αν δεν αφορούσαν για είδη πρώτης ανάγκης.. (Κορωνοϊός: Σχεδόν ολική καραντίνα, 2020).
- Η Γαλλία βρισκόταν σε καραντίνα από τις 17 Μαρτίου του 2020. Για τις επόμενες δύο εβδομάδες, οι άνθρωποι στην Γαλλία καλούνταν να μείνουν στα σπίτια τους εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις –για ανεφοδιασμό, λόγους υγείας– κινδυνεύοντας με επιβολή προστίμου αν δεν το κάνουν. (Κοροναϊός: Η Γαλλία σε, 2020).
- Στις 23 Μαρτίου του 2020 ο πρωθυπουργός της Βρετανίας, Μπόρις Τζόνσον, ανακοίνωσε την απαγόρευση κυκλοφορίας. Από τις 24 Μαρτίου τέθηκαν σε εφαρμογή αυστηρά περιοριστικά μέτρα αφού ο πρωθυπουργός έδωσε εντολή ο κόσμος να μείνει στα σπίτια του, τα καταστήματα να κλείσουν και να σταματήσουν όλες οι κοινωνικές συναθροίσεις ώστε να αποφευχθεί η διάδοση του κορονοϊού. Αυτοί οι περιορισμοί διήρκησαν τουλάχιστον τρεις εβδομάδες και επιβλήθηκαν για να αποτραπεί ενδεχόμενη κατάρρευση της κρατικής Εθνικής Υπηρεσίας Υγείας (NHS). (Βρετανία: Σε ρυθμούς καραντίνας, 2020).
- Η Γερμανία ακολουθεί το παράδειγμα άλλων ευρωπαϊκών χωρών και αναστέλλει από τις 16 Μαρτίου του 2020 τη λειτουργία μπαρ, μουσείων και καταστημάτων λιανικής εξαιτίας της

πανδημίας. Επίσης, απαγορεύτηκε η συγκέντρωση πιστών σε εκκλησίες, τζαμιά, συναγωγές και άλλους χώρους λατρείας. Η Γερμανία εφάρμοσε μερικώς κλείσιμο των συνόρων και επέβαλε περιορισμούς στα σύνορα με Ελβετία, Γαλλία, Αυστρία, Λουξεμβούργο και Δανία. Οι αρχές είχαν ανακοινώσει πως οι επισκέπτες δεν θα επιτρέπονται στη χώρα και οι μετακινήσεις εντός της χώρας θα περιοριστούν σε όσους έχουν σοβαρό λόγο να ταξιδέψουν. (Γερμανία: Αυστηρά μέτρα για τον, 2020). Στις 1 Απριλίου του 2020 η πρωθυπουργός της χώρας, Άνγκελα Μέρκελ, ανακοίνωσε την παράταση των περιοριστικών μέτρων τουλάχιστον έως τις 19 Απριλίου του 2020. (Κορωνοϊός: Παράταση της καραντίνας, 2020).

- Στις 15 Μαρτίου του 2020 η κυβέρνηση και ο καγκελάριος της Αυστρίας, Σεμπάστιαν Κουρτς παρουσίασαν τα νέα επικαιροποιημένα μέτρα για τον περιορισμό της εξάπλωσης του κορωνοϊού, τα οποία πρόκειται να ισχύσουν από τις 16 Μαρτίου. Τα επιπλέον μέτρα, προβλέπουν την πλήρη απαγόρευση συναθροίσεων, το άμεσο κλείσιμο γηπέδων, αθλοπαιδιών και γυμναστηρίων, όπως επίσης την πλήρη διακοπή, από τις 17 Μαρτίου, της λειτουργίας των καταστημάτων εστίασης, που αρχικά θα επιτρεπόταν να παραμένουν ανοικτά μέχρι τις 15.00 τοπική ώρα. Επιπλέον, απαγορεύτηκε η είσοδος στην χώρα σε ανθρώπους προερχόμενους από Βρετανία, Ολλανδία, Ουκρανία και Ρωσία, ενώ ανακοινώθηκε η αντίστοιχη απαγόρευση των πτήσεων από, και προς αυτές τις χώρες. Τα καταστήματα τροφίμων παρέμειναν ανοικτά, όπως επίσης φαρμακεία, καταστήματα καλλυντικών-φαρμάκων και περίπτερα. (Κορωνοϊός: Ραγδαία αύξηση κρουσμάτων, 2020).
- Το Βέλγιο τέθηκε σε καραντίνα από τις 18 Μαρτίου έως τις 5 Απριλίου του 2020. Οι μετακινήσεις των Βέλγων περιορίζονται σε σούπερ μάρκετ, φαρμακεία και τράπεζες ή σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης. Οι συναθροίσεις θα απαγορεύονται, ωστόσο θα επιτρέπεται η σωματική δραστηριότητα έξω, υπό την προϋπόθεση ότι θα τηρείται απόσταση 1,5 μέτρου μεταξύ των πολιτών. (Σε καραντίνα το Βέλγιο, 2020). Στις 15 Απριλίου ανακοινώθηκε η παράταση της καραντίνας έως και τις 3 Μαΐου. (Κορωνοϊός: Παρατείνεται η καραντίνα, 2020).
- Η Ολλανδία είναι μια χώρα που άργησε να λάβει μέτρα κατά της εξάπλωσης του κορωνοϊού. Στις 23 Μαρτίου 2020, ανακοινώθηκε ότι ο πρωθυπουργός Μαρκ Ρούτε είχε αποφασίσει να βάλει λουκέτο στην Ολλανδία μέχρι την 1η Ιουνίου. (Κορωνοϊός: Σε καραντίνα μέχρι την 1η Ιουνίου, 2020). Απαγορεύοντας παράλληλα τις συναντήσεις άνω των 2 ατόμων μεταξύ των οποίων πρέπει να υπάρχει και απόσταση 1,5 μέτρου. Επιτρέπεται μόνο μια σύντομη βόλτα, καθώς και η έξοδος από το σπίτι προς ένα σούπερ μάρκετ ή φαρμακείο. (Παπαδόπουλος, 2020).
- Στην Ελβετία στις 2 Μαρτίου του 2020 ανακοινώθηκε πως το Μέγαρο των Εθνών στη Γενεύη, που κάθε χρόνο υποδέχεται περίπου 100.000 επισκέπτες, έκλεισε από σήμερα τις πύλες του λόγω της επιδημίας του νέου κοροναϊού. Το μέτρο αυτό είχε ανακοινωθεί πως θα

ισχύσει μέχρι τις 13 Μαρτίου. Η Αλεσάντρα Βελούτσι, εκπρόσωπος του ΟΗΕ, είπε επίσης ότι, με βάση τις συστάσεις που έχει εκδώσει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, εξετάζει το ενδεχόμενο να αναβληθούν ορισμένες δράσεις και σύνοδοι «ώστε να διαφυλαχθεί η υγεία των συμμετεχόντων». Η Ελβετία, όπου βρίσκεται η ευρωπαϊκή έδρα του ΟΗΕ, απαγόρευσε επίσης κάθε εκδήλωση, δημόσια ή ιδιωτική, στην οποία συμμετέχουν ταυτόχρονα πάνω από 1.000 άνθρωποι. (Ελβετία: Έκλεισε για τους επισκέπτες, 2020).

- Ο περιορισμός στο σπίτι που επιβλήθηκε στην Τσεχία από τις 16 Μαρτίου του 2020 και αρχικά παρατάθηκε έως την 1η Απριλίου προβλέπει εξαιρέσεις συγκεκριμένα για τις μετακινήσεις έως τον χώρο της εργασίας, τις επισκέψεις σε οικείους που χρειάζονται βοήθεια, στην αγορά για τα ψώνια, σε ταφές και σε περιπάτους στη φύση. Οι Τσέχοι καλούνταν επίσης να φορούν μάσκα όταν βγαίνουν από το σπίτι και να μην σχηματίζουν συναθροίσεις άνω των δύο ατόμων πλην των μελών της οικογένειάς τους. Τα μέτρα περιορισμού πήραν εκ νέου παράταση έως τις 11 Απριλίου. (Κορονοϊός: Παρατείνει την «καραντίνα», 2020).
- Ακολουθώντας το παράδειγμα της Γερμανίας και άλλων χωρών, η Πολωνία απαγόρευσε στις 24 Μαρτίου του 2020 τις συναθροίσεις άνω των δύο προσώπων σε δημόσιους χώρους και επέβαλε δραστικούς περιορισμούς στις μετακινήσεις, για να αντιμετωπίσει την εξάπλωση του κοροναϊού. Επέβαλε. Στις 14 Μαρτίου, η Πολωνία έκλεισε τα σύνορα των ξένων ταξιδιωτών και έθεσε σε καραντίνα ταξιδιώτες που επέστρεφαν από το εξωτερικό. Εστιατόρια, μπαρ, κλαμπ και εμπορικά κέντρα έκλεισαν. Από τις 11 Απριλίου οι Πολωνοί μπορούσαν να μετακινούνται για να πάνε και να επιστρέψουν από την εργασία τους, για να αγοράσουν είδη πρώτης ανάγκης ή για λόγους υγείας. Οι αρχές απαγόρευσαν να συγκεντρώνονται σε δημόσιους χώρους περισσότερα από δύο άτομα που δεν ανήκουν στην ίδια οικογένεια. (Κοροναϊός – Πολωνία : Απαγορεύτηκαν, 2020).
- Στις 27 Μαρτίου του 2020 σε καθεστώς απαγόρευσης κυκλοφορίας μπαίνει και η Ουγγαρία σε μια προσπάθεια αναχαίτισης της εξάπλωσης του κορονοϊού. Μέχρι τις 11 Απριλίου, όπως είχε ανακοίνωσε ο πρωθυπουργός Βίκτορ Όρμπαν, στους κατοίκους θα επιτρέπεται να βγαίνουν από τα σπίτια τους μόνο για να μεταβούν στην εργασία τους ή για απαραίτητες δραστηριότητες. Ο Ούγγρος πρωθυπουργός δήλωσε ότι οι άνω των 65 ετών θα μπορούν να Ρουμανίας πηγαίνουν σε καταστήματα τροφίμων και φαρμακεία μεταξύ 9 το πρωί και 12 το βράδυ, ενώ οι υπόλοιποι δεν θα επιτρέπεται να πηγαίνουν στα συγκεκριμένα μαγαζιά για όσο διαρκεί το μέτρο. (Κιτσικόπουλος, 2020).
- Ο πρόεδρος της Ρουμανίας Klaus Iohannis ανακοίνωσε ότι η χώρα θα τεθεί σε καθολική καραντίνα από τις 25 Μαρτίου του 2020 για να επιβραδύνει την εξάπλωση του νέου κορονοϊού. Είχε μάλιστα ανακοινώσει πως άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών, μια από τις ομάδες που κινδυνεύουν περισσότερο από τις επιπλοκές από τον ιό, πρόκειται να απαγορευτεί τελείως να βγουν από το σπίτι. (Ρουμανία: Καθολική καραντίνα, 2020).

- Η Σερβία από τις 16 Μαρτίου του 2020 κηρύχθηκε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Απαγορεύτηκαν οι συναθροίσεις άνω των 50 ατόμων, έκλεισαν σχολεία και εκπαιδευτικά ιδρύματα, δεν επιτρεπόταν στους ηλικιωμένους άνω των 65 ετών να βγαίνουν από το σπίτι τους ενώ κατά την διάρκεια της νύχτας υπήρχε γενική απαγόρευση της κυκλοφορίας. Τα αεροδρόμια και οι συνοριακές διαβάσεις είχαν κλείσει. (Σκληρά μέτρα για τον κορονοϊό, 2020). Αποφασίστηκε πως τα σχολεία θα παραμείνουν κλειστά μέχρι τον Σεπτέμβριο, ενώ κανονικά θα πραγματοποιηθούν τον Ιούνιο οι εισαγωγικές εξετάσεις από τη βασική στη μέση εκπαίδευση. (Η Ευρώπη βγαίνει με δειλά βήματα, 2020).
- Στις 18 Μαρτίου 2020, η κυβέρνηση της Κροατίας έκλεισε όλα τα καταστήματα, τα μπαρ, τα εστιατόρια, τα σχολεία και τα μέσα μαζικής μεταφοράς, ανοίγοντας μόνο παντοπωλεία, φαρμακεία και βενζινάδικα. Στις 18 Απριλίου ανακοινώθηκε ότι οι περιορισμοί θα παραταθούν για άλλες 15 ημέρες στη χώρα. (Κροατία: Παράταση της καραντίνας, 2020).
- Η Βοσνία κήρυξε κατάσταση έκτακτης στις 17 Μαρτίου του 2020. Αποφασίστηκε να τεθούν σε καραντίνα οι ηλικιωμένοι άνω των 65 ετών και οι νέοι κάτω των 18 προκειμένου να ανακοπεί η εξάπλωση του νέου κορονοϊού. Στις 22 Απριλίου του 2020 Η Βοσνιοκροατική Ομοσπονδία χαλάρωσε τους περιορισμούς σε ηλικιωμένους και παιδιά, που μέχρι τότε απαγορευόταν να βγουν από τα σπίτια τους, καθώς απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου έκρινε αντισυνταγματική την απαγόρευση αυτή. (Η Ευρώπη βγαίνει με δειλά βήματα, 2020).
- Τα μέτρα της Σουηδίας είναι λιγότερο αυστηρά από εκείνα που λήφθηκαν σε άλλες χώρες. Σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η Σουηδία επέλεξε να ανταποκριθεί ήπια στην εμφάνιση της νόσου και όχι με περιοριστικά μέτρα, ενώ κράτησε την οικονομία της «ανοιχτή» μέχρι και σήμερα. Τα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης παρέμειναν ανοιχτά, οι καταναλωτές μπορούσαν να πάνε στα καταστήματα και τα παιδιά μπορούσαν να αθληθούν σε εξωτερικούς χώρους. (Η Ευρώπη βγαίνει με δειλά βήματα, 2020). Ωστόσο, η κυβέρνηση ανακοίνωσε στις 27 Μαρτίου 2020 απαγόρευση συγκεντρώσεων άνω των 50 ατόμων, μετά από προηγούμενη απαγόρευση συγκεντρώσεων άνω των 500 ατόμων. Η χώρα έχει κλείσει τα σύνορά της σε μη απαραίτητα ταξίδια. (Κορονοϊός: Η Σουηδία αλλάζει στάση, 2020).
- Στην Κύπρο όπως ανακοίνωσε ο Πρόεδρος Νίκος Αναστασιάδης, η απαγόρευση κυκλοφορίας ξεκίνησε από τις 24 Μαρτίου έως τις 13 Απριλίου 2020. (Κορονοϊός - Κύπρος: Απαγόρευση κυκλοφορίας, 2020). Από τις 31 Μαρτίου, όπως ανακοίνωσε η Κυπριακή Κυβέρνηση, θα τεθούν ξανά σε εφαρμογή αυστηρότεροι περιορισμοί κυκλοφορίας: με εξαίρεση μόνο μία μετακίνηση την ημέρα με αποστολή γραπτού μηνύματος ή χρήση έντυπου μόνο για άτομα άνω των 65 ετών, το πρόστιμο για τους παραβάτες των μέτρων αυξήθηκε κατά 300 ευρώ, απαγορεύτηκαν οι συναντήσεις σε οικίες πλην αυτών που διαμένουν σε αυτά

και τέθηκε σε εφαρμογή η καθολική απαγόρευση κυκλοφορίας από τις 21:00 έως τις 06:00, πλην των εργαζομένων με ειδικά έντυπα. (Κορωνοϊός- Κύπρος: Πιο αυστηρά, 2020).

1.5. Επιπτώσεις Covid-19 στην Ελλάδα

1.5.1. Σύστημα υγείας

Ο ιός προκάλεσε πολύ σημαντικές επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή των πολιτών σε πολλούς τομείς, λόγω της γρήγορης μετάδοσής του, διακόπτοντας τον ρυθμό της ζωής των ανθρώπων και τον τρόπο με τον οποίο κυλούσε η καθημερινή τους ζωή. Παγκοσμίως η επιρροή του Covid – 19 στην καθημερινή ζωή είναι εκτενής και έχει προκαλέσει πολύ σημαντικές επιπτώσεις που μπορεί να διαχωριστούν σε ποικίλες κατηγορίες. Μία κατηγορία που έχει υποστεί σημαντικές επιπτώσεις στην Ελλάδα είναι το σύστημα υγείας. Το βάρος στην λειτουργία του ιατρικού συστήματος είναι αρκετά υψηλό διότι είχαν να αντιμετωπίσουν νέες προκλήσεις στη διάγνωση ενός νέου ιού που μεταδίδεται πολύ εύκολα και γρήγορα αλλά και στην θεραπεία του καθώς ήταν κάτι πολύ καινούριο και διαφορετικό που προκάλεσε και προκαλεί ακόμη τον θάνατο πολλών ανθρώπων. Έτσι οι γιατροί και νοσηλευτές έχουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο και ένα μεγάλο βάρος στο οποίο πρέπει να ανταπεξέλθουν, βάζοντας ακόμη και τη δική τους ζωή σε κίνδυνο. Επίσης μία άλλη επίπτωση στο σύστημα υγείας είναι ότι λόγω του υψηλού ιικού φορτίου που είχαν από ασθενείς με Covid, άνθρωποι που νοσούν από άλλες ασθένειες και έχουν να αντιμετωπίσουν άλλα προβλήματα υγείας, πολλές φορές ήταν παραμελημένοι. (Abid, Mohd & Raju, 2020). Όλα αυτά οδήγησαν το σύστημα υγείας στο να είναι υπερβολικά φορτωμένο και να γεμίζει από ανθρώπους που νοσούν με αποτέλεσμα σιγά - σιγά η αντοχή του συστήματος υγείας να φτάσει στα όρια και τα δωμάτια νοσοκομείων για τους ασθενείς Covid να είναι υπερβολικά γεμάτα και να γεμίζουν συνεχώς. Αυτό το φαινόμενο ήταν αρκετά έντονο και στην Ελλάδα. (Κορωνοϊός: Στα όρια η αντοχή, 2020. Αργή η αποσυμφόρηση, 2021).

1.5.2. Ψυχική υγεία

Ο Covid – 19 έχει διαπιστωθεί πως συμβάλλει αρκετά και στην ψυχική υγεία των ανθρώπων. Οι ερευνητές αναφέρουν ότι οι εργαζόμενοι στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης έχουν υψηλότερο κίνδυνο ψυχικών ασθενειών και διαταραχών ύπνου. (Ασημακόπουλος, 2020). Ο κίνδυνος εμφάνισης ψυχιατρικών νοσημάτων ήταν αναμενόμενο να είναι αυξημένος στους επαγγελματίες υγείας, με τον φόβο νόσησης και μετάδοσης του ιού στους οικείους, τη μοναξιά, την ανία, τον θυμό, την αβεβαιότητα, το επαγγελματικό στρες να προστίθενται στη

σωματική δυσφορία την οποία προκαλούσε ο προστατευτικός νοσοκομειακός εξοπλισμός. Δεδομένης της αβεβαιότητας που επικράτησε στην αρχή της επιδημίας για την αιτιολογία και τον κίνδυνο εξάπλωσης της SARS, τα ευρήματα αυτά αντικατοπτρίζουν ένα βίωμα τραυματικής εμπειρίας το οποίο συμφωνεί με τα χαμηλά σκορ των επαγγελματιών υγείας στην κλίμακα ποιότητας ζωής κατά τη διάρκεια της επιδημίας και με τις διαταραχές μετατραυματικού στρες οι οποίες φαίνεται να εκδηλώθηκαν μετά το πέρας της. (Τριανταφυλλίδου, 2020)

Η ξαφνική εμφάνιση του ιού και η υψηλή μεταδοτικότητα της νόσου του COVID-19, η οποία προκάλεσε αύξηση των εισαγωγών στα νοσοκομεία, είναι αναπόφευκτο να επηρεάζει την ψυχική υγεία των ατόμων. Σε κάθε επιδημία, οι αντιδράσεις όσων επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από αυτήν είναι κοινές: φόβος για την υγεία τους και των αγαπημένων τους, φόβος θανάτου, αίσθημα αδυναμίας και ανικανότητας να προστατέψουν και να φροντίσουν τα αγαπημένα τους πρόσωπα, φόβος κοινωνικής απομόνωσης εξαιτίας των μέτρων που επιβλήθηκαν λόγω της καραντίνας και ο φόβος του κοινωνικού στιγματισμού σε περίπτωση απομόνωσης ή και νόσησης, ανία και κατάθλιψη εξαιτίας της τήρησης μέτρων απομόνωσης. (Τριανταφυλλίδου, 2020).

Επίσης η έλλειψη κοινωνικών σχέσεων και ζωτικού προσωπικού χώρου κατά τη διάρκεια της καραντίνας, ο περιορισμός της μετακίνησης, οι οικονομικές δυσκολίες, οι διαμάχες και οι ενδο-οικογενειακές συγκρούσεις, ένα προϋπάρχον ιστορικό ψυχικών δυσκολιών, όλα αυτά αποτελούν παράγοντες για μια χαμηλή ποιοτική ζωή, κάτι το οποίο συμβάλλει δραματικά στην ψυχική ζωή ενός ανθρώπου. (Brooks et al., 2020).

1.5.3. Οικονομικός τομέας

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (Ελληνική Στατιστική Αρχή) που ανακοινώθηκαν στις 16-4-2020 το 14,6% των επιχειρήσεων ήτοι 205.984 επιχειρήσεις με πάνω από ένα εκατομμύριο εργαζόμενους σε αυτές, βρίσκονται σε αναστολή λειτουργίας μετά από κρατική διαταγή. Οι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας με αναστολή λειτουργίας σε ποσοστό μεγαλύτερο του 80% ήταν η εκπαίδευση (ποσοστό 88,8%), τα καταλύματα (ποσοστό 87,1%), οι αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας (ποσοστό 86,7%) και η εστίαση (ποσοστό 80,9%) με συνολικά 821.870 αριθμό απασχολούμενων μένει, προσωρινά, χωρίς δουλειά. Από τις επιχειρήσεις που συνέχισαν να λειτουργούν και ανήκουν στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, δηλαδή στο 99% των ελληνικών επιχειρήσεων με προσφορά στο 80% των ιδιωτικών θέσεων εργασίας, σύμφωνα με έρευνα της ΓΣΕΒΕΕ (Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας), το 74% κατέγραψε μείωση του τζίρου, ενώ μόλις το 9% αύξηση. Ο δείκτης οικονομικού κλίματος χειροτέρευσε

έντονα τον μήνα Απρίλιο και κατήλθε στις 99,3 μονάδες, έναντι 109,4 μονάδων τον πρωτότερο μήνα και των 113,2 μονάδων του Φεβρουαρίου. Οι προσδοκίες επιδεινώθηκαν σε όλους τους τομείς. Η πτώση του ελληνικού δείκτη ήταν κάτω από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο γιατί το μεγάλο πλήγμα στην οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα θα έρθει αργότερα σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές οικονομίες, όταν θα πληγεί ο τουρισμός. (Βασιλόπουλος, Γκιέργκο & Παναγιωτόπουλος, 2020).

1.5.4. Κοινωνικός τομέας

Στην εποχή του κορονοϊού πολλές ήταν και οι κοινωνικές συνέπειες. Ο εγκλεισμός στο σπίτι και η αποστασιοποίηση δημιούργησαν επιπτώσεις όπως ενδοοικογενειακή βία, κακή διατροφή, κατάχρηση αλκοόλ και άλλα. (Ζαΐρης & Σταμάτης, 2020). Σύμφωνα με τον ΠΟΥ, η ενδοοικογενειακή βία, είτε στρέφεται εναντίον συζύγου είτε κατά ενός παιδιού, έχει την τάση να αυξάνεται σε περιόδους κρίσης, ειδικά υπό το κράτος των συγκεκριμένων αυστηρών μέτρων περιορισμού των μετακινήσεων κι εγκλεισμού στο σπίτι, που ετέθησαν σε εφαρμογή για να αναχαιτίσουν τη μετάδοση του νέου κορονοϊού. «Τα κράτη μέλη αναφέρουν αύξηση έως και 60% από έτος σε έτος στις κλήσεις των γυναικών θυμάτων βίας από τους συντρόφους τους τον Απρίλιο του τρέχοντος έτους» δήλωσε ο Hans Klugge, διευθυντής του Ευρωπαϊκού γραφείου του ΠΟΥ, κατά τη διάρκεια διαδικτυακής συνέντευξης Τύπου από την Κοπεγχάγη. (ΠΟΥ: Αύξηση έως 60%, 2020).

Το άγχος αποτελεί εξέχοντα παράγοντα κινδύνου για την έναρξη και τη συντήρηση της κατάχρησης οινόπνευματος και συνεπώς η περίοδος απομόνωσης, που είναι μία αρκετά στρεσογόνα κατάσταση, οδήγησαν αρκετό κόσμο στην υπερκατανάλωση αλκοόλ. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε αύξηση της κατάχρησης αλκοόλ, υποτροπή και ενδεχομένως ανάπτυξη διαταραχής της χρήσης αλκοόλ σε άτομα υψηλού κινδύνου. (Γαληνού, 2020). Σύμφωνα με το Αθηναϊκό – Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων, ο Γεράσιμος Παπαναστασάτος, υπεύθυνος του Τομέα Έρευνας του ΚΕΘΕΑ, που αποτελεί το μεγαλύτερο δίκτυο υπηρεσιών απεξάρτησης και κοινωνικής επανένταξης στην Ελλάδα, ανέφερε πως «Η αύξηση της πώλησης προϊόντων αλκοόλης ήταν της τάξης του 85% σε σχέση με το 2019». (Κορονοϊός και lockdown οδήγησαν, 2021).

1.6 Εμβολιασμός κατά του Covid - 19

Ο εμβολιασμός κατά της COVID-19 ξεκίνησε στις 27 -29 Δεκεμβρίου 2020 σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε πρώτο στάδιο άρχισαν να εμβολιάζονται άτομα που ανήκουν σε ομάδες προτεραιότητας - ηλικιωμένοι ή επαγγελματίες του τομέα της υγείας. Σύντομα όμως υπήρξαν και αρκετά εμβόλια για ολόκληρο τον πληθυσμό της ΕΕ. (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2021). Το εμβόλιο δεν είναι υποχρεωτικό για κανέναν και η διάθεση αυτού στην Ελλάδα είναι δωρεάν. (ΕΟΔΥ, 2021).

Η Επιτροπή έχει μέχρι στιγμής χορηγήσει 5 άδειες κυκλοφορίας υπό όρους για τα εμβόλια που ανέπτυξαν οι εταιρείες BioNTech και Pfizer, Moderna, AstraZeneca, Janssen Pharmaceutica NV και Novavax αντιστοίχως, μετά από θετική αξιολόγηση από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Φαρμάκων (EMA) σχετικά με την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητά του. Επιπλέον αρκετά άλλα εμβόλια βρίσκονται σε διάφορα στάδια αξιολόγησης από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Φαρμάκων. (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2022).

Επομένως, η ανοσοποίηση με δύο δόσεις (ή μία δόση στην περίπτωση μιας δόσης) του εμβολίου ήταν στην πρώτη γραμμή του προγράμματος του εμβολιασμού. Η αύξηση της εμβολιαστικής κάλυψης αποτελεί την πιο αποτελεσματική μέθοδο μείωσης της εξάπλωσης της παραλλαγής «Δέλτα» και της προστασίας από σοβαρή νόσο των ευάλωτων ατόμων αλλά και ατυχώς και των ανεμβολίαστων ατόμων. (ΕΟΔΥ, χ.χ.).

Η αναμνηστική δόση, η λεγόμενη τρίτη δόση, απευθύνεται κυρίως για τα άτομα που δεν μπορούν να λάβουν ικανοποιητική ανταπόκριση αντισωμάτων μετά τον βασικό εμβολιασμό λόγω ασθένειας ή θεραπείας και παραμένουν ευάλωτα στη μόλυνση. Σκοπός είναι η «προστασία». Ο άλλος στόχος της τρίτης δόσης είναι η υπενθύμιση στο ανοσιακό σύστημα, η επανενεργοποίηση της ανοσοανταπόκρισης, ούτως ώστε να δημιουργηθούν υψηλότερα επίπεδα αντισωμάτων και να αναπληρώσουν τη μείωση που έχει παρατηρηθεί με τις μελέτες των αντισωμάτων με την πάροδο του χρόνου. Η τρίτη δόση των εμβολίων θα είναι mRNA εμβόλιο για τα άτομα που έχουν λάβει δυο δόσεις mRNA βασικού εμβολιασμού και μια δόση mRNA εμβόλιο σε άτομα που έχουν λάβει ως βασικό σχήμα εμβολιασμού δυο δόσεις εμβολίου Astra Zeneca ή μια δόση εμβολίου Johnson & Johnson. (ΕΟΔΥ, χ.χ.).

Πλέον όλοι οι πολίτες άνω των 18 που έχουν περάσει 7 μήνες από την ολοκλήρωση του εμβολίου των δύο δόσεων ή 3 μήνες από το μονοδοσικό εμβόλιο πρέπει να λάβουν την αναμνηστική δόση, λέει ο Γιάννης Οικονόμου, μέλος της κυβέρνησης. «Σε διαφορετική

περίπτωση θα λήγει το πιστοποιητικό εμβολιασμού που έχουν και θα χάνουν όλα τα προνόμια των εμβολιασμένων» τόνισε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος. (Τρίτη δόση, 2022).

Ο τρίτος εμβολιασμός θα είναι το εμβόλιο m-RNA για όσους έχουν εμβολιαστεί δύο φορές με το βασικό εμβόλιο m-RNA και μία δόση από το εμβόλιο m-RNA για εκείνους που έχουν ως βασικό σχήμα εμβολιασμού δυο δόσεις εμβολίου Astra Zeneca ή μια δόση εμβολίου Johnson & Johnson. (ΕΟΔΥ, χ.χ.).

Έχοντας ολοκληρώσει την ανάλυση του όρου covid-19 και των μεταβλητών που τον καθορίζουν σε προσωπικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, θα προχωρήσουμε στο κεφάλαιο των στάσεων και την σύνδεση που έχει με τους νέους και τις αντιλήψεις τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΣΤΑΣΕΙΣ

2.1 Ορισμός των στάσεων

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει ανάλυση του όρου στάσεις και επεξήγηση των όσων τις ορίζουν και τις διαμορφώνουν. Θα γίνει επίσης παρουσίαση του πόσο σταθερές είναι οι στάσεις καθώς και η σύνδεση που δείχνουν να έχουν με τις συμπεριφορές ενός ατόμου.

Ο Gordon Allport (1968) όρισε τη στάση ως «μια νοητική και νευρική κατάσταση ετοιμότητας, οργανωμένη μέσω των εμπειριών, που ασκεί κατευθυντήρια ή δυναμική επίδραση στις αποκρίσεις του ατόμου προς όλα τα αντικείμενα και τις καταστάσεις με τα οποία αυτή σχετίζεται». Η σύγχρονη κοινωνική ψυχολογία καταλήγει στον εξής ορισμό της στάσης, ο οποίος θα προσδιορίσει τη δική μας ανάλυση, «με τη χρήση της έννοιας στάση προς κάποιο αντικείμενο, κάποια ιδέα κάποιο πρόσωπο, εννοείται ένα διαρκές σύστημα με γνωστικό στοιχείο, συναισθηματικό στοιχείο, και τέλος με κάποια τάση προς την έκφραση της συμπεριφοράς». Οι στάσεις, λοιπόν, έχουν έναν αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα της αντίληψης των κοινωνικών φαινομένων από την πλευρά του ανθρώπου. Στάση επίσης ορίζεται η κατηγοριοποίηση ενός αντικειμένου ερεθίσματος, πάνω σε μια αξιολογική διάσταση. Η κατηγοριοποίηση αυτή βασίζεται σε ή προκύπτει από, τρεις γενικές συνομοταξίες πληροφοριών: (1) πληροφορίες γνωστικές, (2) θυμικές/συναισθηματικές πληροφορίες και/ή (3) πληροφορίες για προηγούμενες συμπεριφορές ή συμπεριφορικές προθέσεις. (Zanna & Rempel, 1988). Μια σημαντικότερη προϋπόθεση, όσον αφορά τη διαμόρφωση των στάσεων είναι, ότι οι στάσεις μαθαίνονται από το άμεσο και έμμεσο περιβάλλον. (Olson, J.M. & Zanna, M.P., 1993). (Φουντουλάκη & Δρακακάκη, 2009).

Οι στάσεις εκφράζουν τον κεντρικό άξονα της αντίληψης των κοινωνικών φαινομένων από την πλευρά του ανθρώπου επειδή, όπως η προσωπικότητα, έχει κατευθυντική συμπεριφορά στο άτομο ως προς τις συναλλαγές του με τον συνάνθρωπο, με την οικογένεια του, με το χώρο εργασίας και γενικά με όλους τους φορείς της κοινωνίας. Η μελέτη των στάσεων βασίζεται στην ανάλυση της αντίληψης των κοινωνικών φαινομένων από την πλευρά του ατόμου πως δηλαδή το άτομο βλέπει τα διάφορα κοινωνικά στοιχεία στον περίγυρο του. Το άτομο βλέπει και προσαρμόζει τη συμπεριφορά του προς τα διάφορα φαινόμενα του ψυχολογικού και κοινωνικού του περιβάλλοντος και έτσι εξηγείται η αντίληψη των κοινωνικών φαινομένων. (Φουντουλάκη & Δρακακάκη, 2009).

Οι στάσεις είναι σημαντικές επειδή υποκινούν και επηρεάζουν τη δημόσια συμπεριφορά και, ως εκ τούτου, συμβάλλουν στην ερμηνεία της πρόβλεψης και του ελέγχου της. Οι στάσεις μπορεί να σχετίζονται με τα συναισθήματά μας (όπως αισθανόμαστε για το αντικείμενο), ή με τις πεποιθήσεις μας (που πιστεύουμε για το αντικείμενο) και να επηρεάζουν ή να επηρεάζονται από τη συμπεριφορά μας. Δύο σημεία είναι πολύ σημαντικά σε σχέση με τις στάσεις, παρά τους ορισμούς: οι στάσεις αποτελούν κατηγοριοποιήσεις. Η κατηγοριοποίηση αναφέρεται «σε διαδικασία με ελάχιστη έστω γνωστική δραστηριότητα». (Zanna & Rempel, 1988). Παρόλο που, σύμφωνα με τη Zanna και τον Rempel, αυτό σημαίνει ότι οι στάσεις είναι προσεκτικές, τα στοιχεία δείχνουν ότι οι απαιτούμενες προσπάθειες είναι ελάχιστες, ακόμη και τόσο μηδενικές που οι θέσεις μπορούν στην πραγματικότητα να ενεργοποιηθούν και να λειτουργήσουν αυτόματα. (Σφακιανάκη, 2020).

2.1.1. Θεωρίες των στάσεων

Ας σημειωθεί ότι υπάρχουν διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις στο χώρο των στάσεων, οι οποίες αντιπροσωπεύουν αντίστοιχες θεωρητικές προσεγγίσεις της ψυχολογίας. (Γεώργας, 1986). Το ζήτημα δεν είναι ποια θεωρία είναι έγκυρη. Η σύγχρονη ψυχολογία σε αυτό το στάδιο της ανάπτυξής της απορρίπτει τη στρατηγική αναζήτησης μιας οικουμενικής θεωρίας που μπορεί να εξηγήσει όλα τα φαινόμενα της ψυχολογίας. Κατά συνέπεια, η κάθε θεωρητική προσέγγιση τονίζει διαφορετικά φαινόμενα της ψυχολογίας. Μια πρώτη θεωρητική προσέγγιση στο χώρο των στάσεων έχει την βάση της στον συμπεριφορισμό και κατηγοριοποιεί τις στάσεις ως συνήθειες όπου το άτομο έχει μάθει από το άμεσο και έμμεσο του περιβάλλον. Η δεύτερη θεωρητική προσέγγιση που προέρχεται από το πεδίο της ψυχανάλυσης ασχολείται με τις στάσεις ως προς την ψυχοδυναμική άποψη. Και τέλος η τρίτη προσέγγιση που επηρεάζεται από το χώρο της γνωστικής ψυχολογίας, αντιμετωπίζει τις στάσεις από την άποψη της γνωστικής συνέπειας. (Φουντουλάκη & Δρακακάκη, 2009). Βάση της συμπεριφοριστικής θεωρίας, οι στάσεις είναι συνήθειες οι οποίες δημιουργούνται κατά τη διάρκεια της ζωής του ατόμου και τις μαθαίνει από το άμεσο ή έμμεσο περιβάλλον του.

Υπάρχουν τρεις θεωρίες γύρω από τις στάσεις: οι συμπεριφοριστικές θεωρίες, η λειτουργική θεωρία και η γνωστική θεωρία. (Καλοκύρη, Παπαδάκη & Ρινακάκη, 2009). (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

Συμπεριφοριστικές θεωρίες: Οι συγκεκριμένες υποστηρίζουν ότι οι στάσεις δημιουργούνται και σχετίζονται άμεσα με το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει ένα άτομο, δηλαδή υπάρχει ισχυρή αλληλεπίδραση. (Καλοκύρη, Παπαδάκη & Ρινακάκη, 2009). (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

Λειτουργική Θεωρία: Αυτή η θεωρία προτάθηκε από τον D. Katz και επιχειρεί να απαντήσει σε ένα συγκεκριμένο ερώτημα. Το ερώτημα είναι «Γιατί οι άνθρωποι έχουν συγκεκριμένες συμπεριφορές, ποιες ανάγκες ικανοποιούνται από τις στάσεις ή τι ρόλο παίζουν αυτές οι στάσεις στη ζωή και την προσωπικότητα των ανθρώπων. Η απάντηση στο παρόν ερώτημα είναι πως οι λειτουργικοί ρόλοι των στάσεων είναι ο ωφελμιστικός ή προσαρμοστικός ρόλος (οι στάσεις που αποκτώνται είναι αυτές που δημιουργούν ευχαρίστηση και όχι δυσαρέσκεια στο άτομο). Επίσης, ο γνωστικός ρόλος κατά τον οποίο το άτομο ενστερνίζεται στάσεις που διαμορφώνει η κοινωνία και είναι κοινωνικά αποδεκτές. Η προέκταση των αξιών του ατόμου, οι αξίες δηλαδή που έχει διαμορφώσει το ίδιο το άτομο και τέλος ο μηχανισμός άμυνας του «εγώ», κατά τον οποίο γίνεται προσπάθεια ώστε να μην υπάρχουν τύψεις σε σχέση με κάποια συγκεκριμένη στάση του ατόμου. (Καλοκύρη, Παπαδάκη & Ρινακάκη, 2009). (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

Γνωστική θεωρία: Αυτή η θεωρία θεωρεί τις στάσεις ως γνωστικές λειτουργίες. Μέσα από την θεωρία της γνωστικής συνέπειας, ο Haider βλέπει δύο στοιχεία στη στάση ενός ατόμου. Το πρώτο στοιχείο είναι το γνωστικό και το δεύτερο το συναισθηματικό. Τέλος, σε αυτή τη θεωρία χρησιμοποιεί τρία γνωστικά στοιχεία. Το Α' πρόσωπο, το Β' πρόσωπο, το οποίο θα πάρει πολλά ονόματα και το Γ' πρόσωπο, που είναι το αντικείμενο της στάσης. (Καλοκύρη, Παπαδάκη & Ρινακάκη, 2009). (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

2.1.2. Βασικά χαρακτηριστικά των στάσεων

Με λίγα λόγια οι στάσεις περιγράφουν πώς αισθάνεται ένα άτομο για ένα «αντικείμενο». Αυτό αντικατοπτρίζεται με τη γλωσσική έκφραση για παράδειγμα «μου αρέσει», «με απωθεί», όταν στη διαμόρφωση της στάσης εμπεριέχεται συναίσθημα δημιουργείται θυμική αντίδραση. Στην συνέχεια, υποκινούν, επηρεάζουν, προβλέπουν και αλλάζουν την κοινωνική συμπεριφορά. (Κοκκινάκη, 2006). Για παράδειγμα κάποια παιδιά επηρεάζονται από την πλειοψηφία και αλλάζουν στάση ακόμα και αν αρχικά δεν την υιοθετούσαν. Επιπροσθέτως οι στάσεις σχετίζονται με τα συναισθήματα και τις πεποιθήσεις μας και αντανακλούν στη

συμπεριφορά μας και αποτελούν κατηγοριοποιήσεις, κατατάσσουμε δηλαδή τα «αντικείμενα» σε μια ευρύτερη κατηγορία, γι' αυτό και η στάση μας προς αυτά κάποιες φορές απαιτεί ελάχιστο χρόνο για να διαμορφωθεί. Εξίσου σημαντικό χαρακτηριστικό των στάσεων είναι πως ορίζονται επικοινωνιακές και κοινωνικές και έχουν σημασία μόνο εφ' όσον μεταφέρουν πληροφορίες μεταξύ ανθρώπων. Είναι επίσης καθολικές ή συγκεκριμένες, σταθερές ή παροδικές. Ισχύουν για μια κατηγορία «αντικειμένων» ή ένα αποκλειστικά «αντικείμενο», είναι εξ αρχής καθορισμένες ή μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου. Τέλος είναι σταθερές ή ασταθείς. Εάν ο χρόνος που μεσολαβεί μεταξύ στάσης και συμπεριφοράς είναι μικρός, τότε η σχέση τους είναι πιο σταθερή. Αντίθετα εάν μεσολαβήσει μεγάλο διάστημα μεταξύ τους η σχέση είναι ασταθής. (Σφακιανάκη, 2020).

2.1.3. Διαμόρφωση των στάσεων

Η διαμόρφωση των στάσεων είναι μια εξελικτική διαδικασία. Σύμφωνα με τους περισσότερους ερευνητές οι στάσεις είναι ένα αναπόσπαστο και πολύ σημαντικό μέρος της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης, αφού αποτελούν ένα προϊόν μάθησης και διαμόρφωσης. (Βοσνιαδου, 2005). Αυτό σημαίνει ότι οι βασικές αρχές της διαδικασίας της μάθησης ισχύουν και για τη διαμόρφωση των στάσεων. Σε αυτό το ζήτημα έχουν δώσει ιδιαίτερη σημασία πολλοί ερευνητές και έχουν καταλήξει σε κάποιες θεωρίες, που εξηγούν τη δημιουργία ή την διαφοροποίηση των στάσεων των ατόμων. Η άμεση εμπειρία του ατόμου με το αντικείμενο της στάσης δεν είναι πάντα απαραίτητη για τη διαμόρφωση μιας στάσης. Σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής μάθησης (Bandura, 1977) η μάθηση μπορεί να συντελεστεί μέσω της παρατήρησης των συνεπειών είτε θετικών είτε αρνητικών που έχουν οι πράξεις ενός πρότυπου. και μέσω της μίμησης αυτού μπορεί να δημιουργηθεί η διαμόρφωση μιας στάσης. Με το να παρακολουθούμε και να μιμούμαστε άλλους ανθρώπους μπορούμε να καταλήξουμε στην μάθηση, χωρίς απαραίτητα αυτό να συμβαίνει με την παρουσία κάποιων ενισχυτών. (Φουντουλάκη & Δρακακάκη 2009).

Για να είμαστε σαφείς, ο Bandura είναι πρόθυμος να ελέγξει τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνουν τα παιδιά σε οποιοδήποτε κοινωνικό περιβάλλον παρατηρώντας και μιμούμενοι τη συμπεριφορά των άλλων. Πιστεύει επίσης ότι η μάθηση των παιδιών δεν συμβαίνει μόνο μέσω της ενίσχυσης, όπως τονίζεται από την κλασική συμπεριφορική θεωρία της εξαρτημένης μάθησης, αλλά και από περιβαλλοντικές επιρροές. Μέσω της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης, δημιούργησε τις τρεις βασικές του ιδέες που αποτελούν τον πυρήνα της θεωρίας: μάθηση μέσω παρατήρησης, τη σημασία των εσωτερικών γνωστικών διαδικασιών και την υπόθεση ότι ακόμα κι αν κάτι μαθαίνεται, δεν ισοδυναμεί αυτόματα με αλλαγή κοινωνικής μάθησης. προσωπική συμπεριφορά. Σύμφωνα με την πρώτη, τα παιδιά είναι γνωστό ότι παρατηρούν τους ανθρώπους γύρω τους να συμπεριφέρονται με διαφορετικούς

τρόπους και συχνά μιμούνται αυτές τις συμπεριφορές. Ο Bandura προσπάθησε να διερευνήσει περαιτέρω αυτό το γεγονός με το περίφημο πείραμα κούκλας Bobo. (Μορφιάδου, 2021).

Στη μελέτη, τα παιδιά παρακολούθησαν έναν ενήλικα να συμπεριφέρεται επιθετικά προς μια κούκλα. Το αποτέλεσμα ήταν ότι όταν τα παιδιά έμειναν μόνα τους με τις κούκλες, άρχισαν να μιμούνται τις βίαιες κινήσεις που είχαν παρατηρήσει νωρίτερα. Αποδεικνύοντας έτσι τη δύναμη της μάθησης μέσω της παρατήρησης. Ο Bandura προσθέτει ακόμη ότι τα άτομα που παρατηρούνται ονομάζονται πρότυπα και ότι η διαδικασία της μίμησης φαίνεται να επηρεάζεται από το αν τα άτομα που τα παιδιά αντιλαμβάνονται ότι είναι παρόμοια εκτελούν τη συμπεριφορά, τα αποτελέσματα του προτύπου και αν οι άνθρωποι ανταποκρίνονται. Θετική ή αρνητική ενίσχυση της συμπεριφοράς του παιδιού. (Μορφιάδου, 2021).

Στο τέλος, προσδιόρισε τρεις βασικούς τρόπους κοινωνικής μάθησης: έναν τρόπο ζωής στον οποίο οι πραγματικοί άνθρωποι εκφράζουν συμπεριφορά, έναν συμβολικό τρόπο στον οποίο οι φανταστικοί χαρακτήρες σε ταινίες, βιβλία ή τηλεοπτικά προγράμματα εκφράζουν συμπεριφορά και έναν τρόπο προφορικής διδασκαλίας στον οποίο η συμπεριφορά είναι περιγράφεται και εξηγείται. Όσον αφορά τις εσωτερικές γνωστικές διαδικασίες, η θεωρία της κοινωνικής μάθησης αναφέρει ότι η παραπάνω παρατηρητική μάθηση μπορεί να εφαρμοστεί μόνο με τη συμβολή των γνωστικών διαδικασιών. Με άλλα λόγια, αντί να παρατηρεί απλώς μια συμπεριφορά και να τη μιμείται αυτόματα, το άτομο έχει κάποια διαδικασία σκέψης πριν τη μιμηθεί. Η διαδικασία παρέμβασης μεταξύ ενός ερεθίσματος (παρατήρησης) και μιας απόκρισης (μίμησης ή μη) ονομάζεται διαμεσολαβούμενη γνωστική διαδικασία. Σύμφωνα με τον Bandura, υπάρχουν τέσσερις διαμεσολαβητικές γνωστικές διαδικασίες:

Προσοχή: Όταν ένα άτομο μιμείται μια ενέργεια, θα πρέπει να της δώσει τη βαρύτητα που της αξίζει. Ένα άτομο πρέπει να επικεντρωθεί σε μια συμπεριφορά και τις συνέπειές της και να αναπτύξει μια εσωτερική αναπαράσταση αυτής της συμπεριφοράς. Η προσοχή λοιπόν είναι πολύ απαραίτητος παράγοντας για το αν η συμπεριφορά μιμείται ή όχι.

Μνήμη: Ακόμη και όταν παρατηρείται μια ενέργεια, είναι απαραίτητο να τη θυμόμαστε για να μπορεί να γίνει στο μέλλον. Τα χαρακτηριστικά του παρατηρητή και οι γνωστικές ικανότητες σχετίζονται με διαδικασίες που βοηθούν τη μνήμη και είναι οπτικές και λεκτικές.

Αναπαραγωγή: Πρόκειται για την ικανότητα επίτευξης της συμπεριφοράς που επιδεικνύει το μοντέλο, λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς του κάθε μιμητή, όπως τις φυσικές του ικανότητες.

Κίνητρο: Η προθυμία για εκτέλεση της συμπεριφοράς είναι επίσης σημαντική. Η ανταμοιβή ή η τιμωρία που συνοδεύει τη συμπεριφορά θα υπολογιστεί από τον παρατηρητή. Επομένως, εάν τα οφέλη υπερτερούν των αρνητικών συνεπειών, η συμπεριφορά είναι πιο πιθανό να

μιμηθεί ο παρατηρητής. Τέλος, η σημασία που υπογραμμίζει η θεωρία της κοινωνικής μάθησης πρέπει επίσης να δοθεί προσοχή στο γεγονός ότι η μάθηση δεν σημαίνει αλλαγή στη συμπεριφορά. Οι άνθρωποι μπορούν να μάθουν κάτι καινούργιο, ακόμη και αν η μάθηση δεν εμφανίζεται άμεσα στις συμπεριφορές τους. (Μορφιάδου, 2021).

Σε αντίθεση με τη συμπεριφορά ότι η μάθηση φέρνει διαρκείς αλλαγές στη συμπεριφορά, η παρατήρηση μέσω της μάθησης έδειξε ότι οι άνθρωποι μπορούν να αποκτήσουν νέες γνώσεις χωρίς να εμφανίζουν νέα συμπεριφορά. (Μορφιάδου, 2021).

Συμπερασματικά, η θεωρία της κοινωνικής μάθησης, παρόλο που επικρίνει την τεράστια έμφαση που δίνει στο περιβάλλον ως παράγοντας επίδρασης της μάθησης, είναι ένα μεγάλο συμπλήρωμα στη θεωρία της ψυχολογικής ερμηνείας της μάθησης και έχει επίσης μεγάλη επιρροή στην εκπαιδευτική στρατηγική στον τομέα της εκπαίδευσης. (Μορφιάδου, 2021).

2.1.4. Σταθερότητα των στάσεων

Κάποιες από τις στάσεις φαίνεται να «συνδυάζονται». Όπως, για παράδειγμα, οι άνθρωποι που υποστηρίζουν τη θετική δράση φαίνεται να είναι υπέρ του αυστηρότερου ελέγχου σχετικά με την οπλοκατοχή, να τίθενται εναντίον της θανατική ποινής και να θεωρούν ότι η έκτρωση είναι θέμα προσωπικής επιλογής. Επιφανειακά, αυτές οι διαφορετικές στάσεις δεν φαίνεται να ακολουθούν η μία την άλλη. Κι όμως, ξέροντας ότι ένα άτομο έχει μία από τις στάσεις αυτές, μας επιτρέπει να μαντέψουμε τις άλλες με αρκετή ακρίβεια και αυτό φαίνεται να γίνεται βάσει κάποιας λογικής. Όλες αυτές οι στάσεις φαίνεται να βασίζονται σε κάποιο βασικό σύστημα αξιών, που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε «φιλελεύθερο». (Abelson et al., 1968). (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

Επιπλέον, και στις συντηρητικές στάσεις διακρίνουμε την ίδια λογική. Πολλοί από τους ανθρώπους που αντιτίθενται στη θετική δράση και στους νόμους ελέγχου οπλοκατοχής, τονίζουν την πίστη τους στην αξία της ελευθερίας του ατόμου ως βάση των απόψεών τους. Ακόμη και όσοι διαφωνούν με τις απόψεις αυτές, μπορούν να εκτιμήσουν τη λογική που βρίσκεται πίσω από αυτές. Από την άλλη μεριά όμως υπάρχουν και τα άτομα που ενώ αγαπούν την ελευθερία, πιστεύουν επίσης ότι η θέση της γυναίκας είναι στο σπίτι, ότι η χρήση της μαριχουάνας θα πρέπει να τιμωρείται πιο αυστηρά και ότι η ομοφυλοφιλική συμπεριφορά θα πρέπει να είναι παράνομη. Εδώ η λογική δεν είναι τόσο σαφής κι όμως, οι στάσεις αυτές είναι για κάποιο λόγο, προβλέψιμες. (Abelson et al., 1968). (Atkinson R. L, Atkinson R. & Smith, 2004).

Η βασική αρχή των θεωριών της γνωστικής σταθερότητας είναι ότι όλοι προσπαθούμε να είμαστε συνεπείς με τις πεποιθήσεις μας, τις στάσεις μας και τη συμπεριφορά μας και ότι οι ασυνεπείς πράξεις είναι μία ενόχληση ή ένα ερέθισμα που μας κινητοποιεί να τις

τροποποιήσουμε ή να τις αλλάξουμε ώσπου αυτές να αποτελούν ένα συνεκτικό, αν όχι λογικό, σύνολο. Διαχρονικά, οι θεωρητικοί της γνωστικής σταθερότητας έχουν συλλέξει πάρα πολλά δεδομένα της βασικής αυτής αρχής. (Abelson et al., 1968). (Atkinson R. L, Atkinson R. & Smith, 2004).

Ως διανοούμενοι και μελετητές της πολιτικής, η εκπαίδευσή μας και η ευαισθησία μας, μας προδιαθέτουν να παίρνουμε στα σοβαρά τις πολιτικές ιδέες. Επομένως, έχουμε την τάση να ξεχνάμε ότι οι περισσότεροι άνθρωποι τις παίρνουν λιγότερο σοβαρά από εμάς, ότι δίνουν ελάχιστη προσοχή στα θέματα, ότι σπάνια ανησυχούν, για την ασυνέπεια των απόψεών τους και ότι σκέφτονται ελάχιστα ή και καθόλου τις αξίες, τις προϋποθέσεις και τις συνεπαγωγές που διακρίνουν έναν πολιτικό προσανατολισμό από έναν άλλο. (Abelson, 1968). (Atkinson R. L, Atkinson R. & Smith, 2004).

Σύμφωνα με τις ενδείξεις μια μεγάλη μερίδα πολιτών δεν οργανώνουν τις πεποιθήσεις και τις στάσεις τους σε σχέση με οποιαδήποτε γενική ιδεολογία. Αυτό που κυρίως επικρατεί της γνωστικής σταθερότητας, δεν είναι η ασυνέπεια αλλά η έλλειψη συνέπειας. Αυτό οδήγησε έναν ψυχολόγο να ισχυριστεί ότι πολλές από τις στάσεις μας αποτελούν πακέτο, κάτι σαν «μόρια απόψεων». Το κάθε μόριο αποτελείται (α) από μια πεποίθηση, (β) μία στάση και (2) μία αντίληψη της κοινωνικής υποστήριξης για την άποψη. Με άλλα λόγια κάθε μόριο απόψεων περιέχει ένα γεγονός, ένα συναίσθημα και ένα κοινωνικό επακόλουθο. (Abelson, 1968). (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

Οι κοινωνικές λειτουργίες εξυπηρετούνται από τα «μόρια απόψεων». Πρώτον, ενεργούν ως μονάδες συζήτησης, δίνοντάς μας κάτι συνεκτικό να πούμε όταν εμφανίζεται ένα συγκεκριμένο θέμα στη συζήτηση. Επίσης δίνουν μία επίφαση ορθολογισμού στην αβασάνιστη συμφωνία μας με φίλους και γνωστούς ως προς τα κοινωνικά θέματα. Αλλά το πιο σημαντικό είναι ότι μας ταυτίζουν με σημαντικές κοινωνικές ομάδες, ενισχύοντας την αίσθηση του ανήκειν σε ένα κοινωνικό πλαίσιο. Έτσι, το γεγονός και το συναίσθημα είναι λιγότερο σημαντικά συστατικά ενός μορίου άποψης απ' ότι η κοινωνική υποστήριξη της άποψης. (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

2.2 Οι λειτουργίες των στάσεων

Η λειτουργική θεωρία των στάσεων αναπτύχθηκε από τον D.Katz και τους συνεργάτες του (1960). Η θεωρία του Katz θεωρείται ότι επηρεάζεται από την ψυχανάλυση επειδή χρησιμοποιεί ορισμένες αρχές της ψυχαναλυτικής θεωρίας, παρά το γεγονός ότι ο Katz δεν είναι ψυχαναλυτής. Ωστόσο, η θεωρία προσεγγίζει τον χώρο της στάσης ως προς την ευκολία

της στάσης, επομένως μπορεί στην πραγματικότητα να χαρακτηριστεί ως ψυχοδυναμική. (Η λειτουργική θεωρία, 2019).

Η θεωρία αυτή προσπαθεί να βρει μια απάντηση στα ερωτήματα: «Γιατί οι άνθρωποι έχουν συγκεκριμένες στάσεις;» «Ποιες ψυχολογικές ανάγκες ικανοποιεί η στάση του;». Αυτή η προσέγγιση συλλαμβάνει το άτομο ως ένα ενεργητικό άτομο που προσπαθεί να ενταχθεί στον κοινωνικό του χώρο με συγκεκριμένους σκοπούς και στόχους. Υιοθετεί επίσης από την ψυχανάλυση την ιδέα ότι ορισμένες στάσεις είναι συνειδητές για το άτομο, αλλά άλλες είναι ασυνειδητές. (Η λειτουργική θεωρία, 2019).

Δηλαδή, το ερώτημα είναι τι ρόλο παίζει η στάση στην προσωπικότητα ενός ατόμου; Ο Katz υπέθεσε ότι υπάρχουν τέσσερις λειτουργικοί ρόλοι των στάσεων:

Ο πρώτος λειτουργικός ρόλος είναι **χρηστικός ή προσαρμοστικός**. Υιοθετεί αυτόν τον ρόλο τόσο από συμπεριφορικές όσο και από ψυχαναλυτικές αξιώσεις ηδονής. Οι παρορμήσεις του ατόμου το κατευθύνουν σε μια ευχάριστη συναισθηματική κατάσταση, ενώ ταυτόχρονα το κατευθύνουν να αποφεύγει μια δυσάρεστη συναισθηματική κατάσταση. Επομένως, το άτομο αναπτύσσει μια στάση που μπορεί να δημιουργήσει μια ευχάριστη συναισθηματική κατάσταση, αλλά αποφεύγει μια στάση που μπορεί να δημιουργήσει ένα δυσάρεστο συναίσθημα. (Η λειτουργική θεωρία, 2019).

Ο δεύτερος λειτουργικός ρόλος των στάσεων είναι ο **γνωστικός**. Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο ρόλος της γνωστικής διάστασης των στάσεων είναι να απλοποιηθεί και να κατανοηθεί, με βάση τις γνωστικές κατηγορίες, τόσο τα φυσικά όσο και τα κοινωνικά φαινόμενα του περιβάλλοντος. Ο γνωστικός λειτουργικός ρόλος των στάσεων ικανοποιεί τις ανάγκες ενός ατόμου για τη διατήρηση μιας οργανωμένης, σταθερής και νοητικής αντίληψης για το περιβάλλον του. (Η λειτουργική θεωρία, 2019).

Ο τρίτος λειτουργικός ρόλος των στάσεων είναι αυτών ως **προεκτάσεων και αξιών του ατόμου**. Το αξιοκρατικό σύστημα του ανθρώπου βασίζεται στο γίνομαι. Ο Φρόντλ έθεσε το εγώ ως επίκεντρο της αυτοσυνειδησίας. Η αυτοσυνειδησία μας βασίζεται σε συγκεκριμένες ακράδαντες αξίες ή αρχές. Έκδηλο είναι ότι πολλές μας τοποθετήσεις και στάσεις, είναι προεκτάσεις των αξιών μας. Οι αξίες ως προς την σημασία του γάμου και της οικογένειας ενδέχεται να έχουν προεκτάσεις σε στάσεις προς το διαζύγιο, προς τον σεβασμό των παιδιών, για τους γονείς, κ.λπ. Η συνεπής έκφραση προς τις αξίες στάσεων του ατόμου δημιουργεί μια βαθιά ικανοποίηση στο ίδιο. (Η λειτουργική θεωρία, 2019).

Ο τέταρτος ρόλος των στάσεων αφορά τους **μηχανισμούς άμυνας του εγώ**. Σύμφωνα με την ψυχανάλυση, ο ρόλος των αμυντικών μηχανισμών είναι να μειώνουν το άγχος και τη θλίψη

που συνδέονται με τις απειλές του εγώ. Οι αμυντικοί μηχανισμοί λειτουργούν εν αγνοία μας, αλλά λειτουργήσουν όμως προς όφελός μας. (Η λειτουργική θεωρία, 2019).

Οι στάσεις εξυπηρετούν πολλές και διαφορετικές ψυχολογικές λειτουργίες. Διαφορετικοί άνθρωποι μπορεί να έχουν την ίδια στάση για διαφορετικούς λόγους και ένας άνθρωπος μπορεί να έχει μια συγκεκριμένη στάση για περισσότερους του ενός λόγους. Οι λειτουργίες τις οποίες εξυπηρετεί μια στάση του ατόμου, καθορίζουν κατά πόσο συνεπές είναι το άτομο αυτό με τις δικές του στάσεις αλλά και το πόσο εύκολα μπορεί να τις αλλάξει. Με τα χρόνια, οι θεωρητικοί των στάσεων έχουν εντοπίσει διάφορες λειτουργίες των στάσεων. (Herck, 1986. Kata, 1960. Smith , Bruner & White, 1956). (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004). Θα παρουσιάσουμε πέντε από αυτές.

Η συντελεστική λειτουργία: Οι στάσεις που τηρούμε για πρακτικούς ή ωφελμιστικούς λόγους, λέγεται ότι εξυπηρετούν μια συντελεστική λειτουργία. Εκφράζουν συγκεκριμένες περιπτώσεις της γενικής μας επιθυμίας να εξασφαλίσουμε οφέλη ή ανταμοιβές και να αποφύγουμε την τιμωρία. (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

Η λειτουργία της γνώσης: Οι στάσεις που μας βοηθούν να δώσουμε νόημα στον κόσμο και οι οποίες βάζουν σε τάξη τις ποικίλες πληροφορίες τις οποίες πρέπει να αφομοιώσουμε στην καθημερινή μας ζωή, λέγεται ότι εξυπηρετούν τη λειτουργία της γνώσης. Οι στάσεις αυτές είναι ουσιαστικά, σχήματα που μας επιτρέπουν να οργανώσουμε και να επεξεργαστούμε τις ποικίλες πληροφορίες αποτελεσματικά, χωρίς να χρειάζεται να προσέχουμε τις λεπτομέρειες. (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

Η λειτουργία της έκφρασης αξιών: Οι στάσεις που εκφράζουν τις αξίες μας ή αντικατοπτρίζουν τις αντιλήψεις του εαυτού, λέγεται ότι εξυπηρετούν τη λειτουργία της έκφρασης αξιών. (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

Η λειτουργία της άμυνας του Εγώ: Οι στάσεις που μας προστατεύουν από το άγχος ή από τις απειλές προς την αυτο-εκτίμησή μας, λέγεται ότι εξυπηρετούν αμυντικές λειτουργίες του Εγώ. Η έννοια της άμυνας του Εγώ προέρχεται από την ψυχαναλυτική θεωρία του Sigmund Freud. Ένας από τους μηχανισμούς του Εγώ, που περιέγραψε ο Freud, είναι η προβολή: Το άτομο απωθεί τις απαράδεκτες παρορμήσεις του και εκφράζει εχθρικές στάσεις προς τους άλλους που γίνονται αντιληπτοί ότι διαθέτουν αυτές τις παρορμήσεις. (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

Η λειτουργία της κοινωνικής προσαρμογής: Οι στάσεις που μας βοηθούν να νιώθουμε ότι ανήκουμε σε μια κοινωνία, λέγεται ότι εξυπηρετούν τη λειτουργία της κοινωνικής προσαρμογής. Τα «μόρια απόψεων» που έχουμε παρουσιάσει προηγουμένως, είναι ένα

παράδειγμα. Ένα άλλο παράδειγμα αποτελούν οι άνθρωποι που έχουν υιοθετήσει τις προκαθορισμένες πεποιθήσεις και στάσεις μιας συγκεκριμένης θρησκείας ή ενός πολιτικού κόμματος επειδή τις έχουν αποδεχτεί και οι φίλοι τους, οι συγγενείς και οι γείτονές τους. Το πραγματικό περιεχόμενο την πεποιθήσεων και των στάσεων είναι λιγότερο σημαντικό από τους κοινωνικούς δεσμούς που αυτοί παρέχουν. Εφόσον οι στάσεις εξυπηρετούν τη λειτουργία της κοινωνικής προσαρμογής, είναι πιο πιθανόν να μετατραπούν καν οι κοινωνικοί γνώμονες αλλάξουν. (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

2.3 Στάσεις και συμπεριφορά

Ένας από τους λόγους που μελετούμε τις στάσεις είναι επειδή προσδοκούμε να καταφέρουμε να προβλέψουμε τη μελλοντική συμπεριφορά ενός τόμου. Η υπόθεση ότι οι στάσεις του ανθρώπου καθορίζουν τη συμπεριφορά του είναι βαθιά ριζωμένη στη δυτική σκέψη και σε πολλές περιπτώσεις, είναι βάσιμη. Γενικά, οι στάσεις μπορούν να οδηγήσουν σε ασφαλείς προβλέψεις συμπεριφοράς: όταν είναι ισχυρές και συνεπείς, όταν σχετίζονται συγκεκριμένα με τη συμπεριφορά που θέλουμε να προβλέψουμε, όταν βασίζονται στην άμεση εμπειρία του ατόμου και όταν το άτομο έχει επίγνωση των στάσεων του. Θα εξετάσουμε εν συντομία τους παράγοντες αυτούς. (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

Ισχυρές και σταθερές στάσεις: Οι ισχυρές και σταθερές στάσεις οδηγούν σε καλύτερες προβλέψεις συμπεριφοράς από τις αδύναμες και αμφιθυμικές στάσεις. (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

Στάσεις που σχετίζονται ιδιαίτερα με τη συμπεριφορά: Σχετικό με την τελευταία αυτή παρατήρηση είναι το συχνό εύρημα ότι οι στάσεις που σχετίζονται ιδιαίτερα με την υπό αξιολόγηση συμπεριφορά, την προβλέπουν καλύτερα από τις στάσεις που σχετίζονται γενικά με τη συμπεριφορά αυτή. (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

Στάσεις βασιζόμενες στην άμεση εμπειρία: Οι στάσεις που σχηματίζονται από την άμεση εμπειρία προβλέπουν καλύτερα τη συμπεριφορά από τις στάσεις που σχηματίζει κάποιος όταν διαβάζει ή όταν ακούει για ένα θέμα. (in Fazio, 1990). (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

Επίγνωση: Τέλος, υπάρχουν ενδείξεις ότι οι άνθρωποι που έχουν μεγαλύτερη επίγνωση των στάσεων τους έχουν περισσότερες πιθανότητες να συμπεριφερθούν με τρόπο που είναι συνεπής προς τις στάσεις αυτές. Αυτό ισχύει για ανθρώπους που γενικά βασίζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους ως μέρος της προσωπικότητάς τους (Scheier, Buss & Buss 1978)

καθώς και για ανθρώπους που τοποθετούνται σε καταστάσεις σχεδιασμένες να τους αυξήσουν την επίγνωση. (Carver & Scheier, 1981. Hutton & Baumeister. 1992 et al., 1977). (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

2.4 Από που προέρχονται οι στάσεις;

Οι στάσεις προέρχονται από κοινωνικές εμπειρίες, οι οποίες δεν σχηματίζονται εξίσου με τον ίδιο τρόπο. Παρότι όλες οι στάσεις διαθέτουν συναισθηματικές, γνωστικές και συμπεριφορικές συνιστώσες, κάθε ξεχωριστή στάση μπορεί να βασίζεται περισσότερο σε έναν τύπο εμπειρίας από ότι σε κάποιον άλλο. Οι στάσεις βασισμένες στη νόηση αποτελούνται από μια στάση που βασίζεται κυρίως στις πεποιθήσεις των ανθρώπων σχετικά με τις ιδιότητες ενός αντικειμένου στάσεων. Κάποιες φορές οι στάσεις μας βασίζονται κυρίως στα συναφή δεδομένα. Έπειτα υπάρχουν οι στάσεις βασισμένες στο συναίσθημα: όπου μια στάση που βασίζεται περισσότερο στα συναισθήματα και στις αξίες των ανθρώπων παρά στις πεποιθήσεις τους γύρω από τη φύση ενός αντικειμένου στάσεων. Οι βασισμένες στο συναίσθημα στάσεις δεν προέρχονται από την εξέταση των γεγονότων. Προέρχονται όμως από την αισθητική αντίδραση και την μάθηση. (Aronson, 2019). Οι στάσεις βασισμένες στην συμπεριφορά αναφέρονται σε μια στάση που βασίζεται σε παρατηρήσεις για τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρεται κανείς απέναντι σε ένα αντικείμενο. (Σφακιανάκη, 2020).

2.5 Παράγοντες που συμβάλλουν στην αλλαγή στάσεων

Ο Γεώργας (1986) υποστήριξε πως η συμβολή στην αλλαγή των στάσεων ενός ατόμου γίνεται από ορισμένους παράγοντες. Αυτοί είναι οι ακόλουθοι:

Η πηγή του μηνύματος: Η συγκεκριμένη μπορεί να είναι ένα άτομο, μια εφημερίδα, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση κ.ά. Η πηγή του μηνύματος πρέπει να ανταποκρίνεται σε ορισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Αρχικά, θα πρέπει να είναι αξιόπιστη, να έχει εμπειρία και γνώσεις, να αποπνέει εμπιστοσύνη και να είναι αρεστή ως προσωπικότητα. Στις μέρες μας, κυριότερη πηγή μηνύματος αποτελούν τα Μ.Μ.Ε. και συγκεκριμένα η τηλεόραση, η οποία διαμορφώνει αλλά ως επί το πλείστον αλλάζει τις στάσεις όπως πιστεύει ο Katz. Παρ' όλα αυτά ένα σκεπτόμενο άτομο είναι θέση να αναγνωρίσει την αλήθεια και το ψεύδος, να αξιολογήσει ένα μήνυμα και να σχηματίσει τη δική του άποψη.

Το μήνυμα: Προκειμένου να είναι ένα μήνυμα αποτελεσματικό και να διαμορφώσει ή να μεταβάλλει τις στάσεις ενός ατόμου θα πρέπει να συνοδεύεται από μια πληθώρα

επιχειρημάτων. Τα πλεονεκτήματα αυτά μπορεί να είναι είτε μονόπλευρα είτε και όχι. Καθένα από αυτά εξυπηρετεί το στόχο του και ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένες περιστάσεις.

Ο στόχος: Ο ευκολότερος τρόπος για να επιτευχθεί μια αλλαγή στη στάση ενός ατόμου είναι να του απευθυνθεί ο συνομιλητής με φιλικό τρόπο. Ο λόγος και το ύφος είναι πολύ σημαντικά σε μια τέτοια περίπτωση, καθώς πρέπει να υπάρχουν επιχειρήματα βασισμένα στη λογική και να είναι πειστικά, να είναι έντονο το στοιχείο της φιλικότητας, έτσι ώστε να δημιουργείται η συναισθηματική κατάσταση που βοηθά στην αλλαγή στάσης. Μέσω αυτής της κατάστασης έχει αποδειχθεί ότι τα άτομα με υψηλή νοημοσύνη και ισχυρή προσωπικότητα είναι δυνατόν να αλλάξουν τη στάση τους για κάποιο θέμα.

Αναφορικά με τα παραπάνω συμπεραίνουμε πως η αλλαγή στάσης και συμπεριφοράς εξαρτάται κυρίως από δύο παράγοντες. Ο πρώτος είναι η πηγή του μηνύματος, το μήνυμα, ο στόχος και οι συνθήκες, όπως προαναφέρθηκε, και ο δεύτερος η στάση των επιμέρους κοινωνιών. (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

2.5.1. Δομή των στάσεων

Οι σχέσεις μεταξύ των δομικών στοιχείων μιας στάσης σχετίζονται με τη δομή της στάσης, δηλαδή πώς τα συναισθήματα, οι πεποιθήσεις και οι συμπεριφορές μπορούν να συσχετιστούν σε σχέση με ένα ερέθισμα. Φυσικά, πρόκειται για το πώς παρουσιάζεται η στάση ενός ανθρώπου ως σημείο συνεχούς αξιολόγησης. (Σφακιανάκη, 2020).

Οι βασικές συνιστώσες που απαιτούνται για τη δημιουργία μιας στάσης είναι τρεις.

Μια συνιστώσα: Ο Thurstone προτίμησε ένα μονοδιάστατο μοντέλο στάσεων, ορίζοντας την στάση ως «το συναίσθημα υπέρ ή κατά ενός ψυχολογικού αντικείμενου». Ένα σημαίνον μεταγενέστερο κείμενο που ασχολήθηκε με τις τεχνικές για την κατασκευή κλιμάκων στάσεων επαναδιατύπωσε αυτή την άποψη: μια στάση είναι «ο βαθμός του θετικού ή αρνητικού συναισθήματος που σχετίζεται με κάποιο ψυχολογικό αντικείμενο». Πόσο πιο απλά μπορεί να ειπωθεί ο ορισμός – σας αρέσει το αντικείμενο ή όχι; Στην πράξη, η προσέγγιση των στάσεων από τον Thurstone ήταν ολιστική. Ένα αντικείμενο στάσεων έχει πολλά πιθανά χαρακτηριστικά και στοιχεία. Εκ των υστέρων, μπορεί να υποστηριχτεί ότι το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του συναισθήματος έγινε η βάση ενός πιο επιτηδευμένου κοινωνιογνωστικού μοντέλου που πρότειναν οι Pratkanis και Greenwald. (Αναστασίου, 2012).

Δύο συνιστώσες: Μια άλλη προσέγγιση, με προέλευση της τη θεωρία του Allport, ευνοούσε ένα διδιάστατο μοντέλο στάσεων. Υπό αυτή τη θεώρηση, μια στάση είναι νοητική ετοιμότητα ή μια λανθάνουσα προδιάθεση, που ασκεί μια γενικευτική και σταθερή επιρροή στις αξιολογικές αποκρίσεις (με βάση την κρίση). Είναι κάτι μέσα μας που επηρεάζει τις αποφάσεις μας σχετικά με το τι είναι καλό ή κακό, επιθυμητό ή ανεπιθύμητο κ.ο.κ. Μια στάση είναι,

επομένως, ένα ιδιωτικό γεγονός που δεν είναι παρατηρήσιμο εξωτερικά και την ύπαρξη του οποίου μπορούμε μόνο να συνάγουμε. Θα μπορούσαμε να επιτύχουμε κάτι τέτοιο εξετάζοντας τις δικές μας νοητικές διαδικασίες ενδοσκοπικά. Όπως βλέπουμε και αργότερα, θα μπορούσαμε να συνάγουμε συμπεράσματα εξετάζοντας τους τρόπους με τους οποίους συμπεριφερόμαστε, μιλάμε ή δούμε. Δεν μπορείς να δεις ν' αγγίζεις ή να εξετάσεις μια στάση. Είναι μια υποθετική εννοιολογική κατασκευή. Σύμφωνα με του Petty και Cacioppo , αυτό οδηγεί σε έναν ορισμό των στάσεων ως «διαρκών, γενικών αξιολογήσεων ανθρώπων (συμπεριλαμβανομένου και του εαυτού μας), αντικειμένων ή ζητημάτων». (Αναστασίου, 2012).

Τρεις συνιστώσες: Μια τρίτη άποψη αποτελεί το τρισδιάστατο μοντέλο στάσεων, το οποίο είναι μια προσέγγιση του ορισμού της στάσης με βάση ένα αρχαίο φιλοσοφικό υπόδειγμα. Το τρισδιάστατο μοντέλο στάσεων ήταν ιδιαίτερα δημοφιλές κατά την διάρκεια του 1960 ως συνέπεια του έργου των Rosenberg και του Hovland και των Krech, Crutchfield και Ballachey. Αντικατοπτρίστηκε επίσης στο μεταγενέστερο έργο των Himmelfard και Eagly, οι οποίοι περιέγραψαν τη στάση ως μια σχετικά μόνιμη οργάνωση πεποιθήσεων, συναισθημάτων, και συμπεριφορικών τάσεων σε σχέση με κοινωνικά σημαντικά αντικείμενα, ομάδες, γεγονότα και σύμβολα. Σημειώστε ότι ο ορισμός αυτός δεν συμπεριλάμβανε απλώς τις τρεις συνιστώσες, αλλά υπογράμμιζε επίσης ότι: Οι στάσεις είναι σχετικά μόνιμες: δηλαδή μένουν σταθερές στο χρόνο και σε μεταβαλλόμενες καταστάσεις. Ένα στιγμιαίο συναίσθημα δεν είναι στάση. Οι στάσεις περιορίζονται σε γεγονότα ή αντικείμενα που είναι σημαντικά για την κοινωνία. Οι στάσεις είναι γενικεύσιμες, και ενέχουν τουλάχιστον κάποιο βαθμό αφαίρεσης. (Αναστασίου, 2012).

Υπάρχουν δύο προσεγγίσεις σχετικά με την δομή μεταξύ των στάσεων. Η πρώτη προσέγγιση υπογράμμισε την ιεραρχική πλευρά των θεματικά συνεπών νοητικών δομών ή ιδεολογιών, στις οποίες οι στάσεις εντάσσονται. Η δεύτερη προσέγγιση είναι η θεωρία της ισορροπίας η οποία υποτρύζει ότι οι άνθρωποι προσπαθούν να κατακτήσουν τη συνέπεια μεταξύ των νοητικών λειτουργιών τους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον από έρευνες και διάφορες απόψεις έχει ότι ο τρόπος που οι στάσεις απέναντι στα ζητήματα και απέναντι στους ανθρώπους συνδέονται στην σκέψη του παρατηρητή. Ακόμα, η θεωρία της ισορροπίας έχει χρησιμοποιηθεί για να ερμηνεύσει την θετική σχέση μεταξύ της ομοιότητας των στάσεων και της διαπροσωπικής έλξης. Τέλος, αποδείχθηκε ότι είναι οι άνθρωποι είναι περισσότερο ικανοί να κωδικοποιήσουν και να δεχθούν πληροφορίες που αντιπροσωπεύουν ισορροπημένες παρά ανισόρροπες καταστάσεις. (Σφακιανάκη, 2020).

Η προσέγγιση Τριλογίας

Αναγνωρίζει ότι η συνολική Στάση ενός ατόμου προς ένα αντικείμενο αποτελείται από τρία συστατικά:

2.6. Οι τρεις διαστάσεις των στάσεων

Παρακάτω θα ακολουθήσουν οι τρεις διαστάσεις των στάσεων. Πρώτον, έχουμε τη γνωστική διάσταση της στάσης, η οποία σχετίζεται με τις γνωστικές λειτουργίες που χαρακτηρίζουν την ανθρώπινη νοημοσύνη. Έπειτα, η συναισθηματική διάσταση η οποία αναφέρεται στο ότι εκτός από το γνωστικό περιεχόμενο, το συναισθηματικό

στοιχείο αποτελεί τη δεύτερη διάσταση των στάσεων. (Γεώργας, 1986). Κάθε στάση μπορεί να προκαλέσει θετικά, ουδέτερα ή αρνητικά συναισθήματα στο άτομο π.χ. μια στάση απέναντι σε ένα νεογνό μπορεί να προκαλέσει θετικά συναισθήματα. Και τέλος, η τρίτη ορίζεται σαν διάσταση της συμπεριφοράς και όπως είναι φυσικό ασχολείται με την συμπεριφορά. (Φουντουλάκη & Δρακακάκη, 2009).

Σύμφωνα με τους κοινωνικούς ψυχολόγους, οι στάσεις χωρίζονται σε τρεις διαστάσεις. Αυτές είναι το γνωστικό στοιχείο, το συναισθηματικό στοιχείο και η συμπεριφορά του ατόμου.

Το γνωστικό στοιχείο: Το παρόν αναφέρεται στις γνωστικές λειτουργίες του ατόμου, που έχουν άμεση σχέση με την ανθρώπινη νοημοσύνη. Η πρώτη γνωστική διάσταση των στάσεων είναι αυτή της αντίληψης του ατόμου να οργανώνει τα ερεθίσματα που δέχεται σε μια συνολική μορφή. Επιπλέον, μέσω της νοημοσύνης το άτομο είναι ικανό να επεξεργάζεται σύμβολα και έννοιες ως κατηγορίες, όπως αυτή της «καλοσύνης». Η δεύτερη διάσταση του γνωστικού στοιχείου ονομάζεται «εγωκεντρικότητα». Με τον όρο αυτό γίνεται σαφές πως υπάρχουν στάσεις, οι οποίες είναι πιο ουσιαστικές, πιο βαθιά τοποθετημένες στο εγώ του ανθρώπου. Η τρίτη και τελευταία διάσταση του γνωστικού στοιχείου είναι η πολιτιστική. Αυτή συμπεριλαμβάνεται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εκάστοτε κοινωνίας, τα οποία συνθέτουν μια συγκεκριμένη γνωστική στάση. (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

Το συναισθηματικό στοιχείο: Η συγκεκριμένη διάσταση θεωρείται η δεύτερη κυριότερη. Μέσω αυτής διερευνώνται θετικά και αρνητικά συναισθήματα, συναισθήματα αρέσκειας και δυσαρέσκειας ως προς το αντικείμενο μιας στάσης. Η συναισθηματική διάσταση σχετίζεται απόλυτα με τις αξίες της εκάστοτε κοινωνίας και την ιεράρχησή τους. (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

Η συμπεριφορά του ατόμου: Γνώμη του Τριάντη, ως προς τις στάσεις που έχει ένα άτομο, στηρίζεται σε δυο διαστάσεις: στα συναισθήματα είτε θετικά είτε αρνητικά και στην επιθυμία ή αποφυγή επαφής. Έπειτα έρχεται σε συνάρτηση με τις συμπεριφορικές τάσεις ή προθέσεις.

Τέλος, υποστηρίζει πως η στάση συμπεριφοράς ενός ατόμου σχετίζεται ολοκληρωτικά με τους κανόνες συμπεριφοράς της κοινωνίας. (Γεώργας, 1999). (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

2.7 Θεωρία της γνωστικής συνέπειας των στάσεων

Η θεωρία της γνωστικής συνέπειας των στάσεων αναπτύχθηκε από τον Heider (1946). Η θεωρία του Heider αφορά κυρίως δύο στοιχεία των στάσεων, το γνωστικό στοιχείο και το συναισθηματικό στοιχείο όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Υιοθετεί από τη θεωρία της μορφής, Gestalt, την αρχή της ομοιότητας, δηλαδή ότι όταν δύο στοιχεία γίνονται αντιληπτά, επειδή έχουν όμοια χαρακτηριστικά ή σχετίζονται μεταξύ τους, τότε ενοποιούνται και κατατάσσονται στην ίδια γνωστική κατηγορία. Σύμφωνα με το γνωστικό στοιχείο, τα κύρια χαρακτηριστικά είναι ότι τα δύο χαρακτηριστικά ανήκουν στην ίδια κατηγορία. Ως προς το συναισθηματικό στοιχείο το άτομο αξιολογείται σύμφωνα με χαρακτηριστικά όπως, για παράδειγμα, αγαπώ - μισώ, αρέσει - δεν αρέσει, συμφωνώ - διαφωνώ, καλό-κακό, κ.λπ. Σύμφωνα με τη θεωρία του Heider, όταν υπάρχει συνέπεια μεταξύ των στοιχείων, τότε η οργάνωση των στάσεων είναι ισορροπημένη. Αντιθέτως όταν δεν υπάρχει συνέπεια μεταξύ των στοιχείων, τότε δεν υπάρχει γνωστική ισορροπία μεταξύ των στάσεων, με αποτέλεσμα το άτομο να αναζητά την εξισορρόπηση στην «καλή μορφή» των στάσεων. Το γενικό συμπέρασμα που προέρχεται από τη θεωρία του Heider είναι ότι όταν συμφωνούμε με τους φίλους μας και διαφωνούμε με τους εχθρούς μας, είμαστε χαρούμενοι και ικανοποιημένοι με τη στάση μας. (Heider, 1946).

2.8 Η θεωρία της γνωστικής ασυμφωνίας

Ο όρος γνωστική ασυμφωνία αναφέρεται στην ενόχληση που παράγουν οι ασύμβατες απόψεις. (Festinger, 1957). Αν και η θεωρία της γνωστικής ασυμφωνίας ασχολείται με πολλά είδη ασυμβατότητας, το πιο προκλητικό της στοιχείο ήταν η πρόβλεψη ότι αν μια συμπεριφορά ενός ατόμου είναι αντίθετη προς τις στάσεις του, αυτό θα δημιουργήσει πίεση προς την αλλαγή των στάσεων, ώστε αυτές να είναι συνεπείς με τη συμπεριφορά. Η θεωρία υποστηρίζει ότι ακόμη μεγαλύτερη μετατροπή στις στάσεις παρατηρείται όταν το άτομο συμπεριφέρεται με κάποιο τρόπο, τον οποίο δεν μπορεί να αιτιολογήσει. (Atkinson R. L , Atkinson R. & Smith, 2004).

Η έννοια της γνωστικής ασυμφωνίας εισήχθη για πρώτη φορά το 1956 από τον ψυχολόγο Leon Festinger στο *When a Prophecy Fails* και αναφέρεται στην τάση ενός ατόμου να μειώνει την

ασυμφωνία που προκύπτει από δύο αντιφατικά γνωστικά στοιχεία. Η γνωστική ασυμφωνία περιγράφεται από τον Festinger σαν ένα δυσάρεστο αίσθημα για τον άνθρωπο το οποίο δρα ως κατευθυντήρια δύναμη και αναγκάζει το μυαλό στο να εφευρίσκει νέες σκέψεις ή πεποιθήσεις ώστε να τροποποιήσουν τις ήδη υπάρχουσες, έτσι ώστε να μειώσουν στο ελάχιστο ποσό σύγκρουσης μεταξύ των γνωστικών στοιχείων. (Γεώργας, 1995).

Οι άνθρωποι, υπερεκτιμώντας τις ικανότητες τους, κάνουν συχνά το σφάλμα και απορρίπτουν οτιδήποτε μπορεί να πλήξει την ισχυρή εικόνα που έχουν οι ίδιοι για τους εαυτούς τους καθώς δεν μπορούν να αποδεχτούν μια εικόνα χαμηλής αυτοεκτίμησης. Αισθανόμενοι άγχος και πίεση όταν υπόκεινται σε αντικρουόμενες καταστάσεις, προσπαθούν να μειώσουν αυτή την εσωτερική πάλη αναθεωρώντας παλιές αξίες, απόψεις και αισθήματα ή προσπαθώντας να εξορθολογήσουν τις επιλογές τους. Επίσης, η γνωστική ασυμφωνία ερμηνεύει την υποβάθμιση, την αγνόηση ακόμα και τη διαγραφή των πληροφοριών στο μυαλό των ανθρώπων όταν αυτές δε συμβαδίζουν με τις απόψεις τους. (Γεώργας, 1995).

Η συγκεκριμένη θεωρητική προσέγγιση προσπαθεί να ερμηνεύσει τις συμπεριφορές ατόμων όταν αυτά αναγκάζονται να ενεργούν με τρόπο που είναι αντίθετος ή διαφορετικός με τις αντιλήψεις τους. Δηλαδή το άτομο αισθάνεται ικανοποίηση όταν βιώνει καταστάσεις που είναι σύμφωνες με τις αντιλήψεις του. Η γνωστική ασυμφωνία είναι μια αρνητική ψυχολογική κατάσταση που επέρχεται όταν το άτομο βιώνει καταστάσεις που είναι ασύμφωνες με τις αντιλήψεις, τις προσδοκίες και τις πεποιθήσεις του. Πιο συγκεκριμένα, το άτομο νιώθει ικανοποίηση όταν βιώνει καταστάσεις που είναι σύμφωνες με τις αντιλήψεις του. Κάθε άτομο διαμορφώνει προσδοκίες και περιμένει αυτές να ικανοποιηθούν. Όταν οι προσδοκίες αυτές καλύπτονται, τότε το άτομο νιώθει ικανοποίηση. Στην περίπτωση όμως που το άτομο βιώνει διαφορετική κατάσταση ή αντιμετώπιση από αυτή που περιμένει, τότε επέρχεται η γνωστική ασυμφωνία και το άτομο αισθάνεται χαμηλά επίπεδα ικανοποίησης. Η εν λόγω θεωρία προσφέρει σημαντική βοήθεια στην κατανόηση των λόγων που ένα άτομο εμφανίζεται ικανοποιημένο, ενώ δεν εξηγεί επαρκώς και δεν περιγράφει τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να βελτιωθούν οι συνθήκες ώστε να αυξηθεί ο βαθμός ικανοποίησης του ατόμου. Απλά περιορίζεται περισσότερο στην εξήγηση του εάν ένα άτομο είναι ικανοποιημένο ή όχι. (Γεώργας, 1995).

Η θεωρία της γνωστικής ασυμφωνίας (Festinger) υποστηρίζει ότι η ύπαρξη δύο ασύμβατων γνωστικών στοιχείων δημιουργεί μια κατάσταση ανισορροπίας, την οποία το άτομο προσπαθεί να αμβλύνει ή να εξουδετερώσει, με την αύξηση των γνωστικά σύμφωνων μεταξύ τους στοιχείων ή την αλλοίωση του ενός από τα δύο ασύμφωνα γνωστικά στοιχεία (Παπαστάμου, 2009).

Υποστηρίζει ότι εάν δύο ή περισσότερα στοιχεία της γνώσης -στάσεις, απόψεις, πεποιθήσεις- είναι ασυνεπής, το άτομο βρίσκεται σε μια δυσάρεστη κατάσταση ψυχολογικής έντασης - γνωστική ασυμφωνία-, στην οποία προσπαθεί να αλλάξει μία ή περισσότερες από τις ασυνέπειες στοχεύοντας στην εύρεση νέων στοιχείων για την ενίσχυση ή την αποδυνάμωση ορισμένων υφιστάμενων στοιχείων με σκοπό την επίτευξη συμφωνίας. Η γνωστική ασυμφωνία εμφανίζεται κυρίως όταν οι στάσεις και οι έκδηλες συμπεριφορές είναι ασυνεπείς και όταν οι στάσεις αλλάζουν με σκοπό να μειώσουν τη γνωστική ασυμφωνία. Υπάρχουν πολλοί τρόποι να αντισταθούμε στην αλλαγή της στάσης μας όταν κάποιος προσπαθεί να μας επηρεάσει, όπως η χρήση λογικών επιχειρημάτων για να υπερασπιστούμε τη θέση μας, η μείωση του κύρους της πηγής επιρροής, η ασυνείδητη παραμόρφωση του μηνύματος ώστε να φαίνεται κοντά στη δική μας θέση ώστε να μην υπάρχει λόγος να αλλάξουμε στάση ή να φαίνεται τόσο αντίθετο με τη δική μας θέση που να μην υπάρχει περιθώριο να μας επηρεάσει. (Παπαστάμου, 2009).

Έχοντας αποσαφηνίσει επαρκώς τον όρο «στάσεις» καθώς και την προέλευση τους και τις ενέργειες που τις επηρεάζουν/διαμορφώνουν σε ένα άτομο, συνεχίζουμε ώστε να γίνει η σύνδεσή τους με τους υπόλοιπους όρους της έρευνας. Όπως εξηγήθηκε παραπάνω, οι στάσεις ενός ατόμου είναι από τους βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν τις αποφάσεις του. Τέλος, με την έρευνα αυτών επιδιώκουμε να δούμε την σύνδεση που μπορεί να έχουν με τους νέους, τον Covid-19 και τις αντιλήψεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

3.1 Ορισμός αντιλήψεων

Στο σημείο αυτό θα γίνει ανάλυση του όρου «αντιλήψεις». Θα δούμε τι είναι αυτό που τις ορίζει αλλά και τους παράγοντες που επιδρούν σε αυτές και τις διαμορφώνουν. Θα παρουσιαστεί η διαδικασία με την οποία "λειτουργεί" η αντίληψη καθώς επίσης η θεωρία της και τα στάδια της. Η Αντίληψη μπορεί να είναι τόσο προσωπική όσο και κοινωνική.

Οι πεποιθήσεις οι σχετικές με ένα αντικείμενο ή μια κατάσταση, οι οποίες έχουν έντονο το στοιχείο της υποκειμενικότητας, μπορεί να θεωρηθούν ως «αντιλήψεις». (Συκιώτης, 2009). Όταν αναφερόμαστε στις αντιλήψεις (perceptions) εννοούμε τις διαδικασίες της αναγνώρισης, της οργάνωσης και της ερμηνείας των πληροφοριών που λαμβάνονται μέσα από τις αισθήσεις μας. Οι αντιλήψεις ερμηνεύονται ως κάποιες συγκεκριμένες ιδέες που διαμορφώνονται για κάποια συγκεκριμένα θέματα. (Γεώργας, 1995). Με τον όρο αντίληψη εννοούμε τη «νοητική

λειτουργία με την οποία τα δεδομένα των αισθήσεων οργανώνονται σε ενότητες με νόημα και ερμηνεύονται με βάση τις προηγούμενες εμπειρίες του ατόμου». (Χουντουμάδη & Πατεράκη, 1997). Σύμφωνα με την σύγχρονη κοινωνική ψυχολογία οι αντιλήψεις είναι «μια ειδική κατηγορία πεποιθήσεων, που περιέχουν σε αυξημένο βαθμό το στοιχείο της υποκειμενικής αξιολόγησης ενός αντικειμένου ή μιας κατάστασης». (Φιλίππου & Χρίστου, 2001). (Βαρμάζη, 2018).

Ως αντίληψη επιπλέον χαρακτηρίζεται η σύνθετη ψυχολογική διαδικασία με την οποία το άτομο, αναλύοντας τα χαρακτηριστικά ενός ερεθίσματος, συνθέτοντας τα, συσχετίζοντάς τα και με τις προηγούμενες εμπειρίες του ερμηνεύει ή αντιλαμβάνεται τα μηνύματα του εξωτερικού κόσμου. Είναι μια γνωστική λειτουργία, η οποία όμως επηρεάζεται, τόσο από τους εσωτερικούς παράγοντες του ατόμου όσο και από τους εξωτερικούς-περιβαλλοντολογικούς. Σύμφωνα λοιπόν με το παραπάνω, ο άνθρωπος δέχεται ένα σύνολο ερεθισμάτων και από αυτά επιλέγει και αντιλαμβάνεται ό, τι θέλει, ό, τι επιθυμεί, ό, τι νομίζει ότι δίνει απάντηση στα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του. (Αντωνοπούλου, 2000). Όσον αφορά την διαδικασία της αντίληψης σημαντικό ρόλο πέρα από τα αισθητήρια όργανα έχει και η νόηση, η οποία θεωρείται η ανώτερη πνευματική λειτουργία του ανθρώπου. Κέντρο της είναι ο εγκέφαλος, συνεπώς νόηση είναι η ικανότητα του ανθρώπινου νου να επεξεργάζεται τις έννοιες των διαφόρων παραστάσεων που του δίνουν οι αισθήσεις, τους συλλογισμούς και τις κρίσεις, καταλήγοντας έτσι στη γνώση της πραγματικότητας. (Μαζαράκου, 2013).

3.2 Παράγοντες που επιδρούν, επηρεάζουν και διαμορφώνουν την αντίληψη

Όπως γνωρίζουμε τόσο οι στάσεις όσο και οι αντιλήψεις επηρεάζονται και διαμορφώνονται από το άμεσο και το έμμεσο περιβάλλον μας. Οι αντιλήψεις επηρεάζονται και διαμορφώνονται από ορισμένους παράγοντες, οι οποίοι είναι:

Η οικογένεια: Η οικογένεια είναι η πηγή της ανάπτυξης των παιδιών. Αυτός είναι ο σημαντικότερος και σημαντικότερος θεσμός κοινωνικοποίησης και μέσω αυτού λαμβάνει χώρα η πρώτη εκδήλωση της κοινωνικής ζωής του ατόμου. Τις θεμελιώδεις αξίες της ζωής και τις κοινωνικές συμπεριφορές, οι οποίες υιοθετούνται από μικρή ηλικία τις μαθαίνει στο παιδί η οικογένεια. Επιπλέον μέσω της οικογένειας γίνονται σαφείς οι όροι των εθίμων και των κανόνων. Η οικογένεια αποτελεί μια μικρογραφία της κοινωνίας και αυτό γιατί το άτομο παίρνει ρόλους μέσα σ' αυτή, οφείλει να τηρεί κανόνες και να σέβεται ορισμένες αξίες. Τέλος, μέσα στην οικογένεια το άτομο μπορεί να διδαχθεί τη γλώσσα και να αναπτύξει την προσωπικότητά του. (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

Το σχολείο: Στο σχολείο μπορεί να επηρεαστούν πολύ εύκολα οι αντιλήψεις ενός παιδιού τόσο από δασκάλους όσο και από φίλους, αν και οι αντιλήψεις που ήδη έχει από την οικογένεια του είναι στη συνείδησή του. Αυτό γίνεται γιατί το παιδί κατά τη σχολική ηλικία αναπτύσσει ικανότητες και δεξιότητες, ταυτίζεται με συνομηλίκους και κοινωνικοποιείται σε μεγάλο βαθμό. (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

Οι ομάδες συνομηλίκων: Η παρέα με συνομηλίκους έχει ιδιαίτερη σημασία στην ανάπτυξη του ατόμου και ιδιαίτερα κατά την εφηβική περίοδο. Οι ομάδες συνομηλίκων παίζουν σημαντικό ρόλο για τον έφηβο διότι μέσω αυτών έχει ένα συναισθηματικό στήριγμα, ταυτίζεται με τα άτομα, τον βοηθά να αντιμετωπίζει με καλύτερο τρόπο τις συγκρουσιακές σχέσεις με την οικογένειά του. Με τους συνομηλίκους του μοιράζεται τα ίδια προβλήματα και ανησυχίες, τις ίδιες αξίες και στάσεις για οτιδήποτε γύρω του, και όλα αυτά το οδηγούν στο να διαμορφώσει και να σχηματίσει τις αντιλήψεις του. (Bracconnier & Marcelli, 2002). (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

Τα Μ.Μ.Ε.: Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης θεωρούνται ένας σημαντικός κοινωνικός φορέας της κοινωνίας στις μέρες μας. Η τηλεόραση, ένα από τα πιο βασικά μέσα ενημέρωσης και ίσως το πιο ισχυρό, μέσω της οπτικό - ακουστικής διόδου ενισχύει ορισμένες μορφές συμπεριφορών άλλων ανθρώπων, τις οποίες ένα παιδί μπορεί να υιοθετήσει μέσω της παρατηρητικότητας και της ταύτισης. Το ίδιο ισχύει και με άλλα τέτοια μέσα αλλά λιγότερο ισχυρά όπως είναι ο τύπος και το ραδιόφωνο. Ο τύπος έχει τη δυνατότητα να αποστέλλει κατευθυνόμενα μηνύματα και το ραδιόφωνο με τη δυναμική του μπορεί να επηρεάσει την κοινή γνώμη. (Ναυρίδης, 1994). (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

Σε σύνδεση με τα παραπάνω, υπάρχουν ορισμένοι εξωτερικοί και εσωτερικοί παράγοντες που επιδρούν στην αντίληψη μας και προσελκύνουν την προσοχή μας. Αρχικά όταν μιλάμε για τους εξωτερικούς εννοούμε την αλλαγή, την κίνηση, το μέγεθος, την ένταση, την επανάληψη και την αντίθεση. Η αλλαγή γιατί όταν κάτι που ήδη γνωρίζουμε, αλλάζει μορφή και τροποποιείται, μπορεί να προκαλέσει την προσοχή κάποιου. Το ίδιο ισχύει και για την κίνηση. Το μέγεθος και η ένταση είναι εξίσου σημαντικοί εξωτερικοί παράγοντες, αφού όταν κάτι αλλάζει μέγεθος ή παρουσιάζει έντονο θόρυβο, μπορεί να αποσπάσει την προσοχή πολύ εύκολα. Το ίδιο αποτέλεσμα έχουμε και με την επανάληψη, όταν κάτι δηλαδή κινείται επαναλαμβανόμενα και με την αντίθεση, όταν κάτι δηλαδή αντιπαραβάλλεται με το άλλο. Σε σύνδεση με αυτά που αναφέρθηκαν, εκτός από τους εξωτερικούς παράγοντες που επιδρούν στην αντίληψη και κεντρίζουν το ενδιαφέρον μας, σημαντικό ρόλο σε αυτό έχουν και οι εσωτερικοί παράγοντες. Αυτοί είναι τα ενδιαφέροντα, η προσδοκία, τα κίνητρα και τα συναισθήματα. (Φράγκου, 1995). (Καρδαράς & Χατζηβασιλειάδου, 2013).

Ένα ερώτημα που προκύπτει είναι γιατί τα άτομα μπορεί να κοιτούν το ίδιο πράγμα και να το αντιλαμβάνονται με διαφορετικό τρόπο; Πληθώρα παραγόντων συμβάλλουν στο σχηματισμό και μερικές φορές στη διαστροφή της αντίληψης. Αρχικά η πρώτη κατηγορία παραγόντων, σχετίζεται με τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου που σχηματίζει την αντίληψη, όπως οι στάσεις, τα ενδιαφέροντα, τα κίνητρα, οι εμπειρίες και οι προσδοκίες. Έτσι, για παράδειγμα, κάποιος μπορεί να πιστεύει ότι όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι τεμπελιάζουν ή ότι όλοι οι αλλοδαποί είναι εγκληματίες ή ότι όλες οι γυναίκες δεν είναι καλές στην οδήγηση. Αυτή η αντίληψη μπορεί να ξεκινάει και να οφείλεται στα δικά του/της προσωπικά χαρακτηριστικά, όπως και προηγούμενες εμπειρίες, και να μην υπάρχει καμία σχέση με τα πραγματικά χαρακτηριστικά αυτών των ομάδων. Στην δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται χαρακτηριστικά που γίνονται αντικείμενο παρατήρησης και επομένως οδηγούν στη σύνθεση μιας αντίληψης. Οι άνθρωποι που μιλούν ή γελούν δυνατά και δημιουργούν γενικά πολύ θόρυβο, γίνονται αντικείμενο παρατήρησης πολύ πιο συχνά σε σύγκριση με τους υπόλοιπους. Το πλαίσιο ή η κατάσταση μέσα στην οποία δημιουργείται η αντίληψη αποτελεί την τρίτη κατηγορία. Αν δεις ένα άτομο ντυμένο ως κλόουν στη μέση του δρόμου, θα δημιουργήσεις διαφορετική αντίληψη, εάν είναι στην περίοδο της Αποκριάς, και διαφορετική, εάν είναι σε οποιαδήποτε άλλη χρονική στιγμή μέσα στο έτος. Συνεπώς παράγοντες, όπως η χρονική στιγμή, το κοινωνικό ή εργασιακό περιβάλλον, επηρεάζουν τη διαδικασία της αντίληψης άμεσα. (Robbins & Judge, 2007). (Βακόλα & Νικολάου, 2019).

Όσον αφορά την αντίληψη των ανθρώπων, αυτή διακρίνεται σε τρία επίπεδα. Ξεκινώντας έχουμε την αντίληψη της συμπεριφοράς τους. Αντίστοιχα, οι άνθρωποι παρατηρούν και αντιλαμβάνονται τη συμπεριφορά άλλων ανθρώπων. Δίνουν μεγάλη προσοχή στο τι κάνουν οι άλλοι και στο πώς επικοινωνούν. Ως δεύτερη, είναι η αντίληψη της προσωπικότητάς τους, όπου οι άνθρωποι παρατηρούν επίσης την προσωπικότητα των άλλων ανθρώπων., προσέχουν πτυχές της συμπεριφοράς τους που θεωρούν ότι πηγάζουν από τον χαρακτήρα τους και την προσωπικότητά τους. Τέλος, τρίτο επίπεδο της αντίληψης είναι η αντίληψη των αιτιών των πράξεων των άλλων ανθρώπων. (Βακόλα & Νικολάου, 2019).

Έτσι, δύο κύριοι λόγοι για τους οποίους δεν έχουν όλοι οι άνθρωποι το ίδιο επίπεδο γνώσης είναι τα κίνητρα, τα συναισθήματα και οι γνωστικοί χάρτες των ανθρώπων (cognitive maps). Σύμφωνα με την ψυχαναλυτική θεωρία, το πρώτο πρόβλημα προκύπτει συχνά από το γεγονός ότι οι άνθρωποι δεν μπορούν να αντιληφθούν τους άλλους ανθρώπους με ακρίβεια. Αυτό συμβαίνει γιατί προστατεύουν τις αδυναμίες τους (π.χ. χαμηλή αυτοεκτίμηση) με αυτόν τον τρόπο. Το δεύτερο πρόβλημα, σύμφωνα με τη θεωρία της γνωστικής κοινωνικής μάθησης, είναι ότι μπορεί να θέλουμε να αντιληφθούμε σωστά τους άλλους ανθρώπους, αλλά δεν

έχουμε τις κατάλληλες γνωστικές διαδικασίες ή γνωστικούς χάρτες για να αξιολογήσουμε τις πληροφορίες που λαμβάνουμε. (Βακόλα & Νικολάου, 2019).

3.3 Η διαδικασία της αντίληψης

Η προσοχή αποτελεί το πρώτο και ταυτόχρονα ιδιαίτερα σημαντικό βήμα στη διαδικασία της αντίληψης. Στη διάρκεια μιας χρονικής στιγμής, στον περιβάλλοντα χώρο μέσα στον οποίο λειτουργούν οι άνθρωποι, μπορεί να λαμβάνει χώρα ένας τεράστιος αριθμός διαφορετικών ερεθισμάτων. Για παράδειγμα, ένας εργαζόμενος σε ένα super market, την ώρα που εξυπηρετεί έναν πελάτη, μπορεί να μην προσέξει την αλληλεπίδραση και επικοινωνία ενός συναδέλφου του με έναν άλλο πελάτη, ή και να την προσέξει, αν αυτή η επικοινωνία τραβήξει την προσοχή του, επειδή, π.χ., στη διάρκεια της ομιλίας τους υψώνουν τον τόνο της φωνής τους. Έτσι λοιπόν και κατά την διάρκεια της αντιληπτικής διαδικασίας είναι πολύ σημαντικό στο που θα εστιαστεί η προσοχή μας. Οι άνθρωποι έχουν την τάση να επικεντρώνονται σε έναν μικρό αριθμό, διαχειρίσιμων, ερεθισμάτων. Μπορεί για παράδειγμα, να προσέξουμε τη μειωμένη απόδοση ενός συναδέλφου και να αγνοήσουμε την αυξημένη απόδοση ενός άλλου. (Gordon, 2002). Σύμφωνα με τον Gordon (2002), όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η εστίαση της προσοχής μας επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τα χαρακτηριστικά του πομπού και του δέκτη. Έπειτα, η οργάνωση των ερεθισμάτων είναι το δεύτερο και ιδιαίτερο βήμα στην διαδικασία της αντίληψης. Στόχος είναι να οργανώσουμε τα ερεθίσματα που συλλέγουμε, προκειμένου να προχωρήσουμε, στη συνέχεια, στην αξιολόγηση και ερμηνεία αυτών των πληροφοριών. Αρχικά, όσον αφορά τον κανόνα της ομοιότητας, τείνουμε να «ομαδοποιούμε» και να κατηγοριοποιούμε όμοια ερεθίσματα ή ανθρώπους ή ερεθίσματα που βρίσκονται «κοντά» το ένα με το άλλο είτε κυριολεκτικώς είτε μεταφορικώς, σύμφωνα με τον κανόνα της γειτνίασης. Όπως επίσης και να προσδοκούμε μια σταθερότητα ή συνέπεια και επανάληψη στη συμπεριφορά ενός ανθρώπου, σύμφωνα με τον κανόνα της συνέχειας. Τέλος, σύμφωνα με τον κανόνα της απλούστευσης τείνουμε να απλουστεύουμε-απλοποιούμε τις πληροφορίες και τα ερεθίσματα που αντιλαμβανόμαστε. (Gordon, 2002). (Βακόλα & Νικολάου, 2019).

3.3.1. Προβλήματα που σχετίζονται με την αντίληψη

Όταν αντιλαμβανόμαστε, ή ακόμα και προσπαθούμε να ερμηνεύσουμε, τη συμπεριφορά των άλλων, προκύπτουν ορισμένα σημαντικά προβλήματα με τις αντιλήψεις μας. Αυτά είναι τα εξής:

Επιλεκτική αντίληψη: Πρώτον, έχουμε επιλεκτική μνήμη, γιατί είναι αδύνατο να απορροφήσουμε όλα τα ερεθίσματα που λαμβάνουμε. Αυτό σημαίνει ότι βασιζόμαστε σε ορισμένα δεδομένα, ερεθίσματα και πληροφορίες που συλλέγουμε από διάφορες πηγές σε μια προσπάθεια να «διαβάζουμε» γρήγορα άλλα και να βγάλουμε συμπεράσματα. (Walsh, 1988). Όσο και αν φαίνεται τυχαίος ο τρόπος που γίνεται η διαδικασία συλλογής, αυτό δεν συμβαίνει, αφού η διαδικασία συλλογής βασίζεται στα ενδιαφέροντά μας, την εμπειρία μας, τις συμπεριφορές μας και τα κίνητρά μας. Η ταχεία ταξινόμηση των πληροφοριών μπορεί να οδηγήσει σε ανακριβή συμπεράσματα. (Βακόλα & Νικολάου, 2019).

Η επίδραση του φωτοστέφανου (halo effect & horn effect): Για παράδειγμα, όταν αξιολογούμε ένα άτομο με βάση τα μεμονωμένα χαρακτηριστικά ενός ατόμου, όπως ο αυθορμητισμός ή η αντίφαση, η αντίληψή μας «πάσχει» από το σύνδρομο του φωτοστέφανου. (Nisbett & Wilson, 1977). Αυτό σημαίνει πως ένας προϊστάμενος μπορεί να αξιολογήσει θετικά τον υφιστάμενό του επειδή είναι επικοινωνιακός, κάτι που τον οδηγεί να τον αξιολογεί συνεχώς πολύ θετικά, στηριζόμενος σε ένα και μόνο χαρακτηριστικό. Αυτό έχει σημαντικό αντίκτυπο στον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτός κάποιος, αγνοώντας άλλα χαρακτηριστικά που μπορεί να είναι σε αντίθεση. Το αντίθετο μπορεί επίσης να συμβεί με ένα αρνητικό χαρακτηριστικό (horn effect). (Βακόλα & Νικολάου, 2019).

Η επίδραση των πρώτων εντυπώσεων (primacy effect): Οι περισσότεροι άνθρωποι δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην πρώτη εντύπωση και άποψη που θα σχηματιστεί για έναν άνθρωπο και περισσότερες έρευνες έχουν αποδείξει ότι η αρχική εικόνα που σχηματίζουμε για έναν άγνωστο είναι δύσκολο να αλλάξει στην πορεία. Για παράδειγμα, είναι πολύ πιθανό σε μια συνέντευξη επιλογής οι υποψήφιοι που είναι περισσότερο επικοινωνιακοί να δημιουργήσουν πιο θετικές πρώτες εντυπώσεις σε σχέση με τους υπόλοιπους. Σύμφωνα με τις έρευνες αυτό δεν είναι ένα ασφαλές και αρκετό κριτήριο, αφού ένας υποψηφίους που δεν έχει τόσα επικοινωνιακά χαρίσματα μπορεί να είναι και ο πιο κατάλληλος για τη κάλυψη της θέσης. (Βακόλα & Νικολάου, 2019).

Η επίδραση των τελευταίων εντυπώσεων (Recency Effect): Παρ' όλα αυτά, η επίδραση των πρώτων εντυπώσεων μπορεί να περιοριστεί με την κατάλληλη εκπαίδευση, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να μην παρατηρηθεί το αντίθετο φαινόμενο της επίδρασης των τελευταίων εντυπώσεων (recency effect), όπου η αντίληψή μας σχηματίζεται βάσει των πληροφοριών που συλλέγουμε στο τέλος της αλληλεπίδρασής μας. (Βακόλα & Νικολάου, 2019).

Το σύνδρομο του όμοιος με εμένα (similar-to-me effect): Πολλές φορές τυχαίνει να αξιολογούμε θετικότερα τα άτομα που αντιλαμβανόμαστε ως έχοντα όμοια χαρακτηριστικά

με εμάς. Η ομοιότητα αυτή μπορεί να αφορά προσωπικά-ατομικά χαρακτηριστικά, χωρίς όμως να περιορίζεται μόνο σε αυτά. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται «όμοιος με εμένα». Όσοι επηρεάζονται από το σύνδρομο αυτό, δημιουργούν πιο θετικές εντυπώσεις για τους ανθρώπους που τους θυμίζουν τον εαυτό τους (τώρα ή όπως ήταν στο παρελθόν). (Βακόλα & Νικολάου, 2019).

Αυτοεκπληρούμενη προφητεία (self-fulfilling prophecy): Η συμπεριφορά ενός ατόμου μπορεί να καθοριστεί από τις προσδοκίες ενός άλλου. Στο λάθος αυτό, ουσιαστικά, έχουμε κάποιες προσδοκίες για τον άλλον και δείχνοντας τες, ο άλλος ασυνείδητα μπορεί να εκπληρώνει αυτές τις προσδοκίες. Για παράδειγμα, εάν μία προϊσταμένη έχει υψηλές προσδοκίες από τους υφισταμένους του, είναι λιγότερο πιθανό να απογοητευτούν. Η πραγματικότητα βέβαια μπορεί να είναι εντελώς διαφορετική, αφού η «εκπλήρωση» των προσδοκιών είναι και αυτό μια υποκειμενική αντίληψη. (Βακόλα & Νικολάου, 2019).

Προβολή: Αφορά την τάση να αποδίδουμε τα δικά μας χαρακτηριστικά, τις δικές μας απόψεις και πιστεύω, στους ανθρώπους γύρω μας. Έτσι αυτό μας οδηγεί στο να μη βλέπουμε πώς πραγματικά είναι οι άλλοι, με τα θετικά ή αρνητικά προσόντα τους, αλλά τους αντιλαμβανόμαστε σύμφωνα με τα δικά μας χαρακτηριστικά που προβάλλουμε σε εκείνους. (Βακόλα & Νικολάου, 2019).

3.4 Η θεωρία των αντιλήψεων για τα πρόσωπα

Η αντίληψη για τα πρόσωπα, το πώς δηλαδή αντιλαμβανόμαστε τα άλλα πρόσωπα που αποτελούν τον περίγυρο μας, αναφέρεται στο πιο συνηθισμένο, το ποιο χαρακτηριστικό αντικείμενο της καθημερινής απασχόλησης του ανθρώπου - το συνάνθρωπο του. Ερχόμαστε σε επαφή με εκατοντάδες άγνωστα άτομα στο δρόμο, στο λεωφορείο, στο πανεπιστήμιο, στο ταξίδι. Βλέπουμε πρόσωπα στην τηλεόραση, ακούμε ομιλητές στο ραδιόφωνο, βλέπουμε φωτογραφίες προσώπων στο διαδίκτυο. Τα ερεθίσματα αυτά εκπροσωπούν μόνο ένα ελάχιστο αριθμό από το σύνολο των καθημερινών ερεθισμάτων που επιδρούν πάνω μας. Οι εντυπώσεις μας για τα πρόσωπα το πως δηλαδή αντιλαμβανόμαστε τους άλλους ανθρώπους, αποτελούν την πιο χαρακτηριστική και ουσιώδη απασχόληση του ανθρώπινου γένους. Καταλήγουμε στο ότι ένα δεύτερο πρόβλημα της αντίληψης για τα άλλα πρόσωπα αναφέρεται στις ήδη υπάρχουσες γνωστικές κατηγορίες μας, τους στερεοτυπικούς τρόπους αντίληψης μας για ομάδες ανθρώπων. Ουσιαστική είναι η ανάγκη του ατόμου να κατανοήσει τη συμπεριφορά των ανθρώπων με τους οποίους έχει στενές σχέσεις και αλληλεπιδράσεις. Έτσι προσπαθούμε να «ψυχολογήσουμε» τον άλλον και δεν εννοούμε ότι χρησιμοποιούμε

οποσδήποτε μια αναγνωρισμένη ψυχολογική θεωρία της προσωπικότητας. Εννοούμε πως κάθε άνθρωπος εκπονεί μια δική του θεωρία της προσωπικότητας, συνήθως ασαφή, με την οποία προσπαθεί να εξηγήσει ποια είναι τα αίτια και ποιες είναι οι αφορμές της συμπεριφοράς του άλλου. (Γεωργιά, 1986). (Ματσούκα & Παπαμόσχου, 2004).

3.4.1. Αντίληψη κάτω από το απόλυτο όριο (Subliminal perception)

Λαμβάνει χώρα όταν ένα άτομο επηρεάζεται από έναν ερεθισμό, χωρίς να είναι συνειδητά ενήμερο ότι τον αντιλαμβάνεται π.χ. διαφημίσεις ή μουσική. Βεβαίως μπορούμε να αντιλαμβανόμαστε ερεθίσματα, τα οποία δεν γνωρίζουμε συνειδητά ότι τα βλέπουμε, τα ακούμε ή τα αισθανόμαστε. Δεν είναι σίγουρο όμως ότι μπορούν να μας επηρεάσουν, επειδή η συνειδητή μας προσοχή αποσπάται από φανερά ερεθίσματα και δεν έχουν υπάρξει αξιόπιστες μαρτυρίες. (Καλαϊτζάκη, 2016).

3.4.2. Η αντίληψη για το πρόσωπο και η αντιληπτική πλάνη

Η αντίληψη λοιπόν για τα πρόσωπα συνίσταται στο πως βλέπουμε ποιες είναι οι πρώτες εντυπώσεις μας, πως αντιλαμβανόμαστε άγνωστα πρόσωπα. Η αντίληψη των προσώπων είναι μέρος του γενικού θέματος της αντίληψης. Το πως είναι οργανωμένη η αντίληψη εξηγείται στην θεωρία της ψυχολογίας της μορφής. Οι νόμοι της θεωρίας της ψυχολογίας της μορφής, δηλαδή της ομοιότητας, της εγγύτητας, της κλειστότητας, της καλής συνέχειας, και τέλος της συμμετρίας, μαζί με την γενικότερη τάση προς «καλή μορφή», είναι έμφυτη στον άνθρωπο. (Μαρκαντώνη, 1983). Αυτοί οι έμφυτοι νόμοι καθορίζουν την οργανωμένη μορφή των αντιληπτικών συστημάτων, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τον γύρω κόσμο. (Ματσούκα & Παπαμόσχου, 2004).

Η θεωρία της μορφής βασίζεται στην αρχή ότι η αντίληψη είναι οργανωμένη και ενεργητική και ότι δεν είναι παθητική. Με βάση τους νόμους της θεωρίας της μορφής, μπορούμε να εξηγήσουμε πως τα διάφορα στοιχεία του αντικειμένου συμβάλουν στην συγκεκριμένη εντύπωση που σχηματίζουμε γι αυτό. Η αλλαγή ενός στοιχείου του συνόλου μπορεί να αλλάξει τη συνολική εντύπωση μας. Συγκεκριμένα στοιχεία μπορεί να μας επηρεάσουν και να αλλάξουμε την αντίληψή μας για άγνωστα πρόσωπα. Από ένα πρωτοποριακό πείραμα του Asch (1951) προέκυψε ο προβληματισμός στο χώρο αυτό. Ο σκοπός του πειράματος του Asch ήταν να μελετήσει πώς η αλλαγή ενός στοιχείου προσωπικότητας, μπορεί να αλλάξει τη συνολική εντύπωση ενός ατόμου. Να αποδείξει δηλαδή πειραματικά τη δυνατότητα μιας μειονότητας να επηρεάσει την πλειοψηφία. (Ματσούκα & Παπαμόσχου, 2004).

Υπάρχουν επίσης, και άλλες παράμετροι που επηρεάζουν την εντύπωση μας για τους άλλους. Το πλαίσιο στο οποίο βρίσκεται κανείς ενδέχεται να επηρεάσει την αντίληψη μας για κάποιο

πρόσωπο. Έχουμε την τάση να υποθέτουμε ότι οι ιδέες, οι αξίες, τα συναισθήματα και οι σκέψεις των άλλων είναι όμοιες με τις δικές μας. Υποθέτουμε ότι εάν κάποιος άλλος βρισκόταν στη θέση μας, θα αντιδρούσε με τον ίδιο ακριβώς τρόπο με τον οποίο αντιδράσαμε και εμείς. Προβάλλουμε, δηλαδή, τις δικές μας σκέψεις και τα δικά μας συναισθήματα στους άλλους και κυρίως αυτό γίνεται όταν δεν τους γνωρίζουμε καλά. Η πρώτη μας εντύπωση για άλλα πρόσωπα βασίζεται σε πολλά ψυχολογικά φαινόμενα. Αρχικά το φαινόμενο της αυτοεκπληρούμενης προφητείας συνδέεται με την αντίληψη μας για το άλλο πρόσωπο. Η έννοια της αυτοεκπληρούμενης προφητείας αναφέρεται στο εξής φαινόμενο: έχουμε μια λανθασμένη εντύπωση για τον άλλον και σύμφωνα με αυτή την εντύπωση εμείς συμπεριφερόμαστε με ανάλογο τρόπο. Συνεπώς επηρεάζουμε τελικά τη συμπεριφορά του, με αποτέλεσμα να συμμορφωθεί με την εντύπωση μας. Εκπληρώνει δηλαδή έτσι με αυτό τον τρόπο τις λανθασμένες μας προφητείες. Συμπερασματικά καταλήγουμε ότι, όσον αφορά την αντίληψη μας για τα άλλα πρόσωπα, στις πρώτες εντυπώσεις μας για άγνωστα πρόσωπα, γενικεύουμε συνήθως με βάση μεμονωμένα στοιχεία. Όμως, τελικά οι εντυπώσεις αυτές είναι συνήθως λανθασμένες. Ο νόμος της θεωρίας της αντίληψης της μορφής, ότι «το σύνολο είναι κάτι περισσότερο από το σύνολο των μερών», ουσιαστικά υπογραμμίζει ότι η αλλαγή κάποιου στοιχείου μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα μια τελείως διαφορετική εντύπωση για το σύνολο. (Γεώργας, 1986). (Ματσούκα & Παπαμόσχου, 2004).

Η λανθασμένη / εσφαλμένη ερμηνεία των σχέσεων ανάμεσα στα μέρη ενός παρουσιαζόμενου ερεθίσματος, έτσι ώστε αυτό που γίνεται αντιληπτό να μην αντιστοιχεί στη φυσική πραγματικότητα, ονομάζεται αντιληπτική πλάνη. Η πλάνη επεξηγηματικά είναι μία ψεύτικη ή αλλοιωμένη εμπειρία του ερεθίσματος που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. (Καλαϊτζάκη, 2016).

3.5 Στάδια αντίληψων

Το πρώτο στάδιο της αντίληψης αποτελεί η επιλογή. Στο περιβάλλον μπορεί να παρουσιάζονται άπειρα ερεθίσματα, όμως ο εγκέφαλος του ανθρώπου είναι σχεδιασμένος έτσι ώστε να μπορεί να παρακολουθεί επιλεκτικά ερεθίσματα. Η επιλογή δεν είναι τυχαία, αλλά επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, όπως η κίνηση, το χρώμα, οι παρορμήσεις και τα συναισθήματα. Η επιλογή των ερεθισμάτων μπορεί να διακριθεί στις ακόλουθες κατηγορίες:

α) Επιλεκτική διατήρηση: Μια τάση του ανθρώπου να ανακαλεί και να διατηρεί τις πληροφορίες που είναι συμβατές με τα συμφέροντα, τις πεποιθήσεις και τις αξίες του.

β) Επιλεκτική αντίληψη: Μια τάση αντίληψης μόνο των πληροφοριών που είναι συμβατές με τις πεποιθήσεις του ατόμου και η αγνόηση εντελώς των αντίθετων πληροφοριών.

γ) Επιλεκτική έκθεση: Επιλογή και οργάνωση μόνο των πληροφοριών που το άτομο επιθυμεί να εκθέσει με βάση τις πεποιθήσεις, τις αντιλήψεις ή τις εμπειρίες του. (Βασιλάκη, 2020).

Μετά την επιλογή του ερεθίσματος η διαδικασία εισέρχεται στο δεύτερο στάδιο της οργάνωσης, το οποίο περιλαμβάνει μια σειρά αντιδράσεων, ενεργοποίηση των αισθητήριων οργάνων και μεταβίβαση του ερεθίσματος στον εγκέφαλο. Εκεί λαμβάνει χώρα η διανοητική κατασκευή του ερεθίσματος που ονομάζεται αντίληψη. Η αντιληπτική διάταξη βοηθάει στην οργάνωση των πληροφοριών, στην ομαδοποίηση των ερεθισμάτων με βάση τις αλληλεπιδράσεις, τους κοινωνικούς ρόλους και άλλους παράγοντες που καθορίζουν πώς αντιλαμβανόμαστε το περιβάλλον. Ο άνθρωπος έχει την τάση να δημιουργεί στερεότυπα και να τα υιοθετεί για να κατανοήσει το περιβάλλον. Πρόκειται μια τάση απλοποίησης ή ομαδοποίησης σχετικών ερεθισμάτων για ευκολότερη κατανόηση και ερμηνεία των πληροφοριών με απλοϊκό τρόπο. (Βασιλάκη, 2020).

Τα στερεότυπα μπορεί να έχουν επικίνδυνες συνέπειες εάν βασίζονται σε μη ρεαλιστικά δεδομένα, προκαλώντας διακρίσεις, προκαταλήψεις ή καταπιεστικές συμπεριφορές. Ακολουθεί το τρίτο στάδιο το οποίο περιλαμβάνει την ερμηνεία και τη νόηση, η οποία είναι υποκειμενική καθώς τα ίδια ερεθίσματα προκαλούν διαφορετική επίδραση σε διαφορετικά άτομα. Οι επιθυμίες, οι πεποιθήσεις, οι γνώσεις και τα συναισθήματα που έχουν διαμορφωθεί από προσωπικές και κοινωνικές εμπειρίες, καθώς και από άλλους παράγοντες, συνθέτουν ένα σύστημα αναφορών, μέσω του οποίου ερμηνεύονται τα άμεσα δεδομένα. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι σε μεγάλο βαθμό το παρόν γίνεται αντιληπτό μέσω του παρελθόντος. (Κορναράκης, 2008). (Βασιλάκη, 2020).

3.6 Προσωπική και κοινωνική αντίληψη

Η προσωπική αντίληψη αφορά τη διαδικασία που χρησιμοποιείται για τον σχηματισμό εντυπώσεων και γνωρισμάτων άλλων ανθρώπων, όπως για παράδειγμα τα χαρακτηριστικά, οι ιδιότητες τους καθώς και την εσωτερική τους κατάσταση. Η αντίληψη ενός ανθρώπου δίνει μια μοναδικότητα, αφού υπάρχει ομοιότητα μεταξύ του αποδέκτη και του πράγματος που αντιλαμβάνεται. Το γεγονός αυτό μπορεί να προκαλέσει σοβαρές συνέπειες δεδομένου ότι το άτομο που είναι δέκτης των ερεθισμάτων, είναι πολύ πιθανό να χρησιμοποιήσει τις δικές του εμπειρίες για να αντιληφθεί, να υποθέσει και να κρίνει την κατάσταση ή τις προθέσεις του άλλου ατόμου. Έτσι σύμφωνα με αυτές τις κρίσεις οδηγούμαστε έπειτα στις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα. Στην διαδικασία αντίληψης του ατόμου τα στοιχεία που εμπλέκονται είναι τα εξωτερικά χαρακτηριστικά όπως το φύλο και το ύψος, τα εσωτερικά χαρακτηριστικά ή συναισθηματικές και ψυχικές καταστάσεις όπως νοημοσύνη, θράσος, φόβος, άγχος, χαρά, ενθουσιασμό, που συνήθως γίνονται αντιληπτά από τη λεκτική και τη μη λεκτική επικοινωνία και τη γλώσσα του σώματος (οπ.αναφ. Tagiuri, n.d) . Στους τρόπους μη λεκτικής επικοινωνίας εντάσσονται οι εκφράσεις του προσώπου, ο τόνο της φωνής, οι χειρονομίες η στάση του σώματος κλπ. Καταλήγουμε λοιπόν πως τα συμπεράσματα που βγάζουμε για μία κατάσταση και τα χαρακτηριστικά του άλλου ατόμου, έχουν άμεση σχέση και επηρεάζονται από την προσωπική μας εμπειρία που είχαμε σε προηγούμενες καταστάσεις. (Βασιλάκη, 2020).

Με βάση τα κοινά χαρακτηριστικά τα άτομα κατηγοριοποιούνται από τους ανθρώπους σε διάφορες ομάδες με βάση κάποιων κοινών χαρακτηριστικών. Άλλες φορές αυτή η διαδικασία γίνεται συνειδητά, αλλά κυρίως οι κοινωνικές κατηγοριοποιήσεις γίνονται ασυνείδητα. Για την ομαδοποίηση μπορεί να χρησιμοποιηθούν χαρακτηριστικά όπως το φύλο, η ηλικία, η επαγγελματική ιδιότητα κλπ. Στη γρήγορη λήψη αποφάσεων και στη δημιουργία προσδοκιών για τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρονται οι άνθρωποι σε συγκεκριμένες καταστάσεις, συμβάλει η κοινωνική κατηγοριοποίηση. Αυτή η διαδικασία μπορεί να οδηγήσει σε εσφαλμένες εντυπώσεις σε στερεότυπα και σε προκαταλήψεις (οπ.αναφ. Kandra, 2019). (Βασιλάκη, 2020).

Οι αντιλήψεις όπως αναλύεται παραπάνω έχουν μεγάλη βαρύτητα στο πως ένα άτομο θα ανταποκριθεί σε μια κατάσταση γενική ή ειδική. Αυτός είναι και ο λόγος που γίνεται η σύνδεση μεταξύ των αντιλήψεων, των στάσεων των νέων και του COVID-19 για να βρούμε την σημαντικότητα του ενός σε σχέση με τα υπόλοιπα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ

4.1 Ορισμός νεότητας

Στο κομμάτι των νέων, οι οποίοι από μόνοι τους είναι μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα με διαφορετικά ερεθίσματα και στάσεις, αξίες απέναντι στην εργασία, το μέλλον και την κοινωνία, θα προσπαθήσουμε μέσα από τον ορισμό της νεότητας να γίνει αντιληπτός ο τρόπος σκέψης τους και τι είναι αυτό που τους επηρεάζει. Σκοπός μας είναι να διερευνήσουμε εάν οι αξίες τους μπορούν να επηρεάσουν τις γνώσεις τους, τις στάσεις και αντιλήψεις τους απέναντι στην πανδημία και την κατάσταση το εγκλεισμού. Θα επικεντρωθούμε ιδιαίτερα στην προσαρμογή τους στην κοινωνία μέσω επιλογής επαγγέλματος και μακροπρόθεσμων στόχων που θέτουν για το μέλλον καθώς και στο πως η επιλογή κατεύθυνσης σπουδών μπορεί να επηρεάσει τις πεποιθήσεις, αξίες και στάσεις τους. Τέλος θα αναλυθεί η κοινωνική τους ταυτότητα.

Η νεολαία μπορεί να οριστεί, ως μια βιογραφική ακολουθία που βρίσκεται στις κοινωνικές σχέσεις και, η οποία τελειώνει με το γάμο και τη δουλειά. Αυτό το μεταβατικό στάδιο μπορεί να καθοριστεί από το κοινωνικό πλαίσιο, από τη λειτουργία του κοινωνικού συστήματος και από τους μηχανισμούς που το διέπουν. Από εκεί και πέρα, υπάρχουν δύο προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση της νεολαίας, της κοινωνικής πραγματικότητας. Η πρώτη, δίνει έμφαση στη διαστρωμάτωση της κοινωνίας ανά ηλικιακή ομάδα και η δεύτερη, στη διαστρωμάτωση, ανά κοινωνική τάξη. Όσον αφορά το πρώτο, το καθεστώς και ο ρόλος που έχει ανατεθεί στους νέους, ως ηλικιακή ομάδα, επιτρέπει την κατανόηση των συμπεριφορών τους, της στάσης τους, των αξιών τους, που με αυτόν τον τρόπο, αναδύεται μια κουλτούρα νεοκλασική και οικουμενική, και αναφέρεται στο κοινωνικό σύστημα και στην εξέλιξή του. (Largée, 1982).

Επίσης από αυτόν τον τόπο που τους παραχωρείται, από αυτά τα δικαιώματα και τα καθήκοντα που τους επιβάλλονται, προκύπτει μια ιδιαιτερότητα και, μια συγκεκριμένη πρωτοτυπία, που πέρα από τις διαφορές, ισχύει για τη νεολαία στο σύνολό της. Αλλά σύμφωνα με τους καιρούς, τα κοινωνικά πλαίσια, το στάδιο της μετάβασης στην ενηλικίωση, παίρνει το νόημα της κοινωνίας στις κοινωνικές τάξεις, υπερισχύει, για την ανάλυση της θέσης της νεολαίας, των πλαισίων στα οποία ζουν και των τρόπων εισαγωγής τους. Πέρα από αυτές τις δύο προσεγγίσεις, πρέπει να δοθεί έμφαση στις προϋποθέσεις για την εμφάνιση μιας νεανικής υποκουλτούρας, η οποία είναι σε συμφωνία ή σε αντίθεση με την κυρίαρχη κουλτούρα, στο βαθμό που υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ των ίδιων των νέων, των θεσμών

και των νέων, και των ενηλίκων. Πράγματι, εάν η νεολαία είναι παραγωγική, είναι επίσης ένα μέσο προκειμένου να αμφισβητηθούν οι περιορισμοί που της επιβάλλει η κοινωνία, οι οποίοι συνδέονται με αλλαγές στην κοινωνική δομή, με τον μετασχηματισμό των κοινωνικοοικονομικών καθοριστικών παραγόντων, οι οποίες την «επηρεάζουν». (Largée, 1982).

Καθώς προχωρούν στην ενήλικη ζωή τους, οι άνθρωποι επηρεάζονται σημαντικά από τους κοινωνικούς κανόνες συμπεριφοράς που σχετίζονται με την ηλικία, οι οποίοι καθορίζουν τις υποχρεώσεις τους ανάλογα με την ηλικία τους. Υπό μία έννοια, οι άνθρωποι ρυθμίζουν τον προσωπικό τους ρολό σύμφωνα με ένα κοινωνικό ρολόι, και οι περισσότεροι μπορούν ανά πάσα στιγμή να διαπιστώσουν εάν έχουν φτάσει νωρίς, εάν καθυστερούν ή αν είναι ακριβώς στην ώρα τους στα ραντεβού τους με τα μεγάλα γεγονότα της ζωής. (Neugarten και Neugarten 1987a, 1987b).

Ορισμένοι ψυχολόγοι που ενδιαφέρονται για τις τακτικές, διαδοχικές περιόδους και μεταβάσεις του κύκλου ζωής (π.χ. Erikson 1963) περιγράφουν τη ζωή ως διαδοχή σταδίων. Σε κάθε στάδιο, η διαντίδραση ατόμου - κοινωνίας - οι διαδικασίες κοινωνικοποίησης - μπορεί να αλλάξει την πορεία ανάπτυξης της προσωπικότητας ή του εαυτού προς θετική ή αρνητική κατεύθυνση. Ο Erikson ενδιαφερόταν κυρίως για την ψυχολογική ανάπτυξη, την οποία διαίρεσε στα οκτώ μεγάλα στάδια. Σε κάθε στάδιο, ο άνθρωπος έρχεται αντιμέτωπος με μια ιδιαίτερη πρόκληση. Πρόκειται για μια χρήση, ένα κομβικό σημείο που μπορεί να έχει θετική ή αρνητική βάση. Σύμφωνα με τον Erikson οι κρίσεις που συνδέονται με κάθε στάδιο θα πρέπει να επιλυθούν με επιτυχία, για να μπορέσει το άτομο να αναπτυχθεί ικανοποιητικά. Ο Daniel J. Levinson (1986- Levinson κ.ά. 1978) υιοθέτησε επίσης την προσέγγιση των σταδίων για να αναλύσει την ενήλικη ζωή. (Conger κ.ά. 1993).

Σύμφωνα με τον Levinson, η βασική πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει ένας ενήλικος είναι η δημιουργία μιας δομημένης ζωής μέσα από τη διαντίδραση του με το περιβάλλον. Η δομή της ζωής του, όμως, δεν θεμελιώνεται μια για πάντα, αλλά χρειάζεται διαρκείς τροποποιήσεις και επαναξιολογήσεις. Οι περισσότεροι άνθρωποι περνούν από κρίσιμες μεταβατικές περιόδους δύο με τρία χρόνια προτού και αφού κλείσουν τα 20, τα 30, τα 40, τα 50 και τα 60 τους χρόνια, ηλικίες-ορόσημα με ισχυρό συμβολικό περιεχόμενο. Οι άνθρωποι δεν τοποθετούν τον εαυτό τους στον κύκλο ζωής απλά και μόνο με βάση τα διάφορα κοινωνικά χρονοδιαγράμματα, αλλά και με βάση τα γεγονότα της ζωής – δηλαδή τα κομβικά σημεία της ζωής που συνοδεύονται από σημαντικές αλλαγές. Ορισμένα από αυτά τα σημεία συνδέονται με το ρολόι της κοινωνίας, πολλά όμως είναι ανεξάρτητα, όπως είναι, για παράδειγμα, ένας σοβαρός τραυματισμός σε ατύχημα, το να πέσει κανείς θύμα βιασμού, να κερδίσει το Λόττο, να αλλάξει θρήσκευμα, να πάρει μέρος σε έναν πόλεμο, να επιζήσει

κάποιας καταστροφής ή να καταστραφεί οικονομικά. Δεν θα πρέπει φυσικά να μας εκπλήσσει το γεγονός ότι το φύλο επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο βιώνει κανείς τα γεγονότα της ζωής. Για παράδειγμα, οι άντρες δηλώνουν σε πολύ υψηλότερα ποσοστά ότι τους προκαλούν άγχος η δουλειά τους και οι οικονομικές εξελίξεις. Οι γυναίκες επηρεάζονται περισσότερο από δυσάρεστα γεγονότα που συμβαίνουν στην οικογένειά τους. (Conger κ.ά. 1993).

Η νεολαία με την κοινωνιολογική έννοια του όρου δεν υπήρχε πάντα. Οι χρόνοι μετάβασης πρέπει να επεξηγηθούν για να δούμε μια συγκεκριμένη κοινωνική συνέπεια να εμφανίζεται. Στις πρωτόγονες κοινωνίες, είμαστε παιδιά μέχρι να περάσουμε ένα σύνολο τελετουργιών που μας οδηγούν στην ενηλικίωση. Δεν υπήρχε ενδιάμεση κατάσταση. Σύμφωνα με την Ταρία κατέχει μια ενδιάμεση θέση όσον αφορά τον ορισμό της νεολαίας, τονίζοντας το γεγονός ότι ένας ορισμένος αριθμός κοινών χαρακτηριστικών επιτρέπουν να μιλήσουμε για μια χαρακτηριστική ομάδα ανηλίκων, η οποία παραμένει πρώτη με απλές διαφορές βαθμού, συμμετέχει στην παγκόσμια ομάδα και οι προϋποθέσεις ορίζονται από τη δυναμική του. Πέρα από αυτό, οι νέοι δεν ανήκουν, ούτε σε κάποια κοινωνική τάξη, ούτε σε ηλικιακή τάξη, ούτε σε μόνιμη ομάδα, ούτε σε προσωρινή ομάδα, παραμένουν, ένα «νεφέλωμα» με «ρευστές» κοινωνικές δομές. Η νεολαία είναι σαν να «απουσιάζει» από το κοινωνικό σύστημα. (Taria Camilleri, 1974, 1987).

4.2 Οι νέοι ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα γενεών

Οι νέοι επιλέγουν και στοχεύουν σε μια επιτυχημένη κοινωνικό-οικονομική και προσωπική ζωή. Η επιθυμία για επαγγελματική σταδιοδρομία και η ανάγκη να είναι ανεξάρτητα μέλη μιας κοινωνίας διακρίνει το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Ωστόσο οι δυσκολίες τόσο σε οικογενειακό επίπεδο όσο και σε κοινωνικό δεν αφήνουν και πολλά περιθώρια για την προσωπική ανέλιξη τους. Ένα μικρό μέρος της, θα λέγαμε, πως προχωρά προς τον τερματισμό και την επίτευξη των στόχων είτε συνολικά είτε μεμονωμένα. (Largee, 1982).

Επιπλέον, οι μελέτες για τις σχέσεις μεταξύ των γενεών εστιάζονται στη διαδικασία του κοινωνικού μετασχηματισμού. Ο Mead, στο έργο του "le fosse des générations" τονίζει την επίδραση της ιστορικής εξέλιξης των κοινωνιών, στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά πεδία που ορίζονται για κάθε ηλικιακή ομάδα, ένα συγκεκριμένο πλαίσιο της κοινωνικής διαφοροποίησης του τρόπου με τον οποίο διαφορετικές αξίες αναπτύσσονται ως αναπαραστάσεις, μεταξύ νέων και ενηλίκων, που οδηγούν σε σύγκρουση μεταξύ των γενεών, η οποία, επιπλέον, παραμένει παράγοντας αλλαγής και ανάπτυξης. (Largee, 1982).

4.2.1. Χάσμα (ή διάσταση) γενεών:

Ορίζεται ως μια συναισθηματική και πνευματική αποξένωση των ανθρώπων που ανήκουν σε διαφορετικές γενιές. Η σωστή συνεννόηση των ανθρώπων δύο διαφορετικών γενεών εκλείπει όχι παντελώς αλλά κατά ένα μεγάλο μέρος. Συγκεκριμένα, αναφέρονται συχνά οι διαφορές στην αντίληψη των ανθρώπων για τη ζωή και τα προβλήματά που υπάρχουν και η αδυναμία επικοινωνίας μεταξύ των νέων και των ηλικιωμένων. Χρονολογικά θα λέγαμε ότι η ιστορική τοποθέτηση του φαινομένου είναι τόσο παλιά όσο και η ανθρώπινη ζωή. Η διάσταση αυτή μεταξύ των δυο γενιών έχει ως αποτέλεσμα την κοινωνική εξέλιξη της ανθρωπότητας και ως ένα σημείο είναι η κατάσταση είναι φυσιολογική . (Παπακωνσταντίνου, χ.χ).

Τα αίτια δημιουργίας του χάσματος κατηγοριοποιούνται σε βιολογικά, πνευματικά, ηθικά, κοινωνικά και υπάρχουν ανάμεσα σε ένα νέο και ένα ηλικιωμένο. Σε κάθε εποχή γίνεται λόγος για μια διαφορετική φυσιογνωμία. Επόμενο είναι και οι άνθρωποι κάθε εποχής να έχουν τα δικά τους χαρακτηριστικά γνωρίσματα , που συνήθως δεν ταυτίζονται με εκείνα των ανθρώπων άλλων εποχών. Κατά περίπτωση υπάρχουν διαφορές στην ψυχοσύνθεση, στις ανάγκες, στα ενδιαφέροντα, στις απαιτήσεις ανάμεσα στους νέους και στους ώριμους. (Παπακωνσταντίνου, χ.χ).

Στα πνευματικά αίτια, η μορφωτική διαφορά ανάμεσα στις δύο γενιές διαμορφώνει διαφορετικές προσωπικότητες, που έχουν διαφορετικές αντιλήψεις, επιδιώξεις και συνθήκες ζωής. Χαρακτηριστικές είναι οι πολιτικές και ηθικές αρχές των νέων όπου και διαμορφώνουν την προσωπικότητα τους σύμφωνα με αυτές. Επομένως, οι νέοι ορίζονται από το πνεύμα της αλλαγής, αρνούνται τα καθιερωμένα σύμβολα και τις τυποποιημένες ιδέες, ελέγχουν και κρίνουν. Ακόμη είναι προοδευτικοί, ενώ οι μεγάλοι διακατέχονται από πείρα και σύνεση, αν και κάποιες φορές είναι καχύποπτοι και συντηρητικοί. (Παπακωνσταντίνου, χ.χ).

Στα ψυχικά αίτια, αναφέρεται ότι οι δύο γενιές εκπροσωπούν διαφορετικές εποχές. Υπάρχουν πολλά επίθετα που θα δίνουμε στους νέους. Αρχικά είναι τολμηροί, επαναστατικοί, ιδεαλιστές, φιλόδοξοι, ανυπόμονοι, έχουν ηφαιστειώδη χαρακτήρα, ανεξαρτητοποιούνται γρηγορότερα και κινούνται πιο πολύ από το συναίσθημα. Από την άλλη πλευρά, οι ηλικιωμένοι λόγω της πείρας τους κινούνται από τη λογική, με περίσκεψη και ρεαλισμό. Πιο συγκεκριμένα, έχουν αυτοκυριαρχία και διακατέχονται από περιορισμένη τόλμη και αποφασιστικότητα. Επειδή οι δύο γενιές αναπτύχθηκαν κάτω από διαφορετικές ηθικές συνθήκες, τα ήθη των νέων διαφέρουν από τα ήθη των ηλικιωμένων. (Παπακωνσταντίνου, χ.χ).

4.2.2. Γιατί σήμερα το χάσμα γενεών είναι πιο έντονο;

Στη σημερινή εποχή, η βιολογική, πνευματική και συναισθηματική ωρίμανση των νέων γίνεται πιο γρήγορα, ενώ έχουμε παράταση της διάρκειας ζωής των μεγάλων. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, δεν σταματούν να δραστηριοποιούνται στον εργασιακό τομέα καθώς αρνούνται να δώσουν πρόωρα την σειρά στους νέους, γιατί έτσι νιώθουν πως περιθωριοποιούνται και αυτό προκαλεί οξύτητα στις σχέσεις των δύο γενεών. Οι σπουδές είναι μια μακροχρόνια διαδικασία, με αποτέλεσμα οι νέοι να εξαρτώνται λιγότερο οικονομικά από τους ενήλικες και να είναι λιγότερο αγχωμένοι και ανασφαλείς. Αυτό δυσκολεύει την επικοινωνία, γεγονός που προκαλεί γεφύρωση διαφορών μεταξύ των δύο γενεών. Εν συνεχεία, οι νέοι έχουν περισσότερες ευκαιρίες στη μόρφωση και καλύτερη ενημέρωση λόγω των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της κυκλοφορίας περισσότερων βιβλίων. Έτσι έχουν πνευματικές ανησυχίες, διακατέχονται από αμφιβολίες, δεν πιστεύουν τυφλά οτιδήποτε τους πουν οι ώριμοι και ονειρεύονται έναν καλύτερο κόσμο, στον οποίο θέλουν να δώσουν το δικό τους ήθος και ύφος. Αυτό το οποίο καλλιεργεί το χάσμα γενεών και προκαλεί συγκρούσεις είναι η «κρίση πρωτοτυπίας» των νέων. Ο ενθουσιασμός, η τάση για αμφισβήτηση, η περιέργεια, η αστάθεια, η επιπολαιότητα αναφέρονται ως κάποια από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των νέων. Αντίθετα η ώριμη ηλικία έχει πείρα, διακρίνεται για την εμπειρία και τη σύνεση. Είναι επίσης γνωστή για την επιμονή της στην παράδοση και τον συντηρητισμό.. (Παπακωνσταντίνου, χ.χ).

4.3 Στάσεις και αξίες των νέων απέναντι στην εργασία, στο μέλλον και στην κοινωνία.

«Η σαφής ή υπονοούμενη σύλληψη του επιθυμητού, είναι χαρακτηριστικό ενός ατόμου ή μιας ομάδας, η οποία επηρεάζει την επιλογή προτύπων, μέσων και ενεργειών, που χαρακτηρίζουν μια συγκεκριμένη κοινωνία». (Kluckhohn, 1951).

Οι αξίες του ανθρώπου δίνουν μορφή και κατεύθυνση στα συναισθήματα και τη θέλησή του. Η διάρκεια της αξίας διαμορφώνει το συναίσθημα και τη βούληση ενός ανθρώπου σε ένα «καλούπι». Η παραβίαση των αξιών μπορεί να οδηγήσει σε αισθητή διαταραχή στον ψυχικό κόσμο του ατόμου (άγχος, τύψεις). Θα λέγαμε ότι αξία σημαίνει κάτι που πιστεύουμε ότι είναι σημαντικό να έχουμε, να διατηρήσουμε και να εφαρμόσουμε. «Συνιστούν πεποιθήσεις για το σωστό, το καλό, το προσδοκώμενο, ασκούν πολύ σημαντική και καθοριστική επιρροή στον τρόπο με τον οποίο τα άτομα στοχάζονται, αποδίδουν νόημα στις βασικές πτυχές της ζωής τους υιοθετούν στάσεις ζωής και επιλέγουν τους τρόπους με τους οποίους επικοινωνούν και συναλλάσσονται». (Καλλινικάκη, 2011) .

Οι αξίες αποτελούν ένα σύνολο από κατηγορίες με έκδηλη αξιολογική σημασία, οι οποίες, εκφράζοντας τους ιδανικούς και επιθυμητούς τρόπους σκέψης και συμπεριφοράς σε μια κοινωνία, ταυτίζονται με γενικές αρχές προορισμένες να προσδιορίσουν και να επικυρώσουν αυτά που οι νόρμες υπαγορεύουν ή απαγορεύουν. (Βλ. Universalis, τόμ. ΙΙ, σ. 894-896, το άρθρο του F. Chazel, «Normes et valeurs sociales»). Εκτός από τις προφανείς δυσκολίες που προκύπτουν στον ακριβή ορισμό μίας έννοιας που περιλαμβάνει ποιοτικά μεγέθη, η Κοινωνική Ψυχολογία επιχειρεί να κατανοήσει πώς το σύστημα αξιολόγησης της κοινωνίας επηρεάζει τη συμπεριφορά του ατόμου. (Δ. Γεώργας, 1995).

4.4 Κοινωνική προσαρμογή των νέων δια μέσου του καθορισμού επαγγελματικών στόχων και μακροπρόθεσμων στόχων για την ενήλικη ζωή.

Η πρόσβαση σε επαγγελματικές θέσεις έχει γίνει ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό γεγονός, μεταξύ των νέων σήμερα, έτσι ώστε να μην μπορούμε να συνδέσουμε τη νεολαία με τουλάχιστον μια ομοιογενή ομάδα, που απειλεί την κοινωνία των ενηλίκων. Σύμφωνα με τον Rousselet, αντιμέτωπο με την τρέχουσα κρίση στην απασχόληση, είναι οι κρίσεις και οι προσδοκίες των νέων σχετικά με το μέλλον και διαχέονται ανάλογα με την αναπαράσταση του κοινωνικού σύμπαντος και, από τις επιτυχίες, που κάθε νέος σκέφτεται. Σημειώνει τον αποκλειστικό ρόλο της στάσης απέναντι στην εργασία, στην οικοδόμηση του μέλλοντος, του επιθυμητού τρόπου ζωής. (Rousselet ,1987).

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η επιμήκυνση της κοινωνικής εφηβείας και η απουσία κοινωνικής λειτουργικότητας - λόγω έλλειψης σαφώς καθορισμένου ρόλου στην κοινωνία, η απουσία μύησης τελματώνει την επιτάχυνση των τεχνικών, οι οποίες απαιτούν την εξάλειψη των κηλίδων. Ωστόσο, η θέση του Rousselet έχει επικριθεί ευρέως, επειδή η απογοήτευση που δημιουργήθηκε από το σύστημα εισόδου στην επαγγελματική ζωή υπήρχε πάντα. Επιπλέον, η δυσαρέσκεια με την εργασία, μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, ανάλογα με τις ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες, ως σύμπτωμα, ψυχολογία των νέων, έναντι κοινωνικών περιορισμών. Έτσι, μια πρόσφατη έρευνα των νέων Γάλλων δείχνει ότι είναι ικανοποιημένοι με τη δουλειά. Από αυτή την άποψη, μια έρευνα για νέους Έλληνες, δείχνει ότι η ανικανότητα της ελληνικής κοινωνίας, όσον αφορά την εργασία, οδηγεί σε δυσαρέσκεια, έτσι ώστε 720 νέοι, οι οποίοι ρωτήθηκαν, εάν θέλουν να συνεχίσουν να μην εργάζονται, το 61% απάντησε θετικά. Κακή αμοιβή και ανικανοποίητη δουλειά. (Rousselet ,1987).

Στην πραγματικότητα, η έξοδος από το σχολικό σύστημα και η είσοδος στην αγορά εργασίας είναι μια ουσιαστική στιγμή για την οικοδόμηση μιας αυτόνομης ταυτότητας. Σήμερα, όμως,

εξαρτάται από την κατασκευή ενός έργου, την πρόβλεψη μιας πορείας για την απασχόληση, "από τις μεθόδους οικοδόμησης μιας βασικής επαγγελματικής ταυτότητας". (Dubet ,1973).

Ο έφηβος, η ικανότητά του ή όχι, να προβάλλει τον εαυτό του, μπορεί να διαφέρει ανάλογα με την εργασιακή κατάσταση στο μακροπρόθεσμο μέλλον του.

Ας δούμε τους τέσσερις τρόπους κοινωνικής προσαρμογής των νέων:

- *Ικανοποίηση*, η οποία μπορεί να οριστεί ως το πέρασμα ενός ρεαλιστικού, λογικού ή αισιόδοξου έργου βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, και, μαρτυρά για μια καλύτερη ενσωμάτωση των θεμάτων για την ανάπτυξη μακράς διάρκειας - μεσοπρόθεσμα έργα, με τακτική οργάνωση αναψυχής και εργασίας.
- *Σύγκρουση*, η οποία περιέχει ένα «διαφορετικό» έργο που μπορεί να ενσωματωθεί στην εργασιακή κατάσταση, αλλά που μπορεί να οδηγήσει στην αμφισβήτηση του κοινωνικού συστήματος μέσω απαιτήσεων.
- *Διαφυγή*, το οποίο περιέχει ένα ρεαλιστικό βραχυπρόθεσμο έργο, και, απουσία μακροπρόθεσμου έργου, και, χαρακτηρίζεται από μια αδιάφορη επαγγελματική ζωή από τους νέους, με μια τοποθέτηση ενδιαφερόντων για αναψυχή, που λαμβάνουν τη μορφή παράτασης της επαγγελματικής ζωής.
- *Απάθεια*, η οποία χαρακτηρίζεται από το πέρασμα της απουσίας ενός έργου βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα, και, το οποίο εκδηλώνεται με μια πλήρη απόσυρση από την επαγγελματική ζωή. (Dubet ,1973).

4.5 Οι κατευθύνσεις σπουδών ως «πηγή ιδεολογίας» και γνωστικής επεξεργασίας πληροφοριών για την δημιουργία πεποιθήσεων, αξιών, στάσεων των νέων.

Η "γέννηση" του θεσμού του επαγγελματικού προσανατολισμού ξεκίνησε στα μέσα του 19ου αιώνα, όταν στη Γαλλία εκδόθηκε το βιβλίο «Οδηγός για την επιλογή μιας κατάστασης» που αφορούσε την ανάλυση των επαγγελμάτων και τις δεξιότητες που απαιτούνται για την άσκησή τους. Η εφαρμογή αυτών που υπήρχαν στη θεωρία εφαρμόστηκε σταδιακά στην πράξη και πήρε δυναμική λόγω της ανόδου της εργατικής τάξης και της βιομηχανικής ανάπτυξης. (Κωστάκος, 1983). (Βίκη & Παπάνης, 2007).

Ο επαγγελματικός προσανατολισμός στην Ελλάδα έχει οργανωμένη εφαρμογή από τις αρχές της δεκαετίας του 1950. Αναφορικά θα λέγαμε ότι είναι μια από τις ειδικές διαστάσεις του γενικού θεσμού «συμβουλευτική – προσανατολισμός» στην οποία έχει δοθεί η μεγαλύτερη έμφαση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η κύρια αποστολή του συστήματος προσανατολισμού,

ειδικά στις υπηρεσίες απασχόλησης, είναι η παροχή επαγγελματικού προσανατολισμού. «Είναι ένας θεσμός ή μια διαδικασία συμβουλευτικής και καθοδήγησης, σκοπός της οποίας είναι να βοηθήσει το άτομο να γνωρίσει τον εαυτό του, να αξιοποιήσει με τον καλύτερο τρόπο τις ικανότητές του και να λάβει ορθές εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις». (Κωστάκος, 1983). (Δημητρόπουλος 1986). Η Εθνική Ένωση Επαγγελματικού Προσανατολισμού ορίζει τον επαγγελματικό προσανατολισμό ως εξής. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός ορίζεται ως μια κοινωνικοοικονομική διευκόλυνση που στοχεύει να βοηθήσει τα άτομα στην επιλογή σταδιοδρομίας, στην προετοιμασία σταδιοδρομίας και, τελικά, στην είσοδο και στη μετάβαση της σταδιοδρομίας. Αναφέρεται ως μια συνεχής διαδικασία που διαρκεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, και επιπλέον βοηθά τους ανθρώπους να κατανοήσουν τον εαυτό τους με αποτέλεσμα να μπορούν να κάνουν την καλύτερη δυνατή χρήση των ικανοτήτων τους, ώστε να καταλήξουν στην καλύτερη εκπαιδευτική επιλογή ή απόφαση για τον εαυτό τους. (Λιάντας 1996). (Βίκυ και Παπάνης, 2007).

Συγκεκριμένα είναι ένα μέσο που παρέχει βοήθεια σε άτομα κάθε ηλικίας, με μεγαλύτερο ποσοστό όμως σε νέους, με αποτέλεσμα τη διασφάλιση μιας επιτυχημένης επαγγελματικής εξέλιξης. Ο θεσμός έχει υποστηρικτικό χαρακτήρα προς το άτομο καθώς: α) η γνωριμία και αποδοχή του εαυτού του, ο εντοπισμός και η κατανόηση των ατομικών του χαρακτηριστικών (ικανότητες, ενδιαφέροντα, κλίσεις, φιλοδοξίες) και η διαμόρφωση των αξιών του σε ένα ικανοποιητικό σύστημα αξιολόγησης, β) η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων απαραίτητων στις μετέπειτα επιλογές του, γ) η ανάπτυξη μη λανθασμένης προδιάθεσης σε ότι αφορά την εργασία και τις επαγγελματικές αξίες, δ) η επιτυχημένη προσαρμογή γενικά και πιο συγκεκριμένα στο επαγγελματικό του περιβάλλον, ε) και τέλος η ακολουθία συνετών, ελεύθερων και αβίαστων επιλογών εκπαιδευτικών εμπειριών και επαγγελματικών κατευθύνσεων (Δημητρόπουλος 1985, Τζέλλος 1986), θα ενισχύσουν το άτομο τόσο σε προσωπικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο. (Βίκη & Παπάνης, 2007).

«Ο επαγγελματικός προσανατολισμός, είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τον εκπαιδευτικό προσανατολισμό, αφού η υλοποίηση των επαγγελματικών αποφάσεων του ατόμου προϋποθέτει κάποιες εκπαιδευτικές εμπειρίες και δραστηριότητες και αφού κάθε απόφαση εκπαιδευτικής κατεύθυνσης του ατόμου έχει επαγγελματικές προεκτάσεις». Για να κάνουμε λόγο για «εκπαιδευτικές – επαγγελματικές» αποφάσεις, θα πρέπει η σχέση εκπαίδευσης και επαγγέλματος να είναι στενή. Αυτονόητη θεωρείται η χρησιμότητα του επαγγελματικού προσανατολισμού. (Tolbert 1978). Από πολλούς ψυχολόγους επισημαίνεται ότι αυτό που ωθεί το άτομο σε συμπεριφορά με την ιδιότητα του κινήτρου, αποτελεί τον παράγοντα των πράξεων και γενικά κάθε είδους δραστηριότητα. Οι νέοι έχουν ως βασικούς στόχους την επαγγελματική κατάρτιση ένταξη τους στην κοινωνία. Ωστόσο, εντελώς προσωπική και

ταυτόχρονα καθημερινή υπόθεση για κάθε άτομο είναι η διαδικασία λήψης αποφάσεων. Αυτό που επηρεάζει και καθορίζει τις επόμενες αποφάσεις του ατόμου ξεκινάει από την πιο μικρή απόφαση που λαμβάνει. Επιπλέον, σε συνάρτηση έρχεται η ποιότητα των αποφάσεων που παίρνει και οι πληροφορίες που έχει. Η πληθώρα των δεδομένων που έχει υπόψη του βοηθούν στο πόσο αποτελεσματικές αποφάσεις παίρνει. Η διαπίστωση αυτή καταλήγει στην παραπέρα διαπίστωση για την αναγκαιότητα της αυτογνωσίας, η οποία σαν διαδικασία εξυπηρετεί, ώστε ν' αποφασίζει κάποιος αποτελεσματικά. (Πιντέρης 1986). (Βίκη & Παπάνης, 2007).

Συμπερασματικά, για όλη τη ζωή του ατόμου η διαδικασία λήψης απόφασης ορίζεται ως πολύ σημαντική. Ο εαυτός εμφανίζει μια ανάπτυξη και ολοκλήρωση ως προσωπικότητα με βάση και την επαγγελματική ασχολία αφού αρχικά εκφραστεί με το μελλοντικό επάγγελμα. Κατά κανόνα, ένα άτομο επιλέγοντας ένα επάγγελμα διαλέγει ένα τρόπο ζωής. (Osipow 1973). (Καλογήρου 1979). Από αυτή την άποψη, η επαγγελματική απόφαση δεν λαμβάνεται με παρορμητικό τρόπο και χωρίς καμία προηγούμενη σκέψη από το άτομο. Από την άλλη μεριά, ως μακροχρόνια διεργασία αναφέρεται η απόφαση αυτή, στη διάρκεια της οποίας το άτομο βρίσκεται σε μια συνεχή αλληλεπίδραση με το περιβάλλον του και αναπτύσσει, με αυτό τον τρόπο, την αντίληψη, τόσο του ίδιου του εαυτού όσο και του προβλήματος, που έρχεται σε συσχέτιση με τον επαγγελματικό προσανατολισμό του. Καθοριστική φαίνεται η επίδραση που ασκεί το οικογενειακό περιβάλλον, όχι μόνο για την επιλογή επαγγέλματος, αλλά και για τον τρόπο ζωής που θα αναπτύξει το άτομο, αφού επηρεάζει τη συναισθηματική και νοητική ανάπτυξη των παιδιών, τα κίνητρα και τις αξίες που θα καθοδηγήσουν τη ζωή τους. (Κωστάκος 1981). (Κωστάκη 1988). (Κασιμάτη 1991). (Λιάντας 1996). Είτε συνειδητά αλλά είτε και ασυνείδητα, μπορεί να δημιουργηθεί η επίδραση αυτή, αφού το παιδί μέσω της συμμετοχής του στην οικογένεια αποκτά αξίες, κίνητρα και υιοθετεί ρόλους αλλά και στερεότυπα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο έφηβος, ο οποίος καλείται να προχωρήσει σε κάποια επιλογή επαγγέλματος, να φέρει μαζί του πληροφορίες αλλά και συνήθειες, οι οποίες αναπτύχθηκαν κατά πάσα πιθανότητα μέσα στην οικογένεια και που θα το επηρεάσουν στις μετέπειτα επιλογές του. (Κονδυλάκη 1981). (Breakwell et. al. 1988). (Γιώργας κ.α. 1991). (Κάντας & Χαντζή 1991). (Βίκη & Παπάνης, 2007).

4.6 Η έννοια της ιδεολογίας σε σχέση με τις στάσεις και αξίες των νέων.

Η ιδεολογία αποτελεί ένα πολύπλοκο φαινόμενο με πολλές πτυχές και προεκτάσεις, πολιτικές, πολιτισμικές, ηθικές, παιδαγωγικές κ.λπ. Σε γενικές γραμμές με τον όρο ιδεολογία εννοούμε ένα σύνολο ιδεών, οι οποίες αντιπροσωπεύουν μια συγκεκριμένη αντίληψη για την

κοινωνία συνολικά και για τη σχέση του ατόμου προς αυτή. Ενώ επίσης ταυτόχρονα, βοηθούν στην ρύθμιση και στην καθοδήγηση της ανθρώπινης στάσης-συμπεριφοράς απέναντι στις κοινωνικές σχέσεις. Την έννοια ιδεολογία παρουσίασε το Destutt de Tracy, που πρόκειται για έναν επιστημονικό κλάδο που ασχολείται με τη μελέτη των ιδεών. Ο Ναπολέων έδωσε στην έννοια της ιδεολογίας ένα υποτιμητικό περιεχόμενο, συνδέοντας τη με αφηρημένες και άχρηστες ιδέες. Βασική επιστημονική γνώση στις εν λόγω συνθήκες παρέχει το σχολείο. Επιπλέον η ίδια η γνώση και η αφομοίωση της απαρτίζει για τον άνθρωπο όχι τον σκοπό, αλλά το μέσο για τη διάκριση-επικράτηση στις διαδικασίες σχολικής αξιολόγησης και, αργότερα, στην αγορά εργασίας. Συνοψίζοντας, για την παραγωγή ατόμων που θα μπορούν να ανταποκριθούν σε λειτουργικές ανάγκες της βιομηχανίας και της οικονομίας, είναι απαραίτητη και αναγκαία η ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας. (Παυλίδης, 2004).

Η ιδεολογία υπάρχει πριν από την είσοδο στο πανεπιστήμιο, μπορούμε να λειτουργήσουμε δύο καθοριστικούς παράγοντες από αυτούς: αφενός, είναι η πειθαρχία, ο σχηματισμός του επαγγελματικού έργου και, αφετέρου, οι εσωτερικές επιρροές, δηλαδή, ορισμένες πτυχές της πολιτιστικής προσωπικότητας, το οικογενειακό περιβάλλον του θέματος κ.λπ., οι οποίες θα εκφράσουν τους λόγους για την επιλογή των σπουδών και τις αξίες που συνδέονται με αυτό. Δηλαδή, σύμφωνα με τους επιλεγμένους κλάδους, γεννιούνται διαφορετικά έργα και διαφορετικές αξίες, που συνδέονται με αυτά, και, τα οποία τείνουν σε διαφορετικές ιδεολογικές επιλογές, σε σχέση με μεμονωμένες μεταβλητές. (Frances, 1980).

Ο όρος ιδεολογία μπορεί να έχει διαφορετικές αποδοχές. Το πρώτο, το οποίο μπορεί να προσκολληθεί σε αυτό, είναι αυτό της πολιτικής, η οποία ορίζεται ως το συνεκτικό σύστημα αναπαραστάσεων, αξιών, μύθων που κατασκευάζονται από μια συνεπή ομάδα κοινωνίας, με τέτοιο τρόπο ώστε να διατηρεί την πρόσφυση σε όλα τα μέλη της κοινωνίας. Αυτά είναι τα μεγάλα δόγματα, οι κομμουνιστές, οι φιλελεύθεροι, οι σοσιαλδημοκράτες, οι σοσιαλιστές κ.λπ. Πέρα από αυτό, η ιδεολογία μπορεί να έχει ακόμη ευρύτερο νόημα και, σε αυτό το πλαίσιο, θα την χρησιμοποιήσουμε. Η ιδεολογία αναφέρεται σε αξιολογήσεις, οι οποίες καθιστούν τους κοινωνικούς παράγοντες βασικά αντικείμενα του περιβάλλοντός τους, δηλαδή την εργασία, την ιεραρχία, τους μετανάστες κ.λπ. Σε αυτά τα αντικείμενα της «περιβάλλουσας αξίας», κάθε άτομο μπορεί να αποδώσει γνώση, πεποιθήσεις, έργα εικονικών ενεργειών, γενικές αξίες με τέτοιο τρόπο, που μπορεί κανείς να πει, ότι δίνει ένα περισσότερο ή λιγότερο ιδεολογικό σύμπλεγμα. Λιγότερο συνεκτικό, περισσότερο ή λιγότερο δομημένο, και, ως εκ τούτου, μπορεί να οδηγηθούμε να συσχετιστούμε με αυτό που οι ψυχολόγοι και κοινωνιολόγοι αποκαλούν στάσεις. (Beavois, 1981).

4.7 Η κοινωνική ταυτότητα των νέων

Στην εποχή μας κρίνεται αρκετά δύσκολο να δομηθεί η κοινωνική ταυτότητα. Η απόκτηση κοινωνικής ταυτότητας ξεκινά από τη διαδικασία της κοινωνικής ανάπτυξης όπου εισάγει τα παιδιά στην ευρύτερη κοινωνική κοινότητα και την κοινωνικοποίηση, που αποτελεί πλευρά της κοινωνικής ανάπτυξης, εστιάζεται κυρίως στον καθορισμό του ατόμου από την ομάδα στο πλαίσιο της οποίας το άτομο αποκτά τις κοινωνικές του ταυτότητες. Η κοινωνική ταυτότητα, είναι το προϊόν μιας διαδικασίας που περιλαμβάνει τις αμοιβαίες ταυτοποιήσεις της παιδικής ηλικίας και τη μετατροπή τους, σε μια συγκεκριμένη ενότητα, πιο συνεκτική, η οποία εξαρτάται από τη διαδικασία με την οποία μια κοινωνία προσδιορίζει το νεαρό άτομο, μέσα του ως έχει. Υπάρχουν δύο προσεγγίσεις, για το σχηματισμό της αίσθησης της ταυτότητας: Η πρώτη που ονομάζεται «διαχρονική», δίνει έμφαση στα στάδια του σχηματισμού ταυτότητας, κατά την παιδική ηλικία, στον έφηβο και στο παιδί. Ο ενήλικας, δηλαδή, ενδιαφέρεται για μια κοινωνική ταυτότητα ως προϊόν διαδοχικών κοινωνικοποιήσεων. Η δεύτερη προσέγγιση, που ονομάζεται «συγχρονική», και, η οποία θα μπορούσε να συσχετιστεί με την πρώτη, εντοπίζει την αναζήτηση του αισθήματος της ταυτότητας, σε ένα πλαίσιο μελέτης της γνωστικής εκτίμησης, από ένα θέμα του κόσμου, που περιβάλλει τον εαυτό του και τους άλλους. (Camilleri, 1980).

Έτσι, ο Festinger και ο Tajfel, υπογράμμισαν τους τρόπους με τους οποίους, χτίζεται, την προσωπική ταυτότητα που εκφράζεται, όσον αφορά την αντίληψη του Εαυτού. Ο Festinger, δίνει έμφαση στη σύγκριση του θέματος με τους άλλους, αναζητώντας τις διαφορές και, τις ομοιότητες, να τοποθετηθεί στο κοινωνικό περιβάλλον και, τονίζει ο Tajfel, το γεγονός ότι το θέμα με τη διαδικασία της κοινωνικής κατηγοριοποίησης και, την επίδραση άλλων, επιδιώκει να ομαδοποιήσει τα αντικείμενα που παρατηρήθηκαν σε διαφορετικές κατηγορίες. Πράγματι, ο τρόπος με τον οποίο ένα άτομο κατανοεί νοητικά τον εαυτό του, εφαρμόζει τη διαδικασία της ίδιας της φύσης, όπως εκείνη που διέπει οποιαδήποτε γνωστική αντίληψη, με τέτοιο τρόπο, που όταν κάποιος αναφέρεται στην εικόνα του Εαυτού, υποθέτει ότι το άτομο μπορεί να συλλάβει του εαυτού του, ως ένα συγκεκριμένο αντικείμενο σε αντίθεση με οποιοδήποτε άλλο αντικείμενο, στηριζόμενος στη σύγκριση, η οποία επιτρέπει την κατηγοριοποίηση, και ως εκ τούτου την αναγνώριση μεταξύ άλλων. Αλλά επίσης, το συναίσθημα της ταυτότητας του εαυτού του στο χρόνο, δηλαδή, ότι η εικόνα του εαυτού έχει μια ενότητα, και, μια μονιμότητα. (Godol, 1980).

Μια θεωρία που έχει αναπτυχθεί από τον Erikson (1968), (Lehalle & Mellier, 2009), αναφέρει την ταυτοτική εξέλιξη ως μια κατασκευή χαρακτηριστική της εφηβείας. Κατά μια έννοια, ο έφηβος καταλήγει να κάνει προσωπικές επιλογές σε πολλούς τομείς, όπως η θρησκεία, η ιδεολογία, η σεξουαλικότητα κλπ., που έχουν μακροπρόθεσμα αντίκτυπο.

Επιπλέον, τα παιδιά κάποια στιγμή στη ζωή τους θα προσπαθήσουν να μοιάσουν, να νιώσουν και να ενεργήσουν όμοια με τους σημαντικούς ανθρώπους του κοινωνικού τους περίγυρου, κάτι το οποίο ονομάζεται ταύτιση και αποτελεί μια ψυχολογική διεργασία. Η ταύτιση, ωστόσο, αναγνωρίζεται ως μια διαδικασία, για την οποία οι ψυχολόγοι διαφωνούν σχετικά με τους μηχανισμούς με τους οποίους επιτυγχάνεται. Κατά κανόνα, προτείνονται οι τέσσερις σημαντικότεροι μηχανισμοί ταύτισης οι οποίοι εμπεριέχουν: την διαφοροποίηση, τον προσεταιρισμό, την μίμηση και κοινωνική μάθηση και τέλος, τον σχηματισμό των γνωστικών σχημάτων. Αναφορικά, η ανάπτυξη της ταύτισης μπορεί να ερευνηθεί σχεδόν με όλες τις κοινωνικές κατηγορίες όπως είναι η οικογένεια, η θρησκευτική ομάδα, η εθνικότητα ή η παρέα της γειτονιάς. (Cole & Cole, 2001). «Η κοινωνική ταυτότητα διαμορφώνεται από τις κοινωνικές κατηγορίες- ομάδες, δίνοντας έναν ορισμό και αξιολόγηση του τι είναι κάποιος και τι αυτό συνεπάγεται». (Hogg & Vaughan, 2010).

4.7.1. Θεωρία και τύποι της κοινωνικής ταυτότητας

Επιπτώσεις δημιουργούνται από την κοινωνική κατηγοριοποίηση στις διομαδικές σχέσεις, η οποία χρησιμοποιείται όχι μόνο για να κατατάξουμε τους άλλους σε ομάδες, αλλά και για να εξηγήσουμε το ποιο είμαστε, δηλαδή να δηλώσουμε την ταυτότητά μας. Σε μια εκδοχή της θεωρίας της κοινωνικής ταυτότητας των Tajfel και Turner (1979), η κοινωνική ταυτότητα διαμορφώνεται ανάμεσα σε εκείνες τις όψεις της αυτοεικόνας ενός ατόμου που προέρχονται από τις κοινωνικές κατηγορίες,, στις οποίες το άτομο πιστεύει ότι ανήκει. Τα άτομα επιζητούν να αποκτήσουν ή να εξακολουθήσουν να έχουν μια θετική κοινωνική ταυτότητα, γιατί αυτό τα βοηθά να εξυψώσουν ή να διατηρήσουν την αυτοεκτίμησή τους. Η κοινωνική ταυτότητα ενισχύεται σε σημαντικό βαθμό στις συγκρίσεις που μπορούν να γίνουν μεταξύ της ομάδας στην οποία ανήκει το άτομο (ενδοομάδα) και των άλλων σχετικών ομάδων στις οποίες δεν ανήκει το άτομο (εξωομάδες). Συγκεκριμένα, η κοινωνική ταυτότητα είναι πιθανόν να είναι θετική ή αρνητική ανάλογα με το αποτέλεσμα της σύγκρισης μεταξύ ενδοομάδας και εξωομάδας. Εάν η κοινωνική ταυτότητα ενός ατόμου δεν είναι ικανοποιητική, είτε θα εγκαταλείψει την ομάδα στην οποία ανήκει και θα βρει μια νέα ομάδα που θα του δώσει μια θετική κοινωνική ταυτότητα είτε θα προσπαθήσει να δώσει στην τρέχουσα ομάδα του μια θετική διάκριση σε σχέση με την εξωομάδα. (Camilleri, 1990).

Η έννοια της ταυτότητας στο πλαίσιο της ψυχολογίας ορίστηκε από τον Erikson (1946, 1950) περίπου εβδομήντα χρόνια πριν. Το θεμελιώδες ερώτημα του «Ποιος είμαι;», διατυπώνεται από την ταυτότητα του ατόμου. Κατά κύριο λόγο, η απάντηση σε αυτή την ερώτηση συνίσταται στην επίτευξη μιας καινούριας ένωσης μεταξύ των στοιχείων του παρελθόντος

του ατόμου και των προσδοκιών του για το μέλλον του παρέχοντας την πηγή για μια θεμελιώδη αίσθηση ομοιομορφίας και συνέχειας. Για να απαντήσουμε στο ερώτημα της ταυτότητας, πρέπει πρώτα να εκτιμήσουμε τον εαυτό του ατόμου και να κατανοήσουμε τον πολιτισμό του, ιδιαίτερα τις ιδεολογικές του πεποιθήσεις και τις προσδοκίες που έχει η κοινωνία για το άτομο, αμφισβητώντας, ταυτόχρονα, την εγκυρότητα τόσο του πολιτισμού όσο και της κοινωνίας και την καταλληλότητα των αντιλήψεων και των προσδοκιών των άλλων. Η συγκεκριμένη διαδικασία ενσωμάτωσης και αμφισβήτησης συνιστάται να πραγματοποιείται γύρω από ορισμένες θεμελιώδεις περιοχές, όπως η μελλοντική απασχόληση και θα πρέπει να οδηγήσει σε μια ευέλικτη αλλά συνάμα διαρκή δέσμευση σε αυτούς τους τομείς. Αυτό γίνεται ώστε να εγγυάται, από μια αντικειμενική προοπτική, την παραγωγική ενσωμάτωση του ατόμου στην κοινωνία και, από μια υποκειμενική προοπτική, μια αίσθηση βασικής πίστης και αφοσίωσης, καθώς και τα βαθιά, υποσυνείδητα συναισθήματα του ανήκω και της ευημερίας, της αυτοεκτίμησης και της σκοπιμότητας. (Blasi, 1988).

Επομένως, για την κατανόηση της ψυχολογικής ταυτότητας, η βασική πρόταση αναφέρεται στο οτιδήποτε μπορεί να θέλει κανείς να πει για την ταυτότητα χρειάζεται να συνδέεται με τον υποκειμενικό πυρήνα του, βιώνοντας τον εαυτό ως μέσο αλλά και ως ατομική ενιαία οντότητα, δηλαδή βλέποντας τον εαυτό ως υποκείμενο. Τα εφηβικά χρόνια ορίζονται ως η ευαίσθητη περίοδος για την ανάπτυξη της ταυτότητας. (Blasi, 1988). Οι Tajfel και Turner (1979), αναφέρουν πως η κοινωνική ταυτότητα εμπεριέχει εκείνες τις όψεις της αυτοεικόνας ενός ατόμου που προέρχονται από τις κοινωνικές κατηγορίες ή ομάδες στις οποίες θεωρεί το άτομο ότι ανήκει. Η θεωρία στηρίζεται σε τρεις βασικές αρχές: Αρχικά, τα άτομα επιδιώκουν να αποκτήσουν και να διατηρήσουν μια θετική κοινωνική ταυτότητα η οποία συμβάλλει θετικά στην αυτοεκτίμησή τους. Δεύτερον, η κοινωνική ταυτότητα βασίζεται σε συγκρίσεις που γίνονται μεταξύ στην ομάδα που ανήκει κάποιος και σε άλλες ομάδες. Το αποτέλεσμα της σύγκρισης καθορίζει εάν η ταυτότητα είναι θετική ή όχι. Η εύνοια των μελών της ομάδας θεωρείται ως μια διαδικασία μέσω της οποίας επιτυγχάνεται η ανάδειξη της κοινωνικής του ταυτότητας. Και τέλος, τα μέλη της ομάδας που βιώνουν αρνητική ταυτότητα είτε θα επιδιώξουν να φύγουν από την ομάδα αν αυτό δεν είναι δυνατό, τότε διαφορετικά θα αναζητήσουν αλλιώς την θετική διάκριση. (Tajfel & Turner, 1979).

Εν κατακλείδι, ο τρόπος που το άτομο αποκαθιστά μια αρνητική κοινωνική ταυτότητα εξαρτάται από την αντίληψη του κοινωνικού κλίματος. Αναφορικά, σημαντικές είναι οι τρεις διαστάσεις του κοινωνικού κλίματος, όπου τα όρια μεταξύ των ομάδων εμφανίζονται είτε να είναι διαπερατά είτε όχι. Στην πρώτη περίπτωση, το άτομο που συγχρόνως δεν αναγνωρίζει τον ισχυρό δεσμό του με την ομάδα του, μπορεί να αλλάξει ομάδα. Στην δεύτερη περίπτωση, που αναγνωρίζεται ο ισχυρός δεσμός και η μη διαπερατότητα, συμπεραίνουμε

πως είναι πιθανότερο να επιλεγούν συλλογικές στρατηγικές, είτε γνωστικές (προσπάθεια βελτίωσης της θέσης της ομάδας σε γνωστικό επίπεδο με την εφεύρεση ενός εναλλακτικού κριτηρίου κοινωνικής σύγκρισης) είτε συμπεριφορικές (κοινωνικός ανταγωνισμός και συγκρούσεις). Η διαπερατότητα των ορίων ανάμεσα σε ομάδες, η σταθερότητα της θέσης της ομάδας που ανήκει κάποιος και η νομιμότητα του συστήματος που τοποθετεί την ομάδα κάποιου σε κατώτερη θέση από άλλες ομάδες καθορίζουν την διαχείριση της κοινωνικής ταυτότητας. Αυτό εξαρτάται και από το πόσο σταθερή θεωρείται η θέση της ομάδας και πόσο νόμιμο είναι το σύστημα ή η διαδικασία που η ομάδα βρέθηκε σε χαμηλή θέση. Παρακάτω παρατίθεται η ταξινόμηση που συνιστάται από τους Blanz, Mummendey, Mielke και Klink (1998). Υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες στρατηγικών. Οι ατομικές/συμπεριφορικές, οι οποίες αφορούν την ατομική κινητικότητα αναφέρονται στο πώς τα άτομα προσπαθούν να μοιάζουν με άλλα μέλη της ομάδας τους. Έπειτα αναφέρονται οι ατομικές/γνωστικές, στις οποίες υπάγεται η εξατομίκευση, δηλαδή μία προσπάθεια διαχωρισμού από τα μέλη της ομάδας που ανήκει κάποιος. Επιπλέον η τρίτη κατηγορία εξειδικεύεται στις συλλογικές/συμπεριφορικές στρατηγικές, στην οποία περιλαμβάνεται ο κοινωνικός ανταγωνισμός και ο ρεαλιστικός ανταγωνισμός. Η τέταρτη και τελευταία κατηγορία κάνει λόγο με συλλογικές/γνωστικές στρατηγικές που σχετίζονται με την επαναξιολόγηση της διάστασης της σύγκρισης, δηλαδή τη μείωση της τιμής του κριτηρίου σύγκρισης, μια νέα διάσταση σύγκρισης, μια νέα ομάδα σύγκρισης, μια ανασυγκρότηση σε χαμηλότερο επίπεδο, όπως ο διαχωρισμός της ομάδας σε υποομάδες, χρονική σύγκριση και σύγκριση με σταθερές (αξίες, νόρμες). (Blanz et al, 1998).

Έχοντας ολοκληρώσει την ενότητα με τους νέους καταλήγουμε στην σημαντικότητα που υπάρχει ανάμεσα στις στάσεις, αξίες και πεποιθήσεις των νέων και των τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν δεδομένα και καταστάσεις.

Β' ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Μετά την παρουσία των όρων COVID-19, στάσεις, αντιλήψεις και νέοι σειρά έχει η ανάλυση του ερευνητικού μέρους. Στο σημείο αυτό θα αναλυθούν ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας μας. Θα παρατεθούν τα ερευνητικά ερωτήματα πάνω στα οποία στηρίχθηκε η έρευνα καθώς και η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την επίτευξη της. Γίνεται ακόμα αναφορά σε δυσκολίες, περιορισμούς και ηθικά διλήμματα που υπήρξαν κατά την διεξαγωγή της έρευνας. Τέλος παρουσιάζεται το χρονοδιάγραμμα που υπήρξε για την πραγματοποίηση της.

Σκοπός της μελέτης είναι να διερευνηθούν οι στάσεις - αντιλήψεις των νέων για τον Covid-19 στην Κρήτη. Επιπλέον στόχος είναι και η αναγνώριση θετικών και αρνητικών προσήμων στην παρούσα κατάσταση. Με τον όρο αντίληψη εννοούμε τη «νοητική λειτουργία με την οποία τα δεδομένα των αισθήσεων οργανώνονται σε ενότητες με νόημα και ερμηνεύονται με βάση τις προηγούμενες εμπειρίες του ατόμου». (Χουντουμάδη & Πατεράκη, 1997). Η κοινωνική συμπεριφορά ενός ατόμου συνδέεται θεμελιωδώς με το σύστημα αξιών του. (Moggadham, 1990). (Olson & Zana, 1993). Στη συνέχεια, οι αξίες στις οποίες πιστεύουν οι νέοι καθοδηγούν τα σχέδια της ζωής τους. (Μανζο, 1998).

Οι νέοι αποτελούν μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα σε κάθε κοινωνία και διαμορφώνουν την κοινωνική ταυτότητα τους μέσω των αξιών τους απέναντι στην εργασία, στο μέλλον τους και την κοινωνία. Σε ψυχολογικό επίπεδο, η εφηβεία χαρακτηρίζεται από μια προτίμηση για παραβάσεις, λαμβάνοντας τους μέγιστους κινδύνους στο πλαίσιο μιας κρίσης ταυτότητας. (Erikson, 1968). Ωστόσο, μια σειρά ερευνών που διεξήχθησαν στη Γαλλία και στην Ευρώπη μεταξύ του 1999 και του 2000 (Bréchon, 2000), (MilanGame, 2000) οδήγησαν στη σχετικοποίηση επίσης του χάσματος μεταξύ νέων / ενηλίκων. Δείχνουν την ύπαρξη θεμελιωδών διαγενεακών αξιών, μερικές από τις οποίες αναφέρονται σε παραδοσιακές οικογενειακές και θρησκευτικές αξίες, ακόμη και αν αξίες που θεωρούνται σύγχρονες όπως η αυτονομία και η ελευθερία είναι πιο έντονες στους νέους παρά στους ενήλικες.

Σκοπός είναι να διερευνηθούν αυτές οι αξίες τους και πώς μπορούν να επηρεάσουν τις γνώσεις τους, τις στάσεις και αντιλήψεις τους απέναντι στην πανδημία και την κατάσταση το εγκλεισμού.

Σύμφωνα με την θεωρία τη ισορροπίας του Heider (1958) και την θεωρία της γνωστικής ασυμφωνίας του Festinger (1957) τα άτομα αναζητούν μία κατάσταση γνωστικής ισορροπίας ή συνέπειας μεταξύ των στάσεων –αντιλήψεων τους. Κατά συνέπεια υποθέτουμε ότι οι νέοι της έρευνας μας θα διαφοροποιούνται στις γνώσεις τους και στις στάσεις τους απέναντι στην εργασία, το μέλλον τους και την κοινωνία εν καιρώ πανδημίας ανάλογα με τις αξίες τους και την κατεύθυνση των σπουδών τους. Σύμφωνα με το μορφωτικό επίπεδο, την ηλικία κ.α. θα διερευνηθούν οι επιδράσεις επίσης στις αντιλήψεις των νέων φοιτητών που θα συμμετάσχουν στην έρευνα.

5.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Πώς θα επηρεάσουν οι αντικειμενικές – γενικές μεταβλητές όπως το φύλο, η ηλικία, το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (το επάγγελμα του πατέρα και της μητέρας) η εργασιακή κατάσταση (πλήρης ή μερική απασχόληση των φοιτητών) και η κατεύθυνση σπουδών όπως η θεωρητική ή η θετική –τεχνολογική, τις στάσεις των νέων απέναντι στον Covid – 19.

- Πώς θα επηρεάσουν οι αξίες των νέων τις στάσεις τους απέναντι στον Covid 19;
- Ποιες είναι οι αξίες των νέων κατά την διάρκεια της καινούριας πραγματικότητας του εγκλεισμού και των καινούργιων συνθηκών;
- Ποιες είναι οι στάσεις τους απέναντι στην εργασία , την κοινωνία εν γένει και το μέλλον τους;
- Ποιες είναι οι γνώσεις τους απέναντι στην πανδημία σε σχέση με τις αξίες τους;

5.3 Μεθοδολογία της έρευνας

5.3.1. Δειγματοληψία της έρευνας

Θα χρησιμοποιηθεί η **βολική δειγματοληψία** από τον πληθυσμό των νέων, κατά την οποία επιλέγονται άτομα που ο ερευνητής μπορεί να προσεγγίσει άμεσα, βρίσκονται διαθέσιμα και αυτά από τη μεριά τους έχουν προθυμία να συμμετάσχουν δίχως να ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένα κριτήρια. Το δείγμα σε αυτή την περίπτωση δεν είναι τυχαίο και δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού, με απόρροια τα αποτελέσματα της έρευνας να μην μπορούν να γενικευτούν. (Cohen et al., 2012). (Creswell, 2011). (Παπαναστασίου & Παπαναστασίου, 2016).

Το ερωτηματολόγιο που θα κατασκευαστεί για την έρευνα θα δοθεί με τυχαίο τρόπο σε δείγμα 150 φοιτητών και των δυο φύλων (κατόπιν συνεννόησης με καθηγητές τμημάτων) εξ αποστάσεως, (λόγω των ειδικών συνθηκών της πανδημίας), που φοιτούν σε τμήματα θεωρητικής κατεύθυνσης του ΕΛΜΕΠΑ του τμήματος κοινωνικής εργασίας ως επι των πλείστων στο Ηράκλειο. Θα δοθούν 38 ερωτηματολόγια σε φοιτητές –τριες που θα επιλεγούν με τυχαίο τρόπο από το α έτος του τμήματος κοινωνικής εργασίας, επίσης με τον ίδιο τρόπο 38 ερωτηματολόγια σε φοιτητές από το β έτος, 38 ερωτηματολόγια σε φοιτητές από το γ έτος και 38 ερωτηματολόγια σε φοιτητές από το δ έτος.

Συγχρόνως θα δοθεί και σε δείγμα 150 φοιτητών και των δυο φύλων με τυχαίο τρόπο (κατόπιν συνεννόησης με καθηγητές τμημάτων) εξ αποστάσεως που φοιτούν σε τμήματα θετικής ή και τεχνολογικής κατεύθυνσης του ΕΛΜΕΠΑ ή και του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ηράκλειο. Θα δοθούν 38 ερωτηματολόγια σε φοιτητές –τριες που θα επιλεγούν με τυχαίο τρόπο από το α έτος του τμήματος Διοίκησης-Οικονομίας του ΕΛΜΕΠΑ ή σχολών θετικής κατεύθυνσης του Πανεπιστημίου Κρήτης, επίσης με τον ίδιο τρόπο 38 ερωτηματολόγια σε φοιτητές από το β έτος, 38 ερωτηματολόγια σε φοιτητές από το γ έτος και 38 ερωτηματολόγια σε φοιτητές από το δ έτος.

Το ερωτηματολόγιο θα διανεμηθεί πιλοτικά σε 20 φοιτητές-τριες (10 σε φοιτητές θεωρητικής κατεύθυνσης -του τμήματος κοινωνικής εργασίας σε έτος που θα επιλεγεί τυχαία μέσω κλήρωσης και 10 σε φοιτητές/τριες θετικής κατεύθυνσης- του τμήματος Διοίκησης - το έτος θα επιλεγεί τυχαία μέσω κλήρωσης) προκειμένου να μελετηθεί η ανταπόκριση των συμμετεχόντων στις ερωτήσεις και να γίνουν οι τυχόν τροποποιήσεις.

5.3.2. Πεδίο έρευνας

Το πεδίο έρευνας βασίζεται πάνω στην εμπειρική ποσοτική έρευνα. Η έρευνα αυτή είναι μια μορφή πρωτογενούς έρευνας και προσέγγισης της γνώσης μέσω της άμεσης ή έμμεσης παρατήρησης ενός φαινομένου. Βασίζεται σε παρατηρήσεις και μετρήσεις, οι οποίες αναλύονται είτε ποσοτικά, είτε ποιοτικά. Η ποσοτική έρευνα αναφέρεται στη συστηματική διερεύνηση φαινομένων, μέσω στατιστικών και μαθηματικών δοκιμασιών. (Ένωση Νοσηλευτών Ελλάδας, 2017).

5.3.3. Επιλογή δείγματος

Το δείγμα που θα επιλέξουμε θα αποτελείται από άτομα ηλικίας 18 έως 30 ετών φοιτητές/τριες των πανεπιστημίων της Κρήτης περίπου 304, 152 φοιτητών–τριών θεωρητικής κατεύθυνσης και 152 φοιτητών -τριων θετικής τεχνολογικής κατεύθυνσης.

5.3.4. Ερευνητικό εργαλείο – Τεχνικές συλλογής δεδομένων

Η μέθοδος συλλογής δεδομένων που θα χρησιμοποιηθεί στην παρούσα μελέτη είναι η προσωπική συνέντευξη εξ αποστάσεως με ερωτηματολόγιο κλειστών ερωτήσεων το οποίο θα κατασκευαστεί

5.3.5. Μεθοδολογία ανάλυσης των δεδομένων

Θα χρησιμοποιηθεί το ερωτηματολόγιο ως μέθοδος συλλογής δεδομένων. Για την ποσοτική ανάλυση θα χρησιμοποιηθεί η στατιστική ανάλυση. Θα χρησιμοποιήσουμε το στατιστικό πρόγραμμα SPSS (Statistic Package for Social Sciences). Θα χρησιμοποιηθεί η ανάλυση χ² για να μελετήσουμε την κύρια επίδραση των ανεξάρτητων μεταβλητών στις στάσεις των νέων και την αλληλεπίδραση τους στις στάσεις των νέων.

Ανεξάρτητες μεταβλητές :

Στην παρούσα μελέτη θα συμπεριληφθούν οι εξής δημογραφικές- αντικειμενικές μεταβλητές:

A) Αρχικά, ο προσδιορισμός του φύλου, της ηλικίας, του κοινωνικό - οικονομικού επιπέδου, και της κατεύθυνσης σπουδών θα είναι οι ερωτήσεις στην πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου.

B) Οι αξίες των νέων φοιτητών στην τέταρτη ενότητα (Σύστημα Αξιών των Νέων) του ερωτηματολογίου.

Εξαρτημένες μεταβλητές:

Οι στάσεις και γνώσεις απέναντι στην πανδημία θα προσδιοριστούν με τις εξής ενότητες ερωτήσεων :

A) Το επίπεδο των γνώσεων για τον Covid-19, αν είναι πρόθυμοι να κάνουν το εμβόλιο, πόσο ικανοποιητική είναι η διαχείριση της κατάστασης από τους υγειονομικούς φορείς στην δεύτερη ενότητα .

B) Οι στάσεις των νέων απέναντι στην εργασία, το μέλλον τους , την κοινωνία και την πολιτική ηγεσία εν μέσω της πανδημίας στην τρίτη ενότητα.

Για την μέτρηση των στάσεων θα χρησιμοποιηθεί ονοματική κλίμακα με τέσσερις ή πέντε τιμές.

5.4 Εκτίμηση δυσκολιών κατά τη διεξαγωγή της έρευνας – Ενέργειες για άρση των δυσκολιών

Όπως και στις περισσότερες έρευνες έτσι και σε αυτή την έρευνα υπήρξαν δυσλειτουργίες. Αρχικά, μία σημαντική δυσκολία που προέκυψε κατά την διενέργεια της έρευνας μας, ήταν η αδυναμία στην προσέγγιση των νέων με φυσικό τρόπο λόγω της παρούσας κατάστασης, πανδημίας Covid-19, καθώς οι σχολές και τα αντίστοιχα τμήματα τους ήταν σε εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Επιπλέον, μια ακόμη δυσκολία αφορούσε την άρνηση των ατόμων να συμμετέχουν στην παρούσα μελέτη ή την δυσπιστία κάποιων καθηγητών να προωθήσουν το ερωτηματολόγιο σε φοιτητές τους μέσα από τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες τηλεκαπαίδευσης π.χ. eclass, φοβούμενοι την προστασία των προσωπικών δεδομένων τους.

Για την αντιμετώπιση αυτών των δυσκολιών χρησιμοποιήθηκαν, η ηλεκτρονική πλατφόρμα της σχολής eclass, μέσω της οποίας μπορέσαμε να στείλουμε με ασφάλεια και εγκυρότητα το ερωτηματολόγιο σε ηλεκτρονική μορφή σε συμφοιτητές/τριες μέσα από κοινά μας μαθήματα. Στην συνέχεια στείλαμε επεξηγηματικά email σε καθηγητές με όλα τα διαπιστευτήρια που μπορούσαμε να έχουμε ώστε να αποδείξουμε την εγκυρότητα της έρευνας μας καθώς και των σκοπών της ζητώντας τους να προωθήσουν το ερωτηματολόγιο μας στα ανάλογα τμήματα τους. Τέλος μετά την λήξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και την έναρξη των δια ζώσης μαθημάτων υπήρξε και φυσική προσέγγιση φοιτητών στα αντίστοιχα τμήματα των σχολών που αποτελούσαν δείγμα για την έρευνας μας, έτσι ώστε να συμπληρωθεί το απαραίτητο σύνολο των νέων.

5.5 Περιορισμοί της έρευνας

Λόγω των ειδικών συνθηκών στο παρόν χρονικό διάστημα της ολοκλήρωσης της έρευνας οι περιορισμοί που υπήρχαν ήταν κυρίως στο βαθμό αξιοπιστίας των απαντήσεων που δεχόμασταν καθώς δεν ήταν δια ζώσης η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων.

Ένας ακόμη περιορισμός της έρευνας ήταν η μέθοδος δειγματοληψίας που πραγματοποιήθηκε με βολική δειγματοληψία, όπου τα υποκείμενα του δείγματος επιλέγονταν ανάλογα με το αν υπάρχει πρόσβαση σε αυτά. Ο λόγος επιλογής της συγκεκριμένης μεθόδου ήταν η απροθυμία συμμετοχής στην έρευνα οπότε έπρεπε να αρκεστούμε σε όσους ήταν διαθέσιμοι.

5.6 Ηθικά διλήμματα

Όπως αναφέρεται στο βιβλίο της Θ. Καλλινικάκη (2010) «Η έννοια της «ηθικής» στην έρευνα αναφέρεται σε ένα σύστημα κανόνων συμπεριφοράς, που περιλαμβάνει την ορθότητα, την καταλληλότητα και την επάρκεια αρτιότητα ιδιότητες που πρέπει να χαρακτηρίζουν τις πράξεις και τις ενέργειες του ερευνητή. Σε αυτές θα πρέπει να προστεθεί και εγγενής καλοσύνη του ερευνητή, η οποία αναμένεται να εμπνέει τις πεποιθήσεις και τους στόχους του. Στη βάση των κανόνων της ηθικής διαμορφώνεται η δεοντολογία ρυθμίζοντας την ηθική διάσταση, «το δέον», εν προκειμένω τους ενδεδειγμένους τρόπους και τις επιτρεπόμενες μεθόδους άσκησης του έργου του ερευνητή. Η δέσμευση στην άρτια από δεοντολογικής απόψεως διεξαγωγή της έρευνας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τους μελετητές που μελετούν ανθρώπινες υπάρξεις, οι οποίες βρίσκονται σε θέσεις κατώτερες ή εξάρτησης».

Ως ηθικό ζήτημα είναι η τήρηση του απορρήτου. Οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν εξ αρχής για την ανώνυμη συμμετοχή τους και την ασφάλεια των όσων συμπληρώνουν ανώνυμα. Επίσης είχαν την ενημέρωση πως τα ερευνητικά στοιχεία που θα αντλήσουμε από τα ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν, θα χρησιμοποιηθούν μονάχα για τον σκοπό της έρευνας. Φυσικά δεν είναι υποχρεωμένο κανένα άτομο να συμμετέχει παρά μόνο αν το επιθυμεί το ίδιο. Για τους ανωτέρω λόγους έγινε αίτηση για άδεια από την επιτροπή δεοντολογίας του ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ.

5.7 Χρονοδιάγραμμα Εκπόνησης της Έρευνας

Πραγματοποίηση της μελέτης σε διάγραμμα GANTT.

	ΑΠΡ.	ΜΑΗΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕ.	ΔΕΚ.	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.
Έγκριση πρωτοκόλλου												
Ερωτηματολόγιο												
Μελέτη Βιβλιογραφίας												
Θεωρητικό Μέρος												
Ερευνητικό Μέρος												
Παρουσίαση Πτυχιακής												

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Στον πίνακα 1 καταγράφονται τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος που έλαβαν μέρος στην έρευνά μας. Το 62,46% των ερωτηθέντων ήταν γυναίκες και το υπόλοιπο 37,54% ήταν άνδρες. Ο μέσος όρος ηλικίας των συμμετεχόντων ήταν τα 22 έτη. Για τις ανάγκες της στατιστικής ανάλυσης ομαδοποιήσαμε την ηλικία σε δύο ηλικιακές ομάδες. Συγκεκριμένα το 65,4% των συμμετεχόντων ήταν ηλικίας από 18-24 έτη και το 34,6% ήταν 25-30 έτη. Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης το 7,3% είναι απόφοιτοι λυκείου και το 92,7% φοιτούν σε ανώτατες σπουδές. Και τέλος το 50% των ερωτηθέντων είχαν ακολουθήσει θεωρητική κατεύθυνση και αντίστοιχα το υπόλοιπο 50% θετική-τεχνολογική.

Πίνακας 1. Δημογραφικά Χαρακτηριστικά Δείγματος.

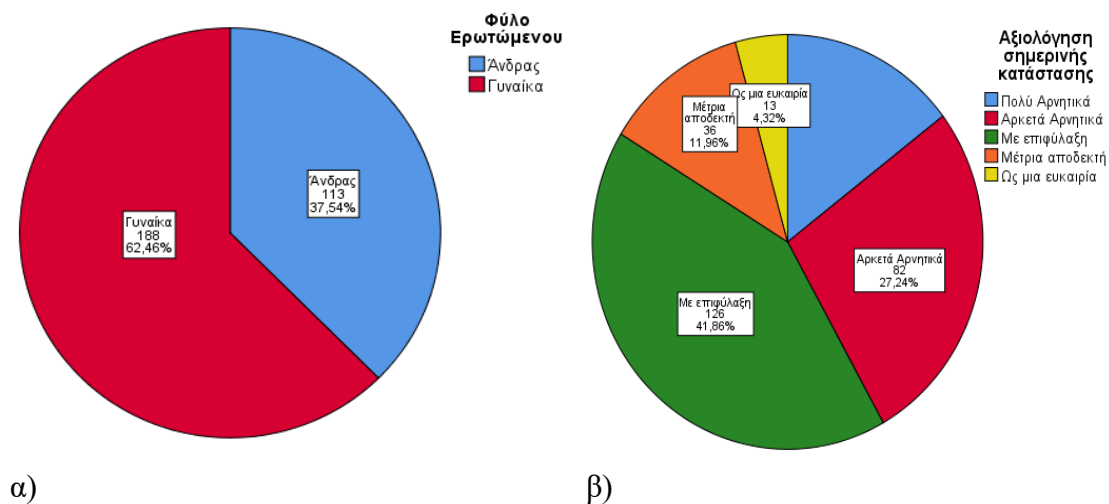
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	n (%)
ΦΥΛΟ	
Γυναίκες	188 (62,46%)
Άνδρες	113 (37,54%)
ΗΛΙΚΙΑ	
18-24	197 (65,4%)
25-30	104 (34,6%)
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	
Λύκειο	22 (7,3%)
Ανώτατες Σπουδές	279 (92,7%)
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ	
Θεωρητική	151 (50,2%)
Θετική-Τεχνολογική	150 (49,8%)

Στον πίνακα 2 και στα γραφήματα α) και β) παρουσιάζεται η επίδραση που μπορεί να ασκεί το φύλο στις στάσεις και στις αντιλήψεις που έχουν οι νέοι ως προς τον Covid – 19. Από τη συσχέτιση των απαντήσεων των υποκειμένων μεταξύ του φύλου (Α' ενότητα : Δημογραφικά στοιχεία) και την ερώτηση όπου αναφέρεται στην αξιολόγηση της σημερινής κατάστασης (Β' ενότητα, ερώτημα 5) προκύπτει $p=0,011$ οπότε και στατιστικώς σημαντική σχέση. Συγκεκριμένα, η απάντηση «με επιφύλαξη» ήταν αυτή που συγκέντρωσε το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων, όπου 43 άνδρες με ποσοστό 38,1% και 83 γυναίκες με ποσοστό 44,1%.

Πίνακας 2. Συσχέτιση φύλου – αξιολόγηση σημερινής κατάστασης.

Αξιολόγηση σημερινής κατάστασης							
		Πολύ Αρνητικά	Αρκετά Αρνητικά	Με επιφύλαξη	Μέτρια αποδεκτή	Ως μια ευκαιρία	Total
Φύλο Ερωτώμενου	Άνδρας	21 (18,6%)	39 (34,5%)	43 (38,1%)	6 (5,3%)	4 (3,5%)	113 (100,0%)
	Γυναίκα	23 (12,2%)	43 (22,9%)	83 (44,1%)	30 (16,0%)	9 (4,8%)	188 (100,0%)
Total		44 (14,6%)	82 (27,2%)	126 (41,9%)	36 (12,0%)	13 (4,3%)	301 (100,0%)

Γράφημα

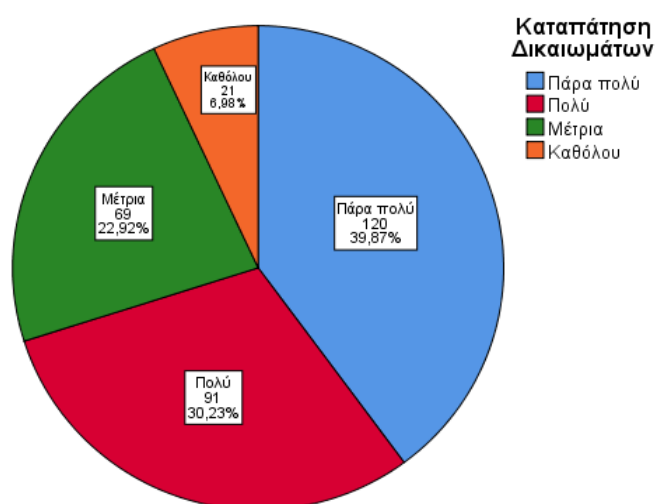

Στον πίνακα 3 και στο γράφημα γ) εξετάζεται η συσχέτιση του φύλου (Α' ενότητα : δημογραφικά στοιχεία) με την ερώτηση που αφορά την καταπάτηση δικαιωμάτων (Β' ενότητα : ερώτημα 10). Από τη συσχέτιση των απαντήσεων των ερωτηθέντων προκύπτει $p=0,000$ όποτε και στατιστικώς σημαντικό. Ειδικότερα, η απάντηση «πάρα πολύ» ήταν αυτή που συνέλλεξε το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων για τους άνδρες με 57,5%, ενώ η απάντηση «πολύ» συνέλλεξε το μεγαλύτερο ποσοστό για τις γυναίκες με 32,4%.

Πίνακας 3. Συσχέτιση φύλου – καταπάτηση δικαιωμάτων.

Καταπάτηση δικαιωμάτων						
		Πάρα πολύ	Πολύ	Μέτρια	Καθόλου	Total
Φύλο Ερωτώμενου	Άνδρας	65 (57,5%)	30 (26,5%)	11 (9,7%)	7 (6,2%)	113 (100,0%)
	Γυναίκα	55 (29,3%)	61 (32,4%)	58 (30,9%)	14 (7,4%)	188 (100,0%)
Total		120 (39,9%)	91 (30,2%)	69 (22,9%)	21 (7,0%)	301 (100,0%)

Γράφημα

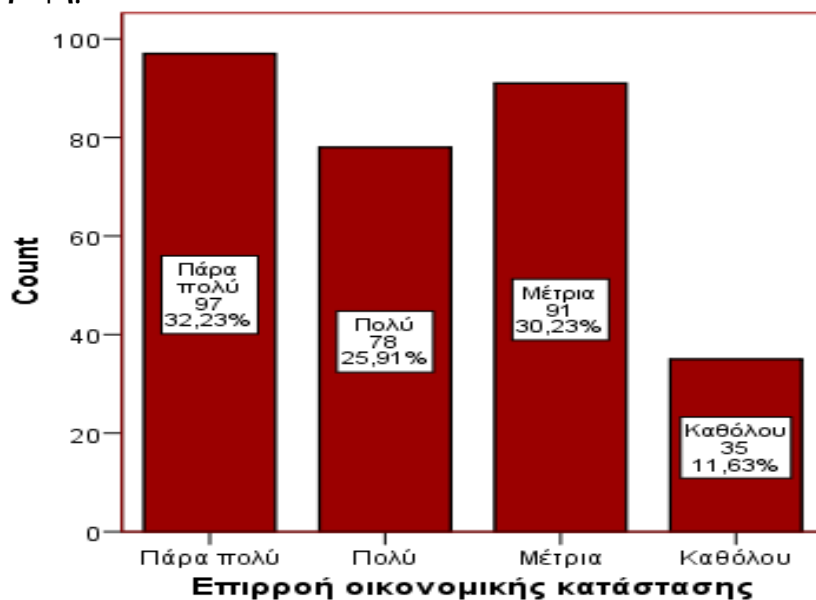
γ)

Στον πίνακα 4 και στο γράφημα δ) βλέπουμε τη σχέση του φύλου (Α' ενότητα : δημογραφικά στοιχεία) με αυτή της επιρροής της οικονομικής κατάστασης (Γ' ενότητα : ερώτημα 23). Από τη σύγκριση μεταξύ τους, έχουμε $p=0,000$ οπότε και πλήρη συσχέτιση των παραπάνω μεταβλητών. Από τα στατιστικά φαίνεται ότι η οικονομική κατάσταση των ανδρών επηρεάστηκε «πάρα πολύ» με ποσοστό 53,1% ενώ των γυναικών «μέτρια» με ποσοστό 39,9%.

Πίνακας 4. Συσχέτιση φύλου – επιρροή οικονομικής κατάστασης.

		Επιρροή οικονομικής κατάστασης				
		Πάρα πολύ	Πολύ	Μέτρια	Καθόλου	Total
Φύλο Ερωτώμενου	Άνδρας	60 (53,1%)	30 (26,5%)	16 (14,2%)	7 (6,2%)	113 (100,0%)
	Γυναίκα	37 (19,7%)	48 (25,5%)	75 (39,9%)	28 (14,9%)	188 (100,0%)
Total		97 (32,2%)	78 (25,9%)	91 (30,2%)	35 (11,6%)	301 (100,0%)

Γράφημα

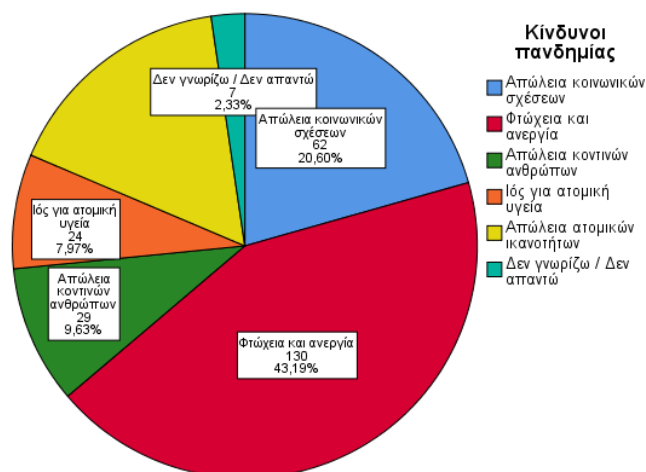
δ)

Στον πίνακα 5 και στο γράφημα ε) παρουσιάζεται η αλληλεπίδραση του φύλου (Α' ενότητα : δημογραφικά στοιχεία) με τους κινδύνους της πανδημίας (Γ' ενότητα : ερώτημα 30). Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων δημιουργείται μια στατιστικώς σημαντική συσχέτιση όπου $p=0,004$. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ανδρών (49,6%) επέλεξε την απάντηση «φτώχεια και ανεργία» ως το μεγαλύτερο κίνδυνο κατά την διάρκεια της πανδημίας, ενώ το 1,8% εμφάνισε άγνοια / αδυναμία απάντησης», όπου και η επιλογή με τις λιγότερες απαντήσεις. Αντίστοιχα στο γυναικείο πληθυσμό ο μεγαλύτερος κίνδυνος κατά την διάρκεια της πανδημίας ήταν εξίσου η «φτώχεια και ανεργία» με ποσοστό 39,4% και το μικρότερο ποσοστό (2,7%) επέλεξε «δεν γνωρίζω / δεν απαντώ».

Πίνακας 5. Συσχέτιση φύλου – κίνδυνοι πανδημίας.

Κίνδυνοι πανδημίας								
		Απώλεια κοινωνικών σχέσεων	Φτώχεια και ανεργία	Απώλεια κοντινών ανθρώπων	Covid-19 και ατομική υγεία	Απώλεια ατομικών ικανοτήτων	Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	Total
Φύλο Ερωτώμενου	Άνδρας	28 (24,8%)	56 (49,6%)	3 (2,7%)	4 (3,5%)	20 (17,7%)	2 (1,8%)	113 (100,0%)
	Γυναίκα	34 (18,1%)	74 (39,4%)	26 (13,8%)	20 (10,6%)	29 (15,4%)	5 (2,7%)	188 (100,0%)
Total		62 (20,6%)	130 (43,2%)	29 (9,6%)	24 (8,0%)	49 (16,3%)	7 (2,3%)	301 (100,0%)

Γράφημα

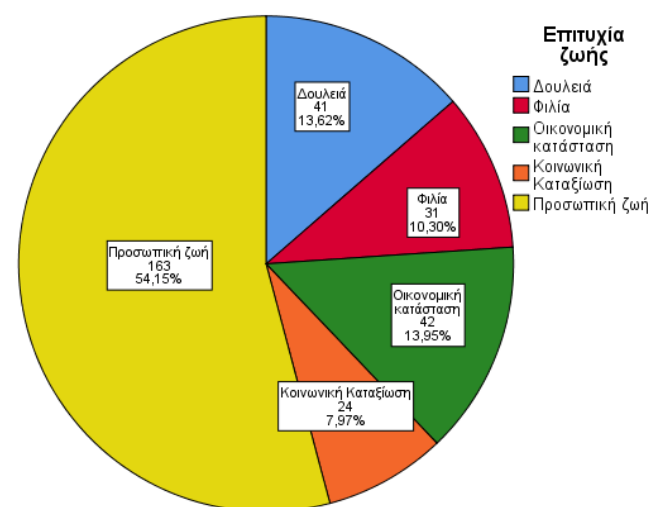
ε)

Στον πίνακα 6 και στο γράφημα στ) που ακολουθεί πραγματοποιείται σύγκριση του φύλου (Α' ενότητα : δημογραφικά στοιχεία) με την ερώτηση που αναφέρετε στον τρόπο με τον οποίο μπορεί να πετύχει κάποιος στην ζωή (Δ' ενότητα : ερώτημα 34). Από τα στατιστικά δεδομένα προκύπτει ότι $p=0,002$ οπότε και δημιουργείται πλήρης συσχέτιση. Και τα δυο φύλα όρισαν ως επικρατέστερη απάντηση πως το σημαντικότερο επίτευγμα στην ζωή είναι η επιτυχία στην «προσωπική ζωή». Το μεγαλύτερο ποσοστό που συγκεντρώθηκε ήταν από τις γυναίκες (60,1%) και για τους άνδρες 44,2%.

Πίνακας 6. Συσχέτιση φύλου – επιτυχία ζωής.

		Επιτυχία ζωής					
		Δουλειά	Φιλία	Οικονομική κατάσταση	Κοινωνική καταξίωση	Προσωπική ζωή	Total
Φύλο Ερωτώμενου	Ανδρας	20 (17,7%)	7 (6,2%)	24 (21,2%)	12 (10,6%)	50 (44,2%)	113 (100,0%)
	Γυναίκα	21 (11,2%)	24 (12,8%)	18 (9,6%)	12 (6,4%)	113 (60,1%)	188 (100,0%)
Total		41 (13,6%)	31 (10,3%)	42 (14,0%)	24 (8,0%)	163 (54,2%)	301 (100,0%)

Γράφημα

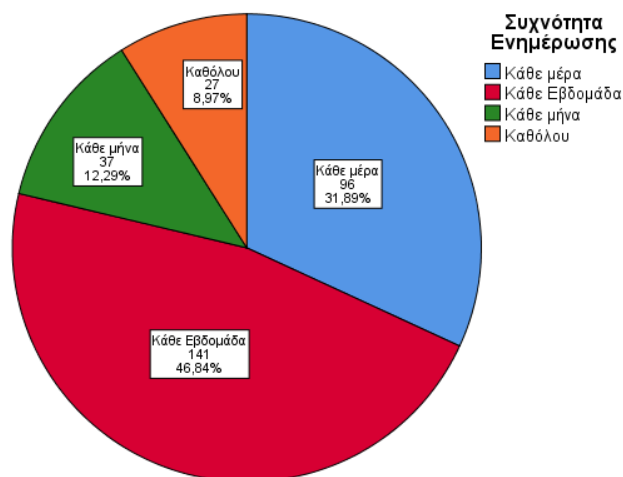
στ)

Στον πίνακα 7 και στο γράφημα ζ) καταγράφεται η σύγκριση της ερώτησης «ενεργός στην πολιτική» (Δ' ενότητα : ερώτημα 36) με την «συχνότητα ενημέρωσης» (Β' ενότητα : ερώτημα 12) . Βλέπουμε πως δημιουργήθηκε αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των δύο όπου $p=0.008$, οπότε και στατιστικώς σημαντική σχέση. Η απάντηση που συγκέντρωσε το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων όσον αφορά τη συχνότητα ενημέρωσης είναι «κάθε εβδομάδα» (56,4%), το οποίο έρχεται σε συνάρτηση με την απάντηση «δικαίωμα ψήφου» στην ερώτηση «ενεργός στην πολιτική». Παρατηρούμε ότι οι νέοι που επέλεξαν ότι ενημερώνονται για την πανδημία κάθε εβδομάδα, πιστεύουν ότι το να είσαι ενεργός στην πολιτική σχετίζεται με το να έχεις δικαίωμα ψήφου.

Πίνακας 7. Ενεργός στην πολιτική – συχνότητα ενημέρωσης.

		Συχνότητα ενημέρωσης				
		Κάθε μέρα	Κάθε εβδομάδα	Κάθε μήνα	Καθόλου	Total
Ενεργός στην πολιτική	Προσωπικό συμφέρον	5 (26,3%)	6 (31,6%)	5 (26,3%)	3 (15,8%)	19 (100,0%)
	Δικαίωμα ψήφου	15 (27,3%)	31 (56,4%)	6 (10,9%)	3 (5,5%)	55 (100,0%)
	Συμμετοχή	70 (33,5%)	100 (47,8%)	19 (9,1%)	20 (9,,6%)	209 (100,0%)
	Πολιτικός οπαδός	6 (33,3%)	4 (22,2%)	7 (38,9%)	1 (5,6%)	18 (100,0%)
Total		96 (31,9%)	141 (46,8%)	37 (12,3%)	27 (9,0%)	301 (100,0%)

Γράφημα

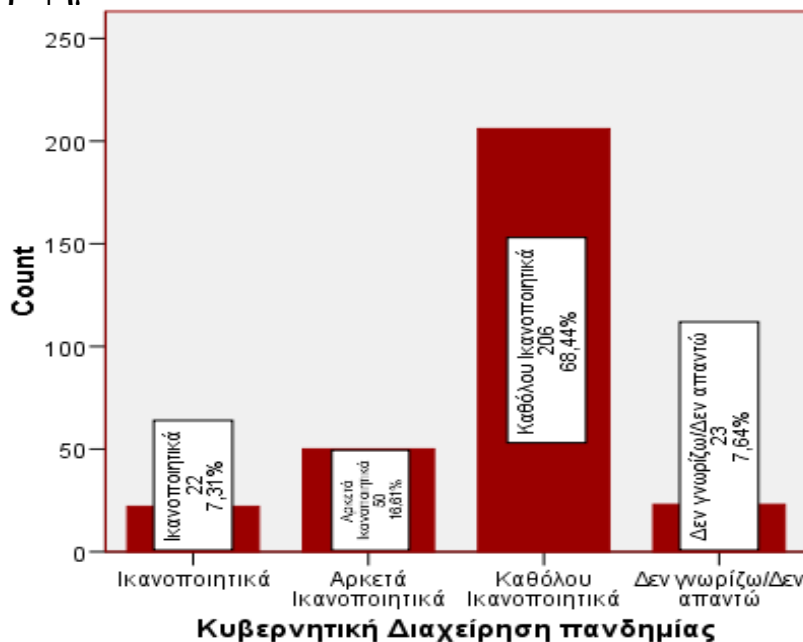
ζ)

Στον πίνακα 8 και στο γράφημα η) εντοπίζεται στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ($p=0,000$), καθώς η ερώτηση «ενεργός στην πολιτική» (Δ' ενότητα : ερώτημα 36) έρχεται σε συνάρτηση με την ερώτηση «κυβερνητική διαχείριση» (Β' ενότητα : ερώτημα 14). Οι νέοι που φαίνεται να είναι ενεργοί στην πολιτική με τη μορφή της συμμετοχής, σύμφωνα με το μεγαλύτερο ποσοστό (72,2%), πιστεύουν πως η κυβέρνηση δεν διαχειρίστηκε την κατάσταση με την πανδημία καθόλου ικανοποιητικά.

Πίνακας 8. Ενεργός στην πολιτική – κυβερνητική διαχείριση πανδημίας.

Κυβερνητική διαχείριση πανδημίας						
		Ικανοποιητικά	Αρκετά ικανοποιητικά	Καθόλου ικανοποιητικά	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	Total
Ενεργός στην πολιτική	Προσωπικό συμφέρον	2 (10,5%)	5 (26,3%)	11 (57,9%)	1 (5,3%)	19 (100,0%)
	Δικαίωμα ψήφου	4 (7,3%)	8 (14,5%)	39 (70,9%)	4 (7,3%)	55 (100,0%)
	Συμμετοχή	14 (6,7%)	26 (12,4%)	151 (72,2%)	18 (8,6%)	209 (100,0%)
	Πολιτικός οπαδός	2 (11,1%)	11 (61,1%)	5 (27,8%)	0 (0,0%)	18 (100,0%)
Total		22 (7,3%)	50 (16,6%)	206 (68,4%)	23 (7,6%)	301 (100,0%)

Γράφημα

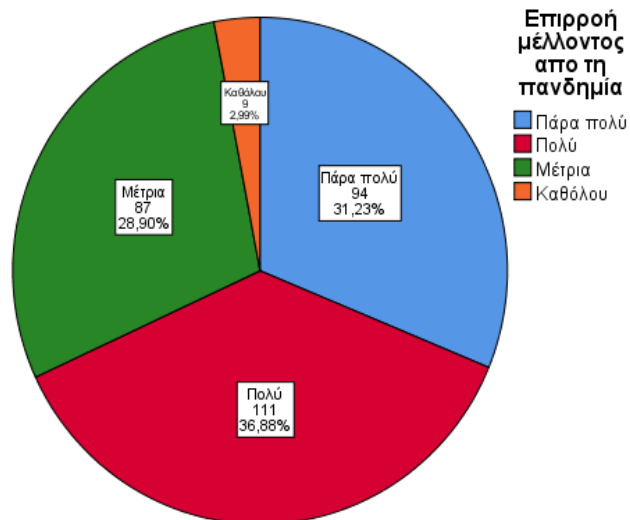
η)

Στον πίνακα 9 και στο γράφημα θ) εντοπίζεται στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ($p=0,001$) άρα εξαρτημένες μεταβλητές, καθώς η κατεύθυνση σπουδών (Α' ενότητα : ερώτημα 4) έρχεται σε συνάρτηση με την ερώτηση «επιρροή του μέλλοντος» (Γ' ενότητα : ερώτημα 29). Οι νέοι τόσο της θεωρητικής όσο και της θετικής -τεχνολογικής κατεύθυνσης τείνουν να απαντούν πως η επιρροή του μέλλοντος από την πανδημία θα είναι πάρα πολύ - πολύ σημαντική με ποσοστό 21,9%, 40,4% και 40,7%, 33,3% αντίστοιχα. Επίσης το 35,8% της θεωρητικής και το 22% της θετικής – τεχνολογικής απάντησε ακόμη πως η επιρροή θα είναι σε μέτριο επίπεδο.

Πίνακας 9. Κατεύθυνση σπουδών – επιρροή μέλλοντος από την πανδημία.

Επιρροή μέλλοντος από την πανδημία						
		Πάρα πολύ	Πολύ	Μέτρια	Καθόλου	Total
Κατεύθυνση Σπουδών	Θεωρητική	33 (21,9%)	61 (40,4%)	54 (35,8%)	3 (2,0%)	151 (100,0%)
	Θετική - Τεχνολογική	61 (40,7%)	50 (33,3%)	33 (22,0%)	6 (4,0%)	150 (100,0%)
		94 (31,2%)	111 (36,9%)	87 (28,9%)	9 (3,0%)	301 (100,0%)
Total						

Γράφημα

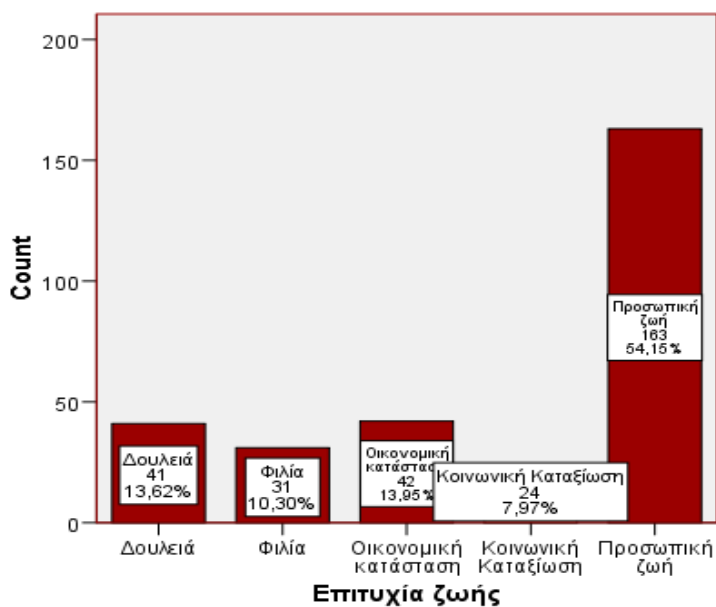
θ)

Στον πίνακα 10 και στο γράφημα 1) εντοπίζεται στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ($p=0,017$) άρα εξαρτημένες μεταβλητές, καθώς η κατεύθυνση σπουδών (Α' ενότητα : ερώτημα 4) έρχεται σε συνάρτηση με την ερώτηση «επιτυχία ζωής» (Δ' ενότητα : ερώτημα 34). Οι νέοι τόσο της θεωρητικής όσο και της θετικής - τεχνολογικής κατεύθυνσης τείνουν να απαντούν πως η προσωπική ζωή αποτελεί μια σημαντική επιτυχία σε ποσοστά 58,9% και 49,3% αντίστοιχα.

Πίνακας 10. Κατεύθυνση σπουδών – επιτυχία ζωής.

		Επιτυχία ζωής					
		Δουλειά	Φιλία	Οικονομική κατάσταση	Κοινωνική Καταξίωση	Προσωπική ζωή	Total
Κατεύθυνση Σπουδών	Θεωρητική	22 (14,6%)	18 (11,9%)	11 (7,3%)	11 (7,3%)	89 (58,9%)	151 (100,0%)
	Θετική - Τεχνολογική	19 (12,7%)	13 (8,7%)	31 (20,7%)	13 (8,7%)	74 (49,3%)	150 (100,0%)
		41 (13,6%)	31 (10,3%)	42 (14,0%)	24 (8,0%)	163 (54,2%)	301 (100,0%)
Total							(100,0%)

Γράφημα

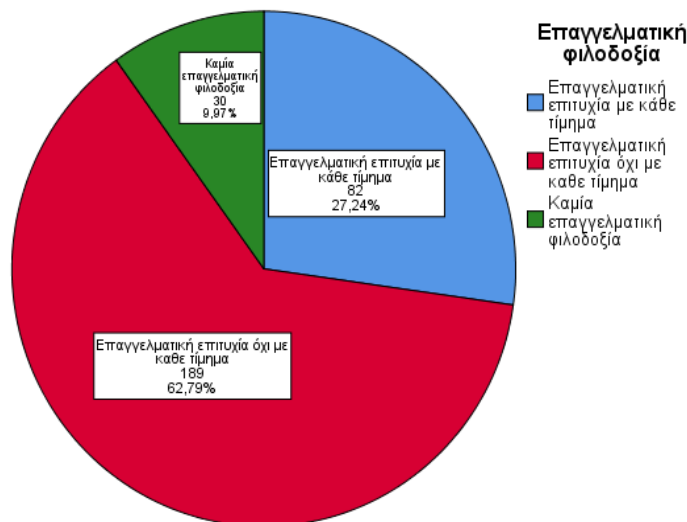
1)

Στον πίνακα 11 και στο γράφημα κ) εντοπίζεται στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ($p=0,026$) άρα εξαρτημένες μεταβλητές, καθώς η κατεύθυνση σπουδών (Α' ενότητα : ερώτημα 4) έρχεται σε συνάρτηση με την ερώτηση «επαγγελματική φιλοδοξία» (Δ' ενότητα : ερώτημα 37). Οι νέοι τόσο της θεωρητικής όσο και της θετικής-τεχνολογικής κατεύθυνσης τείνουν να απαντούν πως επιθυμούν την επαγγελματική επιτυχία αλλά όχι με κάθε τίμημα με ποσοστά (70,2%) και (55,3%) αντίστοιχα. Ωστόσο μεγάλο είναι και το ποσοστό που δηλώνει πως επιθυμεί την επαγγελματική επιτυχία με κάθε τίμημα (22,5% θεωρητική και 32,0% θετική-τεχνολογική).

Πίνακας 11. Κατεύθυνση σπουδών – επαγγελματική φιλοδοξία.

Επαγγελματική φιλοδοξία					
		Επαγγελματική επιτυχία με κάθε τίμημα	Επαγγελματική επιτυχία όχι με κάθε τίμημα	Καμία επαγγελματική φιλοδοξία	Total
Κατεύθυνση Σπουδών	Θεωρητική	34 (22,5%)	106 (70,2%)	11 (7,3%)	151 (100,0%)
	Θετική - Τεχνολογική	48 (32,0%)	83 (55,3%)	19 (12,7%)	150 (100,0%)
		82 (27,2%)	189 (62,8%)	30 (10,0%)	301 (100,0%)
Total					

Γράφημα

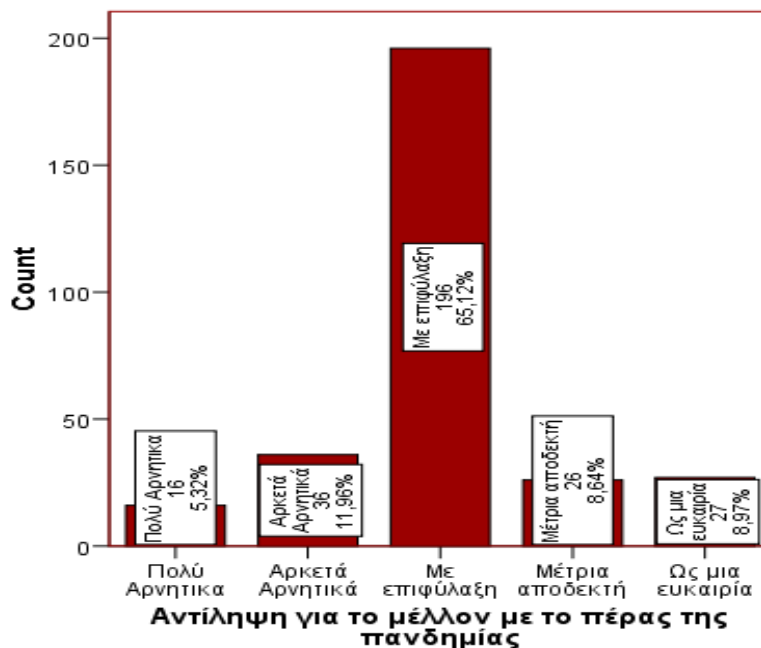
κ)

Στον πίνακα 12 και στο γράφημα λ) εντοπίζεται στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ($p=0,007$) άρα εξαρτημένες μεταβλητές, καθώς η κατεύθυνση σπουδών (Α' ενότητα : ερώτημα 3) έρχεται σε συνάρτηση με την ερώτηση «αντίληψη για το μέλλον μετά την πανδημία» (Γ' ενότητα : ερώτημα 28). Οι νέοι με που είναι απόφοιτοι λυκείου αλλά και όσοι είναι στις ανώτατες σπουδές τείνουν να απαντούν σε μεγαλύτερο ποσοστό πως αντιλαμβάνονται το μέλλον τους μετά την πανδημία «με επιφύλαξη» σε ποσοστά (36,4%) και (63,1%) αντίστοιχα.

Πίνακας 12. Επίπεδο εκπαίδευσης – αντίληψη για το μέλλον.

Αντίληψη για το μέλλον							
		Πολύ Αρνητικά	Αρκετά Αρνητικά	Με επιφύλαξη	Μέτρια αποδεκτή	Ός μια ευκαιρία	Total
Επίπεδο Εκπαίδευσης	Λύκειο	4 (18,2%)	5 (22,7%)	8 (36,4%)	4 (18,2%)	1 (4,5%)	22 (100,0%)
	Ανώτατες Σπουδές	24 (8,6%)	62 (22,2%)	176 (63,1%)	10 (3,6%)	7 (2,5%)	279 (100,0%)
Total		28 (9,3%)	67 (22,3%)	184 (61,1%)	14 (4,7%)	8 (2,7%)	301 (100,0%)

Γράφημα

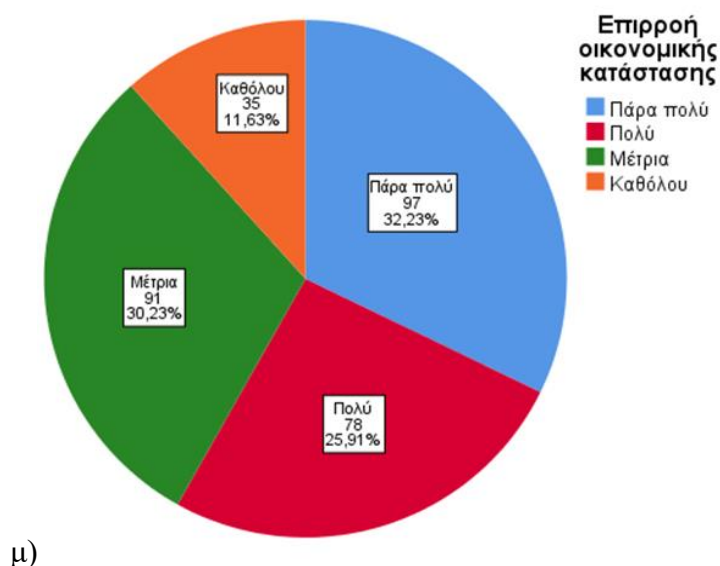
λ)

Στον πίνακα 13 και στο γράφημα μ) εντοπίζεται στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ($p=0,000$) άρα εξαρτημένες μεταβλητές, καθώς το είδος συνόλου της κοινωνίας (Δ' ενότητα : ερώτημα 32) έρχεται σε συνάρτηση με την ερώτηση για την επιρροή της οικονομικής κατάστασης (Γ' ενότητα : ερώτημα 23). Από το σύνολο των ατόμων που απάντησαν πως το είδος του σύνολο της κοινωνίας είναι πολυποίκιλο το μεγαλύτερο ποσοστό εντοπίζεται να απαντά πως η επιρροή της οικονομικής τους κατάστασης είναι μέτρια (34,1%), ενώ επίσης μεγάλα ποσοστά συγκεντρώνουν οι απαντήσεις πάρα πολύ και πολύ (26,5%) αμφότερες. Όσον αφορά την απάντηση ομοιόμορφο και ανομοιόμορφο σύνολο το μεγαλύτερο ποσοστό εμφανίζεται να απαντά πάρα πολύ ως την επιρροή της οικονομικής του κατάστασης με ποσοστό (61,3%) και (57,1%) αντίστοιχα.

Πίνακας 13. Είδος συνόλου κοινωνίας – Επιρροή οικονομικής κατάστασης.

Επιρροή οικονομικής κατάστασης						
		Πάρα πολύ	Πολύ	Μέτρια	Καθόλου	Total
Είδος συνόλου κοινωνίας	Ομοιόμορφο	19 (61,3%)	8 (25,8%)	3 (9,7%)	1 (3,2%)	31 (100,0%)
	Πολυποίκιλο	66 (26,5%)	66 (26,5%)	85 (34,1%)	32 (12,9%)	249 (100,0%)
	Ανομοιόμορφο	12 (57,1%)	4 (19,0%)	3 (14,3%)	2 (9,5%)	21 (100,0%)
Total		97 (32,2%)	78 (25,9%)	91 (30,2%)	35 (11,6%)	301 (100,0%)

Γράφημα

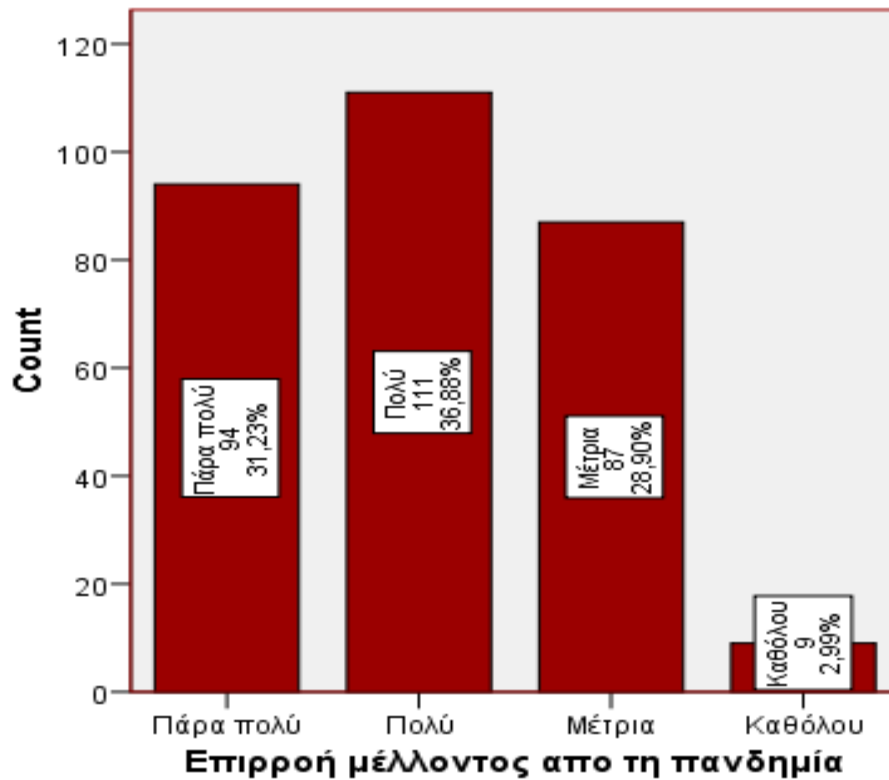

Στον πίνακα 14 και στο γράφημα ν) εντοπίζεται στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ($p=0,005$) άρα εξαρτημένες μεταβλητές, καθώς «οι εικόνες για το μέλλον» (Δ' ενότητα : ερώτημα 33 έρχεται σε συνάρτηση με την ερώτηση για την επιρροή του μέλλοντος από την πανδημία (Γ' ενότητα : ερώτημα 29). Από το σύνολο των ατόμων που απάντησαν πως έχουν τόσο αισιόδοξες όσο και απαισιόδοξες εικόνες για το μέλλον τα μεγαλύτερα ποσοστά (40,7%) και (35,2%) εντοπίζεται να απαντά πως το μέλλον τους θα επηρεαστεί πολύ και πάρα πολύ αντίστοιχα από την πανδημία. Όσον αφορά την απάντηση απαισιόδοξες εικόνες και δεν μπορώ να σκεφτώ το μέλλον τα μεγαλύτερα ποσοστά εμφανίζονται στο πάρα πολύ (22,1%) και πολύ (39,0%) αντίστοιχα. Ωστόσο τα άτομα που απάντησαν με αισιόδοξες εικόνες εμφανίζουν την πλειοψηφία των απαντήσεων στην μέτρια επιρροή του μέλλοντος από την πανδημία σε ποσοστό (41,1%).

Πίνακας 14. Εικόνες μέλλοντος - Επιρροή μέλλοντος από τη πανδημία.

Επιρροή μέλλοντος από τη πανδημία						
		Πάρα πολύ	Πολύ	Μέτρια	Καθόλου	Total
Εικόνες μέλλοντος	Αισιόδοξες εικόνες	21 (22,1%)	28 (29,5%)	39 (41,1%)	7 (7,4%)	95 (100,0%)
	Απαισιόδοξες εικόνες	2 (66,7%)	1 (33,3%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)	3 (100,0%)
	Αισιόδοξες και Απαισιόδοξες εικόνες	57 (35,2%)	66 (40,7%)	37 (22,8%)	2 (1,2%)	162 (100,0%)
	Δεν μπορώ να σκεφτώ το μέλλον	14 (34,1%)	16 (39,0%)	11 (26,8%)	0 (0,0%)	41 (100,0%)
Total		94 (31,2%)	111 (36,9%)	87 (28,9%)	9 (3,0%)	301 (100,0%)

Γράφημα

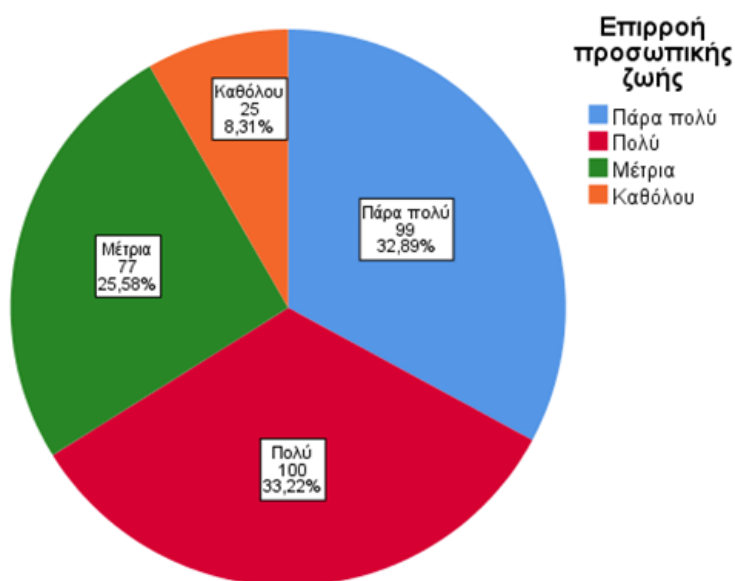
v)

Στον πίνακα 15 και στο γράφημα ξ) εντοπίζεται στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ($p=0,000$) άρα εξαρτημένες μεταβλητές, καθώς «η επαγγελματική φιλοδοξία» (Δ' ενότητα : ερώτημα 37 έρχεται σε συνάρτηση με την ερώτηση για την επιρροή της προσωπικής ζωής (Γ' ενότητα : ερώτημα 24). Από το σύνολο των ατόμων που απάντησαν πως θα επιδίωκαν την επαγγελματική επιτυχία με κάθε τίμημα, τα μεγαλύτερα ποσοστά (53,7%) και (22,0%) εντοπίζεται να απαντά πως η επιρροή στην προσωπική τους ζωή είναι πάρα πολύ και πολύ αντίστοιχα. Όσον αφορά την απάντηση επαγγελματική επιτυχία αλλά όχι με κάθε τίμημα, τα μεγαλύτερα ποσοστά εμφανίζονται στο πολύ (40,2%) και στο μέτρια (29,6%) για την επιρροή στην προσωπική ζωή. Τέλος από τα άτομα που απάντησαν πως δεν έχουν καμία επαγγελματική φιλοδοξία, οι απαντήσεις κυμαίνονται σε όλο το φάσμα από πάρα πολύ έως μέτρια επιρροή προσωπικής ζωής σε υψηλά ποσοστά, με το μεγαλύτερο να εντοπίζεται στο πάρα πολύ (50,0%).

Πίνακας 15. Επαγγελματική φιλοδοξία – Επιρροή προσωπικής ζωής.

Επιρροή προσωπικής ζωής						
		Πάρα πολύ	Πολύ	Μέτρια	Καθόλου	Total
Επαγγελματική φιλοδοξία	Επαγγελματική επιτυχία με κάθε τίμημα	44 (53,7%)	18 (22,0%)	14 (17,1%)	6 (7,3%)	82 (100,0%)
	Επαγγελματική επιτυχία όχι με κάθε τίμημα	40 (21,2%)	75 (40,2%)	56 (29,6%)	17 (9,0%)	189 (100,0%)
	Καμία επαγγελματική φιλοδοξία	15 (50,0%)	6 (20,0%)	7 (23,3%)	2 (6,7%)	30 (100,0%)
Total		99 (32,9%)	100 (33,2%)	77 (25,6%)	25 (8,3%)	301 (100,0%)

Γράφημα

ξ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

7.1 Συζήτηση

Σύμφωνα με τα παραπάνω ερευνητικά δεδομένα που έχουν παρατεθεί, διαπιστώθηκε ότι σχετικά με τις στάσεις και τις αξίες των νέων ένα μεγάλο ποσοστό επηρεάστηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας στον εργασιακό τομέα με ποσοστό 72,4%, στον οικονομικό με 32,6% και στην προσωπική ζωή με 33,2% όπου το ίδιο ποσοστό παρατηρήθηκε και στη δεύτερη δημοφιλέστερη απάντηση. Συμπερασματικά από την έρευνα που υλοποιήσαμε, αποδείχθηκε πως ο Covid παρουσίασε δυσκολίες σε όλους τους τομείς και επιφυλακτικότητα απέναντι στο μέλλον.

Αναλυτικότερα από τα δημογραφικά στοιχεία που συλλέχθηκαν το ποσοστό των γυναικών (62,46%) υπερτερεί έναντι των ανδρών (37,54%). Η μέση ηλικία των νέων είναι τα 22 έτη με εύρος 18-30 ετών και με ίσα ποσοστά στην κατεύθυνση σπουδών (θεωρητική – θετική/τεχνολογική). Το επίπεδο των συμμετεχόντων ως προς τις γνώσεις όσον αφορά τον Covid κυμάνθηκε στα 67,2% με απάντηση «επαρκές» και στα 17,5% με απάντηση «ανεπαρκές». Αναφορικά με την ενδεχόμενο νόσησης οι ερωτηθέντες εμφάνισαν μέτρια ανησυχία όσον αφορά το άτομο τους, ενώ η μετάδοση του ιού σε οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον εμφάνισε μεγαλύτερη ανησυχία. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το γεγονός πως οι νέοι θετικής – τεχνολογικής κατεύθυνσης σε ότι αφορά τη λειτουργία του υγειονομικού φορέα, πιστεύουν ότι η διαχείριση είναι αρκετά ικανοποιητική, σε αντίθεση με τους νέους θεωρητικής κατεύθυνσης που την θεωρούν καθόλου ικανοποιητική. Αυτό το γεγονός μπορεί να θεωρηθεί κατανοητό καθώς οι νέοι της θετικής έχουν μεγαλύτερη επαφή με τα ζητήματα υγείας άρα και πιο θετική αντιμετώπιση.

Μεγάλο ποσοστό του δείγματος φαίνεται από τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου, πως είχε αρνητική άποψη σχετικά με την καραντίνα/εγκλεισμό. Μερικές απαντήσεις που λάβαμε σχετικά με τα αισθήματά τους καθ' όλη την διάρκεια του εγκλεισμού ήταν: άγχος, φόβος, απογοήτευση, μοναξιά, ανησυχία και καταπίεση. Ωστόσο υπήρξαν και άτομα που χρησιμοποίησαν προς όφελός τους αυτό το χρονικό διάστημα αναφέροντας: δημιουργικότητα, ελεύθερος χρόνος, αυτοβελτίωση.

Σχετικά με τον χειρισμό της κυβέρνησης, η δημοφιλέστερη απάντηση των ερωτώμενων «καθόλου ικανοποιητικά» με ποσοστό 68,5%, καταδίκασε το έργο της παρούσας κυβέρνησης, κάτι το οποίο έρχεται σε σύγκρουση με την αρχική γνώμη του πληθυσμού της χώρας, σύμφωνα με κάποιες βιβλιογραφικές αναφορές. (Κορωνοϊός: Πώς η Ελλάδα, 2020).

Σε συνάρτηση με αυτό ήρθε και το γεγονός πως η πλειοψηφία θεωρεί ότι τα δικαιώματα καταπατήθηκαν πάρα πολύ λόγω της καραντίνας και των περιοριστικών μέτρων.

Έπειτα ερευνήθηκε η επιρροή που άσκησε η πανδημία στον εργασιακό, οικονομικό και προσωπικό τομέα. Τα ποσοστά επιρροής και των τριών ερωτήσεων ήταν ιδιαίτερα υψηλά στις απαντήσεις με αρνητικό συντελεστή. Ειδικότερα σε ότι αφορά την επιρροή εργασίας η αναστολή λειτουργίας επηρέασε το 59,5% των νέων του ερωτηματολογίου κάτι το οποίο συνέβαλε αρνητικά και στον οικονομικό τομέα όπως παρουσιάστηκε και στην βιβλιογραφία μας. (Βασιλόπουλος, Γκιέργκο & Παναγιωτόπουλος, 2020). Οι συνέπειες της πανδημίας στην προσωπική ζωή ήταν εξίσου αρνητικές. Βέβαια παρατηρήθηκε πως όλες οι δυσκολίες σε αυτούς τους τομείς δεν είχαν ως αποτέλεσμα μόνο απαισιόδοξες σκέψεις για το μέλλον αλλά και αισιόδοξες. Στο σημείο αυτό κρίθηκε απαραίτητη και η διερεύνηση των αντιλήψεων των νέων σχετικά με το μέλλον τους πριν και μετά την κρίση της πανδημίας. Πιο συγκεκριμένα φάνηκε πως οι ερωτηθέντες έχουν την τάση να αντιμετωπίζουν με επιφύλαξη το μέλλον τους. Ωστόσο χρειάζεται να τονιστεί πως οι σκέψεις τους στην αρχή της πανδημίας δεν ήταν τόσο αρνητικές όσο κατά την διάρκεια και προς το τέλος της πανδημίας.

7.2 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, οι νέοι του ερωτηματολογίου απαρτίζονται είτε από άτομα που φοιτούν στο Ηράκλειο Κρήτης, είτε από άτομα που διαμένουν σε αυτό. Διαπιστώθηκε πως οι σημαντικότεροι κίνδυνοι που εξέφρασαν κατά την διάρκεια της πανδημίας ήταν η φτώχεια – ανεργία και η απώλεια των κοινωνικών σχέσεων. Παρατηρήθηκε πως όσον αφορά την κοινωνική τους ζωή αυτό που επιθυμούν να βελτιώσουν είναι η προσωπική τους ζωή και ευδαιμονία. Αυτό επίσης αποδείχθηκε και από το γεγονός πως στην ερώτηση που αφορούσε τον παράγοντα για μία επιτυχημένη ζωή, κύριο λόγο έχει η προσωπική ζωή και η αγάπη. Το μεγαλύτερο ποσοστό έδειξε πως οι νέοι μετά από όλη αυτή την κρίση είναι πρόθυμοι και έτοιμοι να πετύχουν και επαγγελματικά αλλά όχι όμως με οποιοδήποτε τίμημα, κάτι το οποίο καταδεικνύει μία όχι και τόση επιθετική στάση παρά τις δυσχέρειες που επέφερε η πανδημία.

Κάποια από τις πιο σημαντικές μεταβλητές που επηρέασαν τις στάσεις και αντιλήψεις του δείγματος ήταν η κατεύθυνση σπουδών, όπου τα άτομα θεωρητικής φαίνεται πως επηρεάστηκαν λιγότερο οικονομικά από αυτά της θετικής κατεύθυνσης. Σε αυτό που καταλήγουμε μέσω της έρευνας μας είναι ότι οι απόψεις και κατ' επέκταση οι αξίες ποικίλουν από άτομο σε άτομο, κάτι το οποίο καθιστά κατανοητό το γεγονός πως δεν παρουσιάστηκε στατιστικώς σημαντική σχέση με την αξιολόγηση της κατάστασης κατά τη διάρκεια της

πανδημίας αλλά και της σημερινής κατάστασης. Αξιοσημείωτο είναι ότι στην αρχή της καραντίνας, η άποψη του κοινωνικού συνόλου για την διαχείριση της πανδημίας από την πολιτική ηγεσία είχε θετική έκφραση κάτι το οποίο ήρθε σε σύγκρουση με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, όπου οι γνώμες των νέων σχετικά με αυτό εμφανίζουν αρνητική καμπή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ξένη βιβλιογραφία

Haleem, A. , Javaid M. & Vaishya, R. (2020, 3 April) . *Effects of COVID-19 pandemic in daily life*. Retrieved 25/2/2021, from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7147210/>

Atkinson, R. L. Atkinson, R. & Smith E. (2004, n.d.). *Hilgard's Introduction to Psychology*. 2, p. 538 -551.

Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N. & Rubin, G. J. (2020, n.d.). *Ο ψυχολογικός αντίκτυπος της καραντίνας και πώς να μειωθεί αυτό: ταχεία αναθεώρηση των αποδεικτικών στοιχείων*, επιμ. Κορομπίλια, Κ. μτφρ. Ανδροπούλου, Δ. σελ 1. Ανακτήθηκε στις 25/2/2021, από <https://synixiseis.gr/wp-content/uploads/2020/04/%CE%9F-%CF%88%CF%85%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%BA%CF%84%CF%85%CF%80%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CF%82-.pdf>

Blanz, M., Mummendey, A., Mielke, R. και Klink, A. (1998) *Responding to negative social identity: a taxonomy of identity management strategies*, European Journal of Social Psychology, 28, 697-729

Blasi, A. (1988). *Identity and the Development of the Self*. In D. K. Lapsley & F. C. Power (Eds), *Self, Ego, and Identity: Integrative Approaches* (pp. 226-242). New York: Springer-Verlag.

Beavois et Joule (1981). « *Soumission et idéologies* ». Paris : Puf.

Camilleri, (C). (1980). « *Stratégies identitaires* » Paris : Puf.

- Cole, M. & Cole, S. R. (2001). *Η κοινωνική ανάπτυξη στη μέση παιδική ηλικία*. Στην Μ. Σόλμαν (Επιμ.), *Η ανάπτυξη των παιδιών: Γνωστική και ψυχοκινητική ανάπτυξη κατά τη νηπιακή και μέση παιδική ηλικία* (σελ. 477-559). Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Conger, J. A. (1993). The brave new world of leadership training. *Organizational Dynamics*, 21(3), 46–58.
- Crosby, F. (1976) *A model of egoistical relative deprivation*, *Psychological Review*, 83, 85-113
- Dubet. (F). (1973). « *Pour une définition de modes d'adaptation sociale de jeunes à travers la notion du projet*» in *La revue française de sociologie*.
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth, and crisis*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1980). *Identity and the life cycle* (originally published 1959). New York: Norton.
- Eysenck, M. (2000). *Psychology: A student's handbook*. USA: Taylor & Francis
- Frances (R). (1980). « *L'idéologie dans l'université* ». Paris: Puf.
- Glynis M. Breakwell, Hugh Foot et all., (1988). «*Doing social psychology: Laboratory and field exercises*. Publisher: Cambridge university press.
- Godol (1980). « *La quête de similitude et de différenciation* » in *Tap (P)*. « *Identité individuelle et personnalisation* » Toulouse : Privat.
- Gurr,T.R. (1970) *Why men rebel*. Princeton, N.J.: Princeton University Press
- Heider, F. (1946, n.d.). *Attitudes and cognitive organization*, *Journal of psychology*. p. 21, 107-112.
- Herr, E. L. & Cramer, S. H. (1996). *Career guidance and counseling through the life span: Systematic approaches* (5th ed). New York:HarperCollins College Publishers.
- Kluckhohn, Clyde (1951). "Values and value-orientations in the theory of action: An exploration in definition and classification." In T. Parsons & E. Shils (Eds.), *Toward a general theory of action*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Largée, (CH), (1982). « *Les jeunes chantent leurs cultures* ». Paris: Harmattan.

- Lawrence A. Pervin, (1999). *Θεωρίες Προσωπικότητας: έρευνα και εφαρμογές*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Lehalle, H. & Mellier, D. (2009). *Ψυχολογία της ανάπτυξης. Παιδική ηλικία και εφηβεία*. Αθήνα: Πεδίο.
- Levinson D., Malone M. L, (1980). *Toward explaining human nature*, New Haven, HRAF Press.
- Levinson, D. J. (1986). A conception of adult development. *American Psychologist*.
- Lewin K., (1951). *Field theory and Social science*. New York: Harper.
- Michael Hughes Carolyn J. Kroehler (2007) *Κοινωνιολογία: Οι βασικές έννοιες*. Αθήνα: Κριτική.
- Michael A. Hogg and Graham M. Vaughan, (2010), *Essentials of social psychology*. London: Pearson.
- Neugarten, B. L. (1996). *The Meanings of Age: selected papers of Bernice L. Neugarten*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Neugarten, B. L. (1986). *Our Aging Society: paradox and promise*. (pp. 33–53). New York: Carnegie Corporation.
- Osipow, S. H. (1973). *Theories of career development* (2nd ed.). Appleton-Century-Crofts.
- Runciman, W.G. (1966) *Generalised expectancies for internal versus external control of reinforcement*. Psychological Monographs: General and Applied.
- Tajfel, H. and Turner, J.C. (1979) *An integrative theory of intergroup conflict*. In W.G. Austin & S.Worchel (eds.). *The social psychology of intergroup relations*. Monterey, CA: Brooks/Cole
- Tapia Camilleri. (1974). « *Jeunesse Française et groupes sociaux après Mai 68*. Paris : Centre de recherche national scientifique.
- Tapia. (C). (1987). « *Jeunesse 1986 : Au-delà du sexe...* ». Paris: Harmattan.
- Walker, I. and Pettigrew, T.F. (1984). Relative deprivation theory: an overview and conceptual critique. *British Journal of Social Psychology*.

Ελληνική βιβλιογραφία

Αγνή, Β. & Παπάνης, Ε. (2007). Ο επαγγελματικός προσανατολισμός. Ανακτήθηκε στις 29/06/2021, από https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/PDE1363/papanis_epaggelmatikosrposnatolismos.pdf

Αναστασίου, Ι. (2011-2012). *Ψυχολογία της προσωπικότητας, Δομή και λειτουργία των στάσεων*. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε στις 13/02/2022, από <https://www.studocu.com/gr/document/eoniko-kai-kapodistriako-panepisthmio-aohnwn/psychologia-ths-proswpikohtas/domh-kai-leitoyrgia-twn-stasewn/2646351>.

Αργή η αποσυμφόρηση. (2021, 19 Φεβρουαρίου). *In*. Ανακτήθηκε στις 9/3/2021, από <https://www.in.gr/2021/02/19/health/argi-aposymforisi-sta-nosokomeia-paramenoun-oi-pieseis-stis-meth/>

Ασημακόπουλος, Δ. (2020, 12 Νοεμβρίου) . Οι επιπτώσεις της πανδημίας του κορωνοϊού στη ζωή μας. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε στις 25/2/2021, από <https://www.kathimerini.gr/society/561154696/oi-epiptoseis-tis-pandimias-toy-koronoioy-sti-zoi-mas/>

Βακόλα, Μ. & Νικολάου, Ι. (2019). *Οργανωσιακή Ψυχολογία και Συμπεριφορά*. (2η εκδ.). σελ. 103 - 115. ROSILI.

Βαρμάζης, Α. (2018) . *Στάσεις και Αντιλήψεις εν Ενεργεία Εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για την Εκπαιδευτική Ρομποτική*. (Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη). Ανακτήθηκε στις 7/3/2021 από <http://ikee.lib.auth.gr/record/299660/files/GRI-2018-22498.pdf>

Βασιλάκη, Χ. (2020). *Στάσεις και αντιλήψεις των πολιτών για τα άτομα με αναπηρία*. (Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πάτρα), σελ.31-32. Ανακτήθηκε 7/3/2021 από <https://apothesis.eap.gr/bitstream/repo/45458/1/502832%ce%92%ce%91%ce%a3%ce%99%ce%9b%ce%91%ce%9a%ce%97%ce%a7%ce%a1%ce%a5%ce%a3%ce%91%ce%9d%ce%98%ce%97.pdf>

Βασιλόπουλος, Ν. Θ., Γκιέργκο Σ. & Παναγιωτόπουλος, Ε. (2020) .*Το μέλλον των εθνικών οικονομιών αλλά και της παγκόσμιας οικονομίας μετά την πανδημία του κορωνοϊού*. (Πτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών, Μεσολόγγι). Ανακτήθηκε στις 25/2/2021, από <http://repository.library.teimes.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/8813/LOG-%20%ce%92%ce%91%ce%a3%ce%99%ce%9b%ce%9f%ce%a0%ce%9f%ce%a5%ce%9b%ce%9f.pdf>

[ce%9f%ce%a3-%ce%93%ce%9a%ce%99%ce%95%ce%a1%ce%93%ce%9a%ce%9f-%ce%a0%ce%91%ce%9d%ce%91%ce%93%ce%99%ce%a9%ce%a4%ce%9f%ce%a0%ce%9f%ce%a5%ce%9b%ce%9f%ce%a3.pdf?sequence=1&isAllowed=y,](https://www.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%AD%CF%84%CF%81%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CF%84%CF%8E%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82%CF%84%CE%B7%CF%82%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%AF%CE%B1%CF%82%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BA%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CF%8A%CE%BF%CF%8D%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%84%CE%BF%2020)

ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ. (χ.χ) . *Μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορονοϊού στην Ελλάδα το 2020.* Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%AD%CF%84%CF%81%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CF%84%CF%8E%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82%CF%84%CE%B7%CF%82%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%AF%CE%B1%CF%82%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BA%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CF%8A%CE%BF%CF%8D%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%84%CE%BF%2020>

ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ. (χ.χ). *Μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορονοϊού στην Ελλάδα το 2020 – Οικονομικά μέτρα.* Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%AD%CF%84%CF%81%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CF%84%CF%8E%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82%CF%84%CE%B7%CF%82%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%AF%CE%B1%CF%82%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BA%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CF%8A%CE%BF%CF%8D%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%84%CE%BF%2020>.

Βρετανία: Σε ρυθμούς καραντίνας και οι Βρετανοί - Το αδιαχώρητο το πρωί στο μετρό. (2020, 24 Μαρτίου). *CNN Greece.* Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.cnn.gr/kosmos/story/212552/vretania-se-rythmoys-karantinas-kai-oi-vretanoi-to-adiaxorito-to-proi-sto-metro>.

Γαληνού, Δ. (2020, 9 Νοεμβρίου) . Κορονοϊός και αλκοόλ: Προσοχή κίνδυνος κατάχρησης μέσα στην καραντίνα. *HealthReport.* Ανακτήθηκε στις 26/2/2021, από <https://www.healthreport.gr/koronoios-kai-alkool-prosochi-kindynos-k/>.

Γερμανία: Αυστηρά μέτρα για τον περιορισμό του κορονοϊού. (2020, 16 Μαρτίου). *Euronews.* Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://gr.euronews.com/2020/03/16/germania-afstira-metra-gia-ton-periorismo-tou-koronoiou>.

Γεώργας, Δ. (1995). *Κοινωνική ψυχολογία.* (4η έκδ.). Ι.Αθήνα.

Γεώργας Δ., (1995), «Αξίες και διαφυλικές σχέσεις», στο Ι. Ν. Παρασκευοπούλου, Η. Μπεζεβέγκη, Ν. Γιαννιτάς, Α. Καραθανάση (επ.), Διαφυλικές Σχέσεις (σ. 273-293), Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1986). *Συμβουλευτική - προσανατολισμός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Μια πρώτη προσπάθεια αξιολόγησης του θεσμού*. Αθήνα: Καραμπερόπουλος.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1994). *Σχολικός εκπαιδευτικός και επαγγελματικός προσανατολισμός και συμβουλευτική*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ., Θεοδοσίου, Δ., Παπαδημητρίου, Α., Παπαθανασίου, Π. (1994). *Οι προτιμήσεις των νέων για σπουδές και επάγγελμα*. Αθήνα: Γρηγόρη.

COVID-19: Δεύτερο καθολικό lockdown από σήμερα στην Ελλάδα. (2020, 7 Νοεμβρίου). *TRT*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.trt.net.tr/greek/kosmos/2020/11/07/covid-19-deutero-katholiko-lockdown-apo-semera-sten-ellada-1523437>.

Ελβετία: Έκλεισε για τους επισκέπτες το Μέγαρο των Εθνών στη Γενεύη. (2020, 2 Μαρτίου). *Naftemporiki*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://m.naftemporiki.gr/story/1567698/elbetia-ekleise-gia-tous-episkeptes-to-megaro-ton-ethnon-sti-geneui>.

Ένωση Νοσηλευτών Ελλάδος. (2017). *Ελληνικό Περιοδικό Νοσηλευτικής Επιστήμης. Οδηγίες για Εμπειρικές – Ποσοτικές Έρευνες*. Ανακτήθηκε στις 21/11/2021, από <http://journal-ene.gr/%CF%80%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B5%CF%82/%CE%BF%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CE%BC%CF%80%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CF%80%CE%BF%CF%83%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%AD%CF%81%CE%B5/>

ΕΟΔΥ. (2020, 19 Ιουνίου). *Λοίμωξη Αναπνευστικού COVID-19 από Νέο Στέλεχος Κορωνοϊού SARS-CoV-2 - Οδηγίες για προσωπικό λιμένων*. Ανακτήθηκε στις 26/2/2021 , από <https://eody.gov.gr/covid-19-odigies-gia-prosopiko-limenon/>

ΕΟΔΥ. (2020, 25 Ιανουαρίου). *Ερωτήσεις και απαντήσεις σχετικά με τον εμβολιασμό για τον κορωνοϊό SARS-CoV-2*. Ανακτήθηκε στις 14/11/2020, από <https://eody.gov.gr/erotiseis-kai-apantiseis-schetika-me-ton-emvoliasmo-gia-ton-koronoio-sars-cov-2/>.

ΕΟΔΥ. (2021, 8 Μαρτίου) . *Νέος κορωνοϊός Covid-19 – Οδηγίες*. Ανακτήθηκε στις 14/11/2020, από <https://eody.gov.gr/neos-koronaios-covid-19/>.

ΕΟΔΥ. (χ.χ.). *Ενημέρωση διαπιστευμένων συντακτών για το Εθνικό Σχέδιο εμβολιαστικής κάλυψης κατά της Covid-19, από την πρόεδρο της Εθνικής Επιτροπής Εμβολιασμών Μαρία Θεοδορίδου και τον Γ.Γ. Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας Μάριο Θεμιστοκλέους*. Ανακτήθηκε στις 30/01/2022, από <https://eody.gov.gr/enimerosi-diapisteymenon-syntakton-gia-to-ethniko-schedio-emvoliastikis-kalypsis-kata-tis-covid-19-apo-tin-proedro-tis-ethnikis-epitropis-emvoliastimon-maria-theodoridou-kai-ton-g-g-protovaathmias-fro/?print=print>.

Ευρωπαϊκή Ένωση. (2021, χ.η.). *Ασφαλή εμβόλια κατά της COVID-19 για τους Ευρωπαίους*. Ανακτήθηκε στις 30/01/2022, από https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/safe-covid-19-vaccines-europeans_el

Ευρωπαϊκή Ένωση. (2021, χ.η.). *Ερωτήσεις και απαντήσεις σχετικά με τον εμβολιασμό κατά της COVID-19 στην ΕΕ*. Ανακτήθηκε στις 14/11/2020, από https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/safe-covid-19-vaccines-europeans/questions-and-answers-covid-19-vaccination-eu_el.

Ζαΐρης, Α & Σταμάτης, Γ. (2020, 25 Μαΐου). Οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνέπειες της πανδημίας: Το SWOT – Q του Κορονοϊού. *Euractiv*. Ανακτήθηκε στις 26/2/2021, από <https://www.euractiv.gr/section/thesmika-themata/opinion/oikonomikes-politikes-kai-koinonikes-synepeies-tis-pandimias-to-swot-q-toy-koronoioy/>.

Η Ευρώπη βγαίνει με δειλά βήματα από την καραντίνα – Τι ισχύει, τι εξετάζεται σε κάθε χώρα. (2020, 26 Απριλίου). *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε στις 23/2/2021, από <https://www.kathimerini.gr/world/1075569/i-eyropi-vgainei-me-deila-vimata-apo-tin-karantina-ti-ischyei-ti-exetazetai-se-kathe-chora/>.

Η ερμηνεία των στάσεων στην κοινωνική Ψυχολογία. (2019, 7 Απριλίου). Ανακτήθηκε στις 24/11/2021, από <https://www.psychologynow.gr/arthra-psyxologias/koinonia/koinoniki-psyxologia/6728-i-ermineia-ton-staseon-stin-koinoniki-psyxologia.html>

Η λειτουργική θεωρία των στάσεων. (2019, 7 Απριλίου). *psychologynow.gr*. Ανακτήθηκε στις 13/02/2022, από <https://www.psychologynow.gr/istoria-psyxologias/theories-psyxologias/6732-i-leitourgiki-theoria-ton-staseon.html>.

Ιταλία: Κλείνουν κινηματογράφοι, θέατρα και μουσεία σε όλη τη χώρα. (2020, 8 Μαρτίου). *Capital.gr*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.capital.gr/diethni/3435608/italia-kleinoun-kinimatografoi-theatra-kai-mouseia-se-oli-ti-xora>.

Ιταλία: Κλείνουν όλα τα καταστήματα εκτός από φαρμακεία και σούπερ μάρκετ. (2020, 11 Μαρτίου). *Capital*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.capital.gr/diethni/3436696/italia-kleinoun-ola-ta-katastimata-ektos-apo-farmakeia-kai-souper-market>.

Ιντεσίνογλου Ν., (1992). *Κοινωνία και νέα τεχνολογία*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Καλαϊτζάκη, Α. (2016). Διαφάνειες, *Εισαγωγή στην Ψυχολογία, Κεφάλαιο 3: Αίσθηση και Αντίληψη*. σελ.1-16. eclasshmu. Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης (Α.Τ.Ε.Ι) , Ηράκλειο.

Καλογήρου Κ., (1979). *Ανθρώπινες σχέσεις στο χώρο εργασίας*. Πειραιάς: Καμπερόπουλος.

Καλλινικάκη Θ. (2010). *Ποιοτικές μέθοδοι στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας*, σελ. 101-102. Αθήνα: Τόπος.

Καλλινικάκη Θ. (2011). *Εισαγωγή στη θεωρία και πρακτική της κοινωνικής εργασίας*, σελ. 103-108. Εκδόσεις Τόπος.

Κάντας, Α., Χαντζή, Α. (1991). *Ψυχολογία της εργασίας. Θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης: Στοιχεία συμβουλευτικής*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Καλλινικάκη Θ. (2011). *Εισαγωγή στη θεωρία και πρακτική της κοινωνικής εργασίας*, σελ. 103-108. Εκδόσεις Τόπος.

Κασιμάτη, Κ. (1991). *Η επιλογή του επαγγέλματος. Έρευνα για τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης*. Αθήνα.: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Καραϊσκού, Α., Μαλλιάρου, Μ. Σαράφης, Π. (2012). *Οικονομική κρίση: Επίδραση στην υγεία των πολιτών και επιπτώσεις στα Συστήματα Υγείας. Διεπιστημονική Φροντίδα Υγείας*, 4(2), σελ. 49-54.

Καρδαράς, Α. & Χατζηβασιλειάδου, Ν. Ε. (2013, χ.η.). *Διαδίκτυο και Κοινωνική Δικτύωση: Στάσεις και Αντιλήψεις Φοιτητών ΑΤΕΙ Κρήτης και Πανεπιστημίου Πελοποννήσου για Ζητήματα Ασφαλείας, Ενημέρωσης και Ιδιωτικότητας*. (Πτυχιακή Εργασία, Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Ηράκλειο) . Ανακτήθηκε στις 22/2/2020 από http://147.95.40.13/browse/seyp/ker/2013/KardarasAnargyros,ChatzivasileiadouNikiElisavet/attached-document-1404998896-318544-28836/Kardaras_Chatzivasileiou.2013.pdf , σελ, 9-

Καφετζής, Δ. (2020, 4 Μαρτίου). COVID-19: Ιστορική αναδρομή, τύποι, προφύλαξη, συμπτώματα, εμβολιασμοί & παρακολούθηση. *InsuranceDaily*. Ανακτήθηκε στις 14/11/2020, από <https://www.insurancedaily.gr/covid-19-istoriki-anadromi-typoi-profylaxi/>.

Κιτσικόπουλος, Π. (2020, 27 Μαρτίου). COVID-19: Η κατάσταση στην Κεντρική Ευρώπη. *Euronews*. Ανακτήθηκε στις 23/2/2021, από <https://gr.euronews.com/2020/03/27/covid-19-kentriki-europi-ouggaria-tsexia-roumania-polonia>.

Κωστάκος, Γ. (1981). *Επαγγελματικός προσανατολισμός. Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.

Κοροναϊός – Πολωνία : Απαγορεύτηκαν οι συναθροίσεις – Δραματική μείωση των μετακινήσεων. (2020, 24 Μαρτίου). *IN*. Ανακτήθηκε στις 23/2/2021, από <https://www.in.gr/2020/03/24/world/koronaivos-polonia-apagoreytikan-oi-synathroiseis-dramatiki-meiosi-ton-metakiniseon/>.

Κοροναϊός: Η Γαλλία σε καραντίνα – Δείτε εικόνες από το άδειο Παρίσι. (2020, 17 Μαρτίου). *Thecaller*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://thecaller.gr/diethni/koronaivos-i-gallia-se-karantina-deite-eikones-apo-to-adeio-parisi/>.

Κοροναϊός: Η Ιταλία έθεσε σε καραντίνα το ένα τέταρτο του πληθυσμού. (2020, 9 Μαρτίου). *Capital.gr*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.capital.gr/diethni/3435770/koronaivos-i-italia-ethese-se-karantina-to-ena-tetarto-tou-plithusmou>.

Κορονοϊός και lockdown οδήγησαν σε αύξηση της κατανάλωσης αλκοόλ.(2021, 21 Φεβρουαρίου). *Alfavita*. Ανακτήθηκε στις 26/2/2021, από https://www.alfavita.gr/koinonia/344231_koronoios-kai-lockdown-odigisan-se-ayxisi-tis-katanolosis-alkool,

Κορονοϊός: Παρατείνει την «καραντίνα» η Τσεχία. (2020, 30 Μαρτίου) . *Documento*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.documentonews.gr/article/koronoios-parateinei-thn-karantina-h-tsexia>.

Κορονοϊός - Time: Πώς η Ελλάδα κατάφερε να αποφύγει τα χειρότερα μέχρι στιγμής. (2020, 22 Απριλίου). *CNN Greece*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.cnn.gr/ellada/story/216309/koronoios-time-pos-i-ellada-katafere-na-apofygei-ta-xeirotera-mexri-stigmis>

Κορωνοϊός - Κύπρος: Απαγόρευση κυκλοφορίας ανακοίνωσε ο Αναστασιάδης. (2020, 23 Μαρτίου). *CNN Greece*. Ανακτήθηκε στις 23/2/2021, από <https://www.cnn.gr/kosmos/story/212480/koronoios-kypros-apagoreysi-kykloforias-anakoinose-o-anastasiadis>

Κορωνοϊός - Κύπρος: Πιο αυστηρά μέτρα κυκλοφορίας. (2020, 30 Μαρτίου). *CNN Greece*. Ανακτήθηκε στις 23/2/2021, από <https://www.cnn.gr/politiki/story/213376/koronoios-kypros-pio-aystira-metra-kykloforias>.

Κορωνοϊός: Η Σουηδία αλλάζει στάση μετά τα αυξημένα κρούσματα -Απαγορεύει δημόσιες συγκεντρώσεις άνω των 50 ατόμων. (2020, 27 Μαρτίου). *Iefimerida*. Ανακτήθηκε στις 23/2/2021, από <https://www.iefimerida.gr/kosmos/soyidia-koronoios-apagoreyei-sygkentroseis-50-atoma>.

Κορωνοϊός: Παράταση της καραντίνας στη Γερμανία αποφάσισε η Μέρκελ. (2020. 1 Απριλίου). *Athensvoice*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από https://www.athensvoice.gr/world/634918_koronoios-paratasi-tis-karantinas-sti-germania-apofasise-i-merkel.

Κορωνοϊός: Παρατείνεται η καραντίνα έως και τις 3 Μαΐου στο Βέλγιο. (2020, 15 Απριλίου). *Matrix24*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.matrix24.gr/2020/04/koronoios-paratinete-i-karantina-eos-ke-tis-3-ma%CE%90ou-sto-velgio/>.

Κορωνοϊός: Ραγδαία αύξηση κρουσμάτων και στην Αυστρία - Νέα μέτρα ανακοίνωσε ο Κουρτς. (2020, 15 Μαρτίου). *CNN Greece*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.cnn.gr/kosmos/story/211361/koronoios-ragdaia-ayxisi-kroysmaton-kai-stin-aystria-nea-metra-anakoinose-o-kourts>.

Κορωνοϊός: Σε καραντίνα μέχρι την 1η Ιουνίου η Ολλανδία. (2020, 23 Μαρτίου). *MyDimosio*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://mydimosio.gr/diethni/se-karantina-tin-1i-ioynioug-ollandia/>.

Κορωνοϊός: Στα όρια η αντοχή του συστήματος υγείας. (2020, 17 Νοεμβρίου). *Naftemporiki*. Ανακτήθηκε στις 25/2/2021 , από <https://m.naftemporiki.gr/story/1659175/koronoios-sta-oria-i-antoxi-tou-sustimatos-ugeias>

Κορωνοϊός: Σχεδόν ολική καραντίνα στην Ισπανία -Ακόμα και απαγόρευση κυκλοφορίας στους δρόμους. (2020, 14 Μαρτίου). *Iefimerida*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.iefimerida.gr/kosmos/koronoios-se-karantina-i-ispantia-kai-apagoreysi-kykloforias>,

Κροατία: Παράταση της καραντίνας για άλλες 15 ημέρες – Η κατάσταση σε Ελβετία και Ολλανδία. (2020, 18 Απριλίου). *Mononews*. Ανακτήθηκε στις 23/2/2021, από <https://www.mononews.gr/politics/global-politics/kroatia-paratasi-tis-karantinas-gia-alles-15-imeres-i-katastasi-se-elvetia-ke-ollandia>.

Λαμπρόπουλος, Β. Γ. (2020, 7 Νοεμβρίου) . Lockdown : Οι 8 διαφορές της καραντίνας Νο 2 με την καραντίνα Νο 1. *ΤΟ ΒΗΜΑ*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.tovima.gr/2020/11/07/society/lockdown-oi-8-diafores-tis-karantinas-no-2-me-tin-karantina-no-1/>

Λιάντας, Μ. (1996). *Επαγγελματικός προσανατολισμός*. Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

Μαζαράκου, Χ. (2013). *Στάσεις και Αντιλήψεις των Ιατρών και του Νοσηλευτικού Προσωπικού του Γενικού Νοσοκομείου Λακωνίας Σχετικά με τη Διαχείριση του Θανάτου*. σελ.20 (Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Σπάρτη) Διαθέσιμο από https://amitos.library.uop.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/636/190_000115.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Μακρή, Σ. (1994). *Απόψεις μαθητών ηλικίας 13-18 ετών σχετικά με το επαγγελματικό και κοινωνικό τους μέλλον. Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, σελ. 30-31, 97-100.

Μαλισιόβας, Ν. (2021). Οι μεταλλάξεις και ότι πρέπει να γνωρίζετε. *Euromedica*. Ανακτήθηκε στις 30/01/2022 από <https://www.euromedica.gr/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82-covid-19/>

Μαρουλίδης, Ν. (2021, 4 Δεκεμβρίου). Μετάλλαξη Ομικρον: Πώς προήλθε, τι ισχύει με τα εμβόλια. *Iefimerida*. Ανακτήθηκε στις 30/01/2022 από <https://www.iefimerida.gr/ellada/metallaxi-omikron-ti-xeroyme-dimitris-athanos>

Ματσούκα, Α. & Παπαμόσχου, Α. (2004). *Στάσεις μαθητών του Ρεθύμνου προς τους οικονομικούς μετανάστες*. (Πτυχιακή εργασία, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Ηράκλειο).

Μορφιάδου, Β. (2021, 31 Μαΐου). Η θεωρία της Κοινωνικής Μάθησης του Albert Bandura. *psychologynow.gr*. Ανακτήθηκε στις 26/01/2022, από <https://www.psychologynow.gr/istoria-psyxologias/theories-psyxologias/10684-i-theoria-tis-koinonikis-mathisis-tou-albert-bandura.html>.

Παπαδόπουλος, Κ. (2020, 23 Μαρτίου). Κορονοϊός – Ολλανδία: Σκληρά μέτρα καραντίνα μέχρι 1η Ιουνίου. *SporTime*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.sportime.gr/extratime/kosmos/koronoios-ollandia-sklira-metra-karantina-mechri-1i-iouniou-vid/>.

Παπαστάμου, Σ. (2009). *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία. Η παράδοση*. (2η έκδ.).

Παπακωνσταντίνου, Σ. (χ.χ.), Ανακτήθηκε στις 27/05/2021 από [Microsoft Word - Χάσμα γενεών2.doc \(sch.gr\)](#)

Παυλίδης Π. (2004). *Το γίνεσθαι της ιδεολογίας και εκπαιδευτική θεσμικότητα*. Ανακτήθηκε από [Pavlidis_11.pdf \(auth.gr\)](#)

ΠΟΥ: Αύξηση έως 60% των κλήσεων για ενδοοικογενειακή βία λόγω των περιορισμών για τον κορονοϊό. (2020, 7 Μαΐου). *Capital*. Ανακτήθηκε στις 26/2/2021, από <https://www.capital.gr/diethni/3451637/pou-auxisi-eos-60-ton-kliseon-gia-endooikogeneiaki-bia-logo-ton-periorismon-gia-ton-koronoio>,

Ρουμανία: Καθολική καραντίνα λόγω κορονοϊού - Στους δρόμους ο στρατός. (2020, 24 Μαρτίου). *Lifo* Ανακτήθηκε στις 23/2/2021, από <https://www.lifo.gr/now/world/roymania-katholiki-karantina-logo-koronoioy-stoys-dromoys-o-stratos>.

Σε καραντίνα το Βέλγιο από αύριο-Απαγορεύει συναθροίσεις άνω των 10 η Δανία. (2020, 17 Μαρτίου). *Signalive*. Ανακτήθηκε στις 22/2/2021, από <https://www.signalive.com/news/international/616526/se-karantina-to-velgio-apo-avriopagorevei-synathroiseis-ano-ton-10-i-dania>.

Σκληρά μέτρα για τον κορονοϊό στη Σερβία: Καραντίνα σε καταυλισμό και για τους Σέρβους. (2020, 20 Μαρτίου). *Newsbeast*. Ανακτήθηκε στις 23/2/2021, από <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/6125224/sklira-metra-gia-ton-koronoio-sti-servia-karantina-se-kataylismo-kai-gia-toys-servoys>.

Συκιωτης, Κ. (2009). *Η διερεύνηση των στάσεων, προτιμήσεων και της μαθηματικής ικανότητας των παιδιών του δημοτικού σχολείου..* (Πτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα) Ανακτήθηκε στις 22/02/2022, από https://dspace.uowm.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/346/%CE%A3%CE%A5%CE%9A%CE%99%CE%A9%CE%A4%CE%97%CE%A3_%CE%A0%CE%A4%CE%A5%CE%A7%CE%99%CE%91%CE%9A%CE%97%20%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%97.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Σφακιανάκη, Ε. (2020, Νοέμβριος 21) Διαφάνειες, Κ.Ψ, *Στάσεις και αλλαγή στάσεων*. Ανακτήθηκε από [eclasshmu](https://eclasshmu.gr/).

Τζέλλος, Γ. (1986). Μια ψυχοπαιδαγωγική - κοινωνική αντίληψη του ΣΕΠ. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1, 60-65.

Τριανταφυλλίδου, Μ. (2020 Οκτώβριος - Δεκέμβριος). Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στην ψυχική υγεία. 19(4) . σελ.278-279. *Το Βήμα του Ασκληπιού*. D: 10.5281/zenodo.4061809

Τρίτη δόση / Υποχρεωτική για όλους άνω των 18 ετών από 1η Φεβρουαρίου. (2022, Ιανουάριος 17). *Η Αυγή*. Ανακτήθηκε στις 13/02/22, από https://www.avgi.gr/koinonia/405626_ypohreotiki-gia-oloys-ano-ton-18-eton-apo-1i-febroyarioy

Φουντουλάκη, Α. & Δρακάκη, Ο. (2009). *Στάσεις και αντιλήψεις των σπουδαστών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης του ΤΕΙ Κρήτης αναφορικά με τους οικονομικούς μετανάστες*, σελ. 74-78. (Πτυχιακή εργασία, Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης Κρήτης, Ηράκλειο)